

Model dojścia do zawodu prokuratora w wybranych państwach Europy Środkowej

mgr Marcin DOROCHOWICZ

Spis treści

I.	Uwagi wprowadzające	5
II.	Czechy	8
1.	Struktura prokuratury czeskiej (<i>státní zastupitelství</i>)	8
2.	Powołanie na prokuratora	9
3.	Awans zawodowy prokuratorów	17
III.	Litwa	22
1.	Struktura prokuratury litewskiej (<i>prokuratūra</i>)	22
2.	Powołanie na prokuratora	24
3.	Awans zawodowy prokuratorów	33
IV.	Węgry	41
1.	Struktura prokuratury węgierskiej (<i>ügyészség</i>)	41
2.	Powołanie na prokuratora	42
3.	Awans zawodowy prokuratorów	49
V.	Rumunia	54
1.	Struktura prokuratury rumuńskiej (<i>parchet</i>)	54
2.	Powołanie na prokuratora	55
3.	Awans zawodowy prokuratorów	63
VI.	Podsumowanie	68
	Bibliografia	72

I. Uwagi wprowadzające

W ustroju socjalistycznym prokuratura była potężną instytucją, której funkcjonowanie godziło w prawa człowieka. Od upadku tzw. bloku wschodniego państwa Europy Środkowej podjęły starania, by przemienić swój urząd oskarżycielski w taki sposób, aby zamiast naruszać prawa człowieka, strzegł ich. Obok takich działań, jak zmniejszanie kompetencji prokuratury czy zwiększanie niezależności prokuratorów liniowych, objąć to musiało wykształcenie nowego pokolenia prokuratorów, którzy już od początku swojego kształcenia, funkcjonując w systemie demokratycznym, będą wykonywać, bez naleciałości ustroju totalitarnego, swoje zadania w sposób zgodny z ideą prokuratury w demokratycznym państwie prawa¹. Przyjęto zatem do zmian – czasem powolnych – modelu dojścia do zawodu prokuratora, zmieniając już nawet same wymagania formalne stawiane prokuratorom.

Jak jednak stwierdza Komisja ds. Demokracji przez Prawo (Komisja Wenecka), nie ma wspólnego standardu dotyczącego powoływania prokuratorów². W samej Europie Środkowej funkcjonują różne modele, przyjmowane przez państwa, które – tak jak Polska, z powodu podobnych doświadczeń historycznych – starały się stworzyć system najlepszy. Co więcej, zmiana modelu dojścia do zawodu prokuratora bywała i bywa nadal koniecznym etapem w drodze europeizacji i demokratyzacji niektórych państw (m.in. Węgier i Rumunii), wskazywanym przez europejskie organy i ciała standardotwórcze.

Celem niniejszego raportu jest analiza porównawcza modeli dojścia do zawodu prokuratora, a zatem: kryteriów formalnych stawianych kandydatom na prokuratorów, ustroju podmiotów szkolących, dostępu do zawodu prokuratora przedstawicieli innych zawodów

¹ K. Schelle, *The Origins of Public Prosecution in Territory of the Czech Republic*, „Journal of Criminal Law and Public Prosecution” 2020, no. 1, s. 17.

² European Commission for Democracy through Law, Role of Law Checklist, CDL-AD(2016)007, pkt 91.

prawniczych, dostępu do wyższych stanowisk prokuratorskich przedstawicieli innych zawodów prawniczych czy wreszcie zasad oceny pracy w ramach modelu awansu.

Do porównania wybrano cztery państwa Europy Środkowej byłego bloku wschodniego, będące, podobnie jak Polska, członkami Unii Europejskiej i Rady Europy: Czechy, Litwę, Węgry i Rumunię. Mimo że jedynie Litwa wchodziła historycznie w skład Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, to wszystkie wybrane państwa należą to tzw. nowych demokracji, które – po uwolnieniu się z wpływów radzieckich, przystąpieniu do Rady Europy i Unii Europejskiej – nie przekreśliły swojej tradycji i historii prawnej, ale dostosowały je do wyzwań współczesnego europejskiego państwa³. Ustrój tych państw oczywiście nie będzie szeroko omawiany, natomiast dostrzec trzeba, że są to trzy republiki parlamentarne (Czechy, Litwa, Węgry) i jedna republika prezydencka (Rumunia).

W doktrynie zwracano także uwagę, że są to państwa, których konstytucje regulują podstawowe funkcje prokuratury, zaś „nie jest też kwestią przypadku, że większość państw należących do pierwszej grupy [zawierających w konstytucjach uregulowania o prokuraturze] to państwa, które powstały w wyniku rozpadu Związku Radzieckiego, podczas gdy większość konstytucji tzw. tradycyjnych demokracji nie zawiera przepisów dotyczących prokuratury”⁴. Mimo że pierwsze z tych stwierdzeń nie jest prawdziwe⁵, to zasadne wydaje się wiązanie tych materii, albowiem podczas gdy spośród tzw. tradycyjnych demokracji będących członkami Rady Europy jedynie 39% zawiera regulacje poświęcone prokuraturze na poziomie konstytucyjnym, to spośród państw członkowskich Rady Europy należących niegdyś do bloku wschodniego jest ich 73%, zatem tendencja jest wyraźna. Prowadzenie takich badań i ich wyniki przekonują, że państwa byłego bloku wschodniego mają podobne doświadczenia, rozwiązania i wyzwania stojące przed prokuraturą, co uzasadnia ich badanie prawnoporównawcze.

W doktrynie porównywano także prokuraturę w państwach Grupy Wyszehradzkiej, która – poza Republiką Słowacką – objęta jest niniejszym opracowaniem⁶. Natomiast od strony ustrojowej wybrane państwa zapewniają pełen przekrój rozwiązań przyjętych w kulturze

³ J. Toman, *Konstytucyjna i ustawowa pozycja prokuratury w państwach – członkach Rady Europy*, tłum. A. Gajewski, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 5, s. 15.

⁴ H. Suchocka, *W poszukiwaniu modelu ustrojowego prokuratury (w świetle prac Komisji Rady Europy „Demokracja przez Prawo”)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, vol. LXXXVI, s. 163.

⁵ Autorka wymienia 22 państwa członkowskie Rady Europy (ówczesne – z Rosją) oraz Białoruś jako zawierające regulacje konstytucyjne o prokuraturze oraz 17 ich niezawierających, pomija przy tym 8 państw. Z danych podanych przez Autorkę wynika tymczasem, że 38% (a zatem nie „większość”) państw, w których prokuratura jest uregulowana na poziomie konstytucyjnym, stanowią państwa powstałe z rozpadu ZSRR. Proporcji tych nie zmienia także uwzględnienie pominiętych przez Autorkę państw. Autorka błędnie zalicza Czechy do państw, w których funkcje prokuratury nie są regulowane konstytucyjnie (por. art. 80 Konstytucji Republiki Czeskiej z dnia 16 grudnia 1992 r., Sbirka Zákonů České Republiky 1993, nr 1, 28 grudnia 1992 r.).

⁶ W. Kosior, K. Żarna, *Prokuratura w państwach Grupy Wyszehradzkiej – historia, uwagi prawnoporównawcze, współpraca*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 6, s. 63–74.

civil law. Czechy i Rumunia przyjęły bowiem klasyczny, francuski model usytuowania prokuratury, podległej Ministrowi Sprawiedliwości, Litwa wybrała model powiązany z głową państwa, zaś Węgry stosują model z parlamentem⁷.

Struktura raportu jest klasyczna. Omówiono zatem po kolei rozwiązania przyjęte w czterech wybranych państwach, aby dostrzec istotne podobieństwa i różnice. W odniesieniu do każdego z nich zawarto krótkie wprowadzenie do organizację prokuratury – w zakresie, w jakim jest to istotne dla zrozumienia modelu dojścia do zawodu prokuratora, w tym awansu zawodowego, następnie przedstawiono dojście do pierwszego stanowiska prokuratorskiego, a potem możliwą ścieżkę awansu zawodowego aż do stanowiska Prokuratora Generalnego. Raport opiera się na aktach normatywnych, krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu, a także dokumentach Komisji Rady Europy ds. Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej).

⁷ J. Szymanek, *Modele ustrojowego usytuowania prokuratury*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022, s. 8, 15 i 18.

II. Czechy

1. Struktura prokuratury czeskiej (*státní zastupitelství*)

Konstytucja Czech zawiera jeden artykuł poświęcony prokuraturze (*státní zastupitelství*)⁸, w rozdziale poświęconym rządowi. Stanowi on, że prokurator reprezentuje oskarżenie publiczne w postępowaniu karnym, a jeśli ustawa tak stanowi, wykonuje także inne zadania (art. 80 ust. 1 Konstytucji Republiki Czeskiej z dnia 1 stycznia 1993 r.)⁹¹⁰. Deleguje też ustawodawcy zwykłemu uregulowanie pozycji i kompetencji prokuratora (art. 80 ust. 2 Konstytucji Czech).

Czeską prokuraturę tworzą: Prokuratura Najwyższa (*Nejvyšší státní zastupitelství*), prokuratury wyższe (*vrchní státní zastupitelství*), prokuratury regionalne (*krajská státní zastupitelství*) i prokuratury rejonowe (*okresní státní zastupitelství*), przy czym w mieście stołecznym Pradze kompetencje prokuratury regionalnej wykonuje Prokuratura Miejska w Pradze, zaś w Brnie Prokuratura Miejska w Brnie – zadania prokuratury rejonowej. Kierujący tymi prokuratorami Prokurator Generalny, prokuratorzy wyżsi, prokuratorzy regionalni i prokuratorzy rejonowi są „prokuratorami naczelnymi” (*vedoucí státní zástupci*)¹¹. Do ustawowych obowiązków Prokuratora Generalnego należą ustalenie takiej organizacji wewnętrznej prokuratury oraz taki podział zadań między prokuratorami, aby zapewnić specjalizację prokuratorów (§ 8 ust. 3 ustawy z dnia 9 listopada 1993 r. o prokuraturze¹²; dalej: ustawa o prokuraturze).

Ustawa zobowiązuje Prokuratora Generalnego, aby – po zasięgnięciu opinii prokuratorów wyższych i prokuratorów regionalnych oraz w uzgodnieniu z Ministrem Sprawiedliwości –

⁸ Odmienne: H. Suchocka, *W poszukiwaniu...*, op. cit., s. 163.

⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

¹⁰ B. Šramel, *Czech Public Prosecution Service (Statni zastupitelstvi) and Its Constitutional Status*, „Krytyka prawa” 2022, nr 3, s. 157. M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané aspekty ustanovenia a odvolávania generálnych prokurátorov*, „Porovnávacie analýzy” 2020, nr 11, s. 34.

¹¹ T.P. Marguery, *The Czech Republic – The current organisation and functions of the prosecution service in the criminal proces*, [w:] eadem, *Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe. A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems*, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2008, s. 263. B. Šramel, *Czech...*, op. cit., s. 161.

¹² Zákon č. 283/1993 Sb.

wydał regulamin awansu zawodowego prokuratorów, regulamin ogłaszania postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego, regulamin postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego oraz regulamin działania Komisji Kwalifikacyjnej (§ 12a ust. 7 ustawy o prokuraturze).

2. Powołanie na prokuratora

Prokuratorem może zostać obywatel Republiki Czeskiej, który: ma zdolność do czynności prawnych i nieposzlakowaną opinię; najpóźniej w dniu powołania ukończył 25 lat; ukończył magisterskie studia prawnicze na uniwersytecie w Republice Czeskiej; zdał egzamin końcowy; ma cechy moralne dające rękojmię, że będzie należycie sprawował ten urząd; wyraża zgodę na powołanie na stanowisko prokuratora i przydzielenie do określonej prokuratury (§ 17 ust. 1 ustawy o prokuraturze)¹³. Warunku nieposzlakowanej opinii nie spełnia osoba prawomocnie skazana za przestępstwo, chyba że na mocy przepisów szczególnych lub aktu Prezydenta Republiki zostanie uznana za nieskazitelną (§ 17 ust. 4 ustawy o prokuraturze)¹⁴. Wśród negatywnych przesłanek, wynikających z ujęcia w katalogu podstaw ustania urzędu prokuratorskiego (lub tymczasowego zwolnienia ze służby prokuratorskiej), wymienić należy także ukończenie 70. roku życia (§ 21 ust. 1 lit. f ustawy o prokuraturze) oraz *incompabilitas* z: urzędem sędziego; mandatem posła lub senatora; rolą członka rady jednostki samorządu terytorialnego i stanowiskiem w administracji rządowej; urzędem sędziego Trybunału Konstytucyjnego, sędziego lub asesora sądu międzynarodowego, Międzynarodowego Trybunału Karnego lub podobnego międzynarodowego organu sądowego i z podobnymi funkcjami (§ 21 ust. 1 lit. d-e i § 22 ust. 1 pkt 1-2 ustawy o prokuraturze)¹⁵. Z tej samej przyczyny wśród negatywnych przesłanek wymienić należy stan zdrowia długotrwale niepozwalający na pełnienie funkcji prokuratora (§ 26 ust. 1 lit. a ustawy o prokuraturze)¹⁶. Nie jest natomiast przeszkodą do sprawowania urzędu prokuratorskiego członkostwo w partii politycznej¹⁷.

Prokuratorów powołuje Minister Sprawiedliwości na wniosek Prokuratora Generalnego na czas nieokreślony (§ 18 ust. 2 ustawy o prokuraturze)¹⁸. Po powołaniu prokurator ten składa przed Ministrem Sprawiedliwości ślubowanie następującej treści:

¹³ T.P. Marguery, *The Czech...*, op. cit., s. 266.

¹⁴ J. Lata, J. Pavlík, J. Zezulova, *Podmínky ke jmenování státním zástupcem*, [w:] eadem, *Zákon o Státním Zastupitelství. Komentář*, Wolters Kluwer, Praha 2024, s. 269–272.

¹⁵ Eadem, *Zánik funkce státního zástupce*, [w:] eadem, *Zákon...*, op. cit., s. 295–298.

¹⁶ Eadem, *Nezpůsobilost k výkonu funkce státního zástupce*, [w:] eadem, *Zákon...*, op. cit., s. 335–337.

¹⁷ T.P. Marguery, *The Czech...*, op. cit., s. 272.

¹⁸ *Ibidem*, s. 266. M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, op. cit., s. 34.

„Przysięgam na swój honor i sumienie, że w obronie interesu publicznego będę zawsze działać zgodnie z Konstytucją i ustawami Republiki Czeskiej, a także umowami międzynarodowymi, którymi Republika Czeska jest związana, będę szanować prawa człowieka, podstawowe wolności i godność ludzką oraz zachowam tajemnicę w sprawach, o których dowiem się w związku z pełnieniem funkcji prokuratora, nawet po zakończeniu tej funkcji. Podczas pełnienia funkcji prokuratora i w życiu prywatnym będę strzegł godności mojego zawodu” (§ 18 ust. 3 ustawy o prokuraturze; tłumaczenie własne)¹⁹.

Odmowa złożenia ślubowania lub złożenie ślubowania z zastrzeżeniami skutkuje wygaśnięciem funkcji prokuratora (§ 18 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Stosunek pracy prokuratora z Republiką Czeską nawiązuje się poprzez powołanie na stanowisko prokuratora i powstanie po złożeniu ślubowania – zgodnie z § 18 ust. 3 ustawy o prokuraturze – w dniu wyznaczonym jako dzień objęcia funkcji. O ile ustawa nie stanowi inaczej, prawa i obowiązki wynikające ze stosunku pracy wykonuje prokuratura, do której prokurator został przydzielony w celu pełnienia funkcji (§ 18 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Stosunek pracy prokuratorów reguluje Kodeks pracy, chyba że ustawa stanowi inaczej (§ 18 ust. 6 ustawy o prokuraturze)²⁰.

Przygotowanie zawodowe do pełnienia funkcji prokuratora następuje poprzez trwającą 36 miesięcy aplikację (§ 33 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Aplikantem może zostać osoba, która spełnia warunki wymagane do powołania na stanowisko prokuratora, z wyjątkiem wieku, egzaminu końcowego i zgody na powierzenie wykonywania zawodu (§ 33 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Aplikację odbywa się w ramach stosunku pracy nawiązanego na podstawie umowy o pracę, którą – w imieniu państwa – zawiera z aplikantem właściwa prokuratura regionalna (§ 33 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Stosunek pracy z aplikantem zwiera się na 40 miesięcy. Jeżeli okres doświadczenia w czasie trwania tego stosunku pracy nie osiągnie 36 miesięcy, można uzgodnić z aplikantem przedłużenie stosunku pracy na okres niezbędny do osiągnięcia tego okresu, nie dłużej jednak niż 20 miesięcy. Stosunek pracy aplikanta przedłuża się na okres niezbędny obligatoryjnie za jego zgodą, jeżeli nie osiągnął 36-miesięcznego okresu doświadczenia w wyniku odbycia służby wojskowej lub z powodu nieobecności w pracy spowodowanej ciężką lub opieką nad małoletnim dzieckiem (§ 33 ust. 5 ustawy o prokuraturze). Natomiast okres zwolnienia lekarskiego wlicza się do okresu doświadczenia bez limitu, a okres przeszkód po stronie pracodawcy i innych nieusprawiedliwionych nieobecności w pracy – do 70 dni roboczych rocznie (§ 33 ust. 1 ustawy o prokuraturze).

¹⁹ T.P. Marguery, *The Czech...*, op. cit., s. 271.

²⁰ J. Lata, J. Pavlik, J. Zezulova, *Jmenování a pracovní poměr státního zástupce*, [w:] *eadem, Zákon...*, op. cit., s. 241-246.

Przy rozpoczęciu pracy aplikant składa przed prokuratorem regionalnym ślubowanie następującej treści:

„Ślubuję przestrzegać porządku prawnego Republiki Czeskiej, sumiennie przygotowywać się do pełnienia funkcji prokuratora oraz przestrzegać zasad etyki zawodowej przy pełnieniu funkcji w prokuraturze” (§ 33 ust. 6 ustawy o prokuraturze; tłumaczenie własne).

Aplikant jest zobowiązany zachować w tajemnicy wiedzę, którą powziął w czasie wykonywania swoich czynności, także po ustaniu stosunku pracy (§ 33 ust. 8 ustawy o prokuraturze).

Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, do stosunku pracy aplikanta stosuje się przepisy Kodeksu pracy (§ 33 ust. 9 ustawy o prokuraturze)²¹.

Aplikant jest uprawniony do wykonywania prostych czynności prokuratorskich pod kierunkiem prokuratora, a czynności administracyjnych – pod kierunkiem pracownika zawodowego prokuratury. Prokurator może upoważnić aplikanta do zastępstwa w poszczególnych czynnościach postępowania karnego lub w sprawach pozakarnych. W postępowaniu sądowym prokurator może być zastępowany przez aplikanta tylko przed sądem rejonowym; w postępowaniu o zatwierdzenie ugody zastępstwo jest niedopuszczalne (§ 33 ust. 7 ustawy o prokuraturze)²².

Profesjonalne szkolenie aplikantów odbywa się głównie za pośrednictwem Akademii Sędziowskiej (Justiční akademie) (§ 34a ustawy o prokuraturze)²³. Jest ona jednostką budżetową nadzorowaną przez Ministerstwo Sprawiedliwości, z siedzibą w Kromieryżu²⁴ (§ 129 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2001 r. o sądach, sędziach, ławnikach i państwowej administracji sądowej oraz o zmianie niektórych ustaw (ustawa o sądach i sędziach)²⁵) – 30-tysięcznym mieście w Kraju zlińskim, 70 km od Brna i 260 km od Pragi. Akademia prowadzi także stałą działalność w Pradze i dysponuje mniejszą infrastrukturą w Ołomuńcu, Brnie, Hradec Králové i Litomierzycach.

Do zadań Akademii należą w szczególności przygotowanie i zapewnianie – pod względem organizacyjnym i kadrowym – działalności edukacyjnej i szkoleniowej w ramach przygotowania kandydatów na sędziów, aplikantów sądowych, asesorów sądowych oraz systematycznego szkolenia sędziów, prokuratorów i innych osób pracujących w sądownictwie. Akademia może również organizować działalność edukacyjną dla osób współpracujących z sądownictwem, w szczególności organów policji oraz organów ochrony socjalnej i prawnej dzieci. Akademia

²¹ *Eadem, Čekatelská praxe*, [w:] *eadem, Zákon...*, *op. cit.*, s. 376–384.

²² *Ibidem*.

²³ J. Lata, J. Pavlik, J. Zezulova, *Závěrečná zkouška*, [w:] *eadem, Zákon...*, *op. cit.*, s. 385–392.

²⁴ M. Žaba, *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Republice Czeskiej*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022, s. 15.

²⁵ Zákon č. 6/2002 Sb.

zobowiązana jest ustawowo prowadzić tę działalność w ścisłej współpracy z sądami i prokuratorami w sposób najlepiej odpowiadający ich potrzebom (§ 129 ust. 2 ustawy o sądach i sędziach). W ramach działalności edukacyjnej i szkoleniowej Akademia w szczególności organizuje i prowadzi kursy, seminaria i wykłady dla kandydatów na stanowiska sędziowskie i aplikantów sądowych oraz uczestniczy w naborze osób ubiegających się o zatrudnienie na stanowiskach kandydatów na stanowiska sędziowskie, aplikantów sądowych i sędziów, a także przygotowuje i prowadzi szkolenia mające na celu podniesienie poziomu zawodowego sędziów i prokuratorów oraz zapewnia szkolenie zawodowe innych osób oraz wykonuje inne zadania, jeżeli przewidują to przepisy szczególne, lub na zlecenie Ministerstwa (§ 132 ustawy o sądach i sędziach). Akademia: bada potrzeby sędziów, prokuratorów i innych grup zawodowych; świadczy usługi biblioteczne i prowadzi działalność wydawniczą; organizuje konferencje i seminaria samodzielnie oraz we współpracy z innymi podmiotami (art. 3 ust. 1, 3 i 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie nadania Statutu Akademii Sędziowskiej²⁶, dalej: Statut Akademii). W ramach wydarzeń edukacyjnych i konferencji Akademia zapewnia aplikantom, sędziom i prokuratorom oraz innym pracownikom wymiaru sprawiedliwości bezpłatne wyżywienie i zakwaterowanie (art. 3 ust. 7 Statutu Akademii) w budynku hotelowym i trzech hostelach. Akademia Sędziowska może prowadzić także, poza swoją główną działalnością, działalność gospodarczą, która jednak nie może zagrażać jakości, zakresowi i dostępności działalności głównej (§ 132a ustawy o sądach i sędziach). Koncentruje się ona przede wszystkim na najmie lokali oraz organizowaniu konferencji i innych imprez odpłatnych o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, społecznym i sportowym (art. 10 ust. 1 Statutu Akademii). Wewnętrzną organizację Akademii i szczegółowe zasady jej działania określa statut wydawany przez Ministra Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Rady Akademii (§ 131 ustawy o sądach i sędziach).

Kształcenie w Akademii prowadzą wykładowcy mianowani i zwalniani przez Radę Akademii (§ 133 ust. 1 ustawy o sądach i sędziach, art. 9 ust. 1 Statutu Akademii). Wykładowcy Akademii wybierani są spośród: sędziów, prokuratorów, adwokatów, notariuszy, komorników, pracowników naukowych szkół wyższych oraz innych wybitnych ekspertów. W przypadku sędziów i prokuratorów, którzy będą wykonywać działalność dydaktyczną w trakcie pełnienia funkcji sędziego lub prokuratora, Rada zasięga opinii właściwego prezesa sądu lub prokuratora naczelnego przed powołaniem ich na stanowisko wykładowcy Akademii (§ 133 ust. 2 ustawy o sądach i sędziach). Jednak w uzasadnionych przypadkach Dyrektor może powołać do prowadzenia zajęć inną osobę posiadającą odpowiednie kwalifikacje zawodowe, informując Radę o przyczynach takiej decyzji na jej najbliższym posiedzeniu (art. 9 ust. 3 Statutu Akademii).

²⁶ 274/2008-OJ/ORGV.

Organami Akademii są Rada oraz Dyrektor (§ 130 ust. 1 ustawy o sądach i sędziach). Rada kieruje działalnością edukacyjną i szkoleniową Akademii, w szczególności zatwierdza jej roczny plan działalności edukacyjno-szkoleniowej, roczne sprawozdanie z działalności edukacyjnej, a także zasady postępowania kwalifikacyjnego aplikantów (art. 5 ust. 6 Statutu Akademii). Rada opiniuje ponadto powołanie i odwołanie Zastępcy Dyrektora ds. Edukacji i Szkoleń oraz Zastępcy Dyrektora ds. Ekonomicznych, a także projekt budżetu Akademii przeznaczonego na realizację przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym (art. 5 ust. 7 Statutu Akademii).

Rada składa się z: dwóch przedstawicieli Sądu Najwyższego i dwóch przedstawicieli Naczelnego Sądu Administracyjnego, powoływanych i odwoływanych przez prezesów tych sądów; dwóch przedstawicieli Prokuratury Generalnej, powoływanych i odwoływanych przez Prokuratora Generalnego; oraz dziewięciu innych członków, w tym przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, powoływanych i odwoływanych przez Ministra Sprawiedliwości spośród sędziów, prokuratorów, adwokatów, notariuszy, komorników, pracowników naukowych i innych ekspertów. Minister Sprawiedliwości zobowiązany jest kształtować skład Rady w taki sposób, aby większość jej członków stanowili sędziowie i prokuratorzy (§ 130 ust. 2 ustawy o sądach i sędziach). Wykonywanie funkcji członka Rady uważa się za przeszkodę w pracy z powodu innego aktu w interesie publicznym. Członkowi Rady przysługuje zwrot kosztów związanych z pełnieniem funkcji członka Rady w zakresie określonym przepisami o przyznaniu diet za podróże służbowe. Przewodniczącemu, wiceprzewodniczącemu oraz członkom Rady niebędącym sędziami i prokuratorami przysługują miesięczne wynagrodzenie za pełnienie funkcji oraz zwrot kosztów ustalany jako krotność wynagrodzenia sędziego (§ 130 ust. 4 ustawy o sądach i sędziach). Minister Sprawiedliwości może także mianować jednego lub więcej emerytowanych członków Rady spośród byłych jej członków, którzy wnieśli istotny wkład w działalność Rady. Mogą oni uczestniczyć w posiedzeniach Rady z głosem doradczym (art. 6 Statutu Akademii). Obecnie w skład Rady wchodzi m.in. dwóch profesorów i jeden docent ze świata nauki, a także dwóch prokuratorów. Posiedzenia Rady jej Przewodniczący zobowiązany jest zwołać na wniosek Ministra Sprawiedliwości, Dyrektora lub 1/3 członków Rady (art. 5 ust. 4 Statutu Akademii). Warunki organizacyjno-techniczne pracy Rady zapewnia Dyrektor (art. 7 ust. 3 Statutu Rady).

Natomiast Dyrektor zapewnia funkcjonowanie Akademii pod względem kadrowym, dydaktycznym, organizacyjnym, rzeczowym, finansowym, a także reprezentuje ją, jeśli ustawa nie stanowi inaczej (§ 130 ust. 3 ustawy o sądach i sędziach). Uczestniczy w opracowaniu planu działalności edukacyjno-szkoleniowej i odpowiada za jego realizację (art. 7 ust. 4 Statutu Akademii). Dyrektor wydaje regulamin wewnętrzny Akademii (art. 7 ust. 2 Statutu Akademii).

Dyrektora powołuje i odwołuje Minister Sprawiedliwości po zasięgnięciu opinii Rady (§ 130 ust. 3 ustawy o sądach i sędziach). W razie nieobecności Dyrektora zastępuje Zastępca

ds. Kształcenia i Szkolenia, a w razie jego nieobecności – Zastępca ds. Ekonomicznych (art. 7 ust. 5 Statutu Akademii).

Struktura organizacyjna Akademii składa się z Działu Dyrektora, Departamentu Kształcenia i Szkolenia oraz Departamentu Ekonomicznego. Na czele departamentów stoją wicedyrektorzy podlegający Dyrektorowi (art. 8 ust. 1–2 Statutu Akademii). W skład Departamentu Edukacji i Szkolenia wchodzi: Sekretariat, pracownicy naukowcy, pracownicy organizacyjni i Biblioteka (art. 8 ust. 4 Statutu Akademii). Natomiast w skład Departamentu Ekonomicznego wchodzi: Sekretariat, Dział Zarządzania Nieruchomościami i Utrzymania, Dział Ekonomiczny, Dział Eksploatacji Pojazdów i Dział Informatyczny (art. 8 ust. 5 Statutu Akademii).

Przedstawiciele innych zawodów prawniczych (a nawet osoby szkolące się do ich podjęcia) mogą dojść do zawodu prokuratora w ten sposób, że okres wykonywania przez nich obowiązków wlicza się do okresu aplikacji. Z mocy prawa zalicza się okres wykonywania obowiązków: sędziego, asesora prokuratorskiego, aplikanta sądowego, kandydata na sędziego, sędziego Trybunału Konstytucyjnego, asesora adwokackiego, adwokata i aplikanta adwokackiego. Ponadto, na wniosek aplikanta, Ministerstwo Sprawiedliwości może zaliczyć do okresu tego okres innej działalności prawniczej, jeżeli w jego trakcie uzyskał doświadczenie niezbędne do wykonywania obowiązków prokuratora, przy czym okres ten nie może przekroczyć 24 miesięcy (§ 33 ust. 3 ustawy o prokuraturze)²⁷.

Po odbyciu aplikacji aplikant jest zobowiązany przystąpić do egzaminu końcowego, którego celem jest sprawdzenie, czy posiada on niezbędną wiedzę i jest należycie przygotowany zawodowo do zajmowania stanowiska prokuratora (§ 33 ust. 1 ustawy o prokuraturze)²⁸. Egzamin przeprowadza się przed komisją egzaminacyjną powołaną przed Ministra Sprawiedliwości, w skład której wchodzi 5 członków, będących prokuratorami, sędziami, pracownikami Ministerstwa lub innymi specjalistami – teoretykami i praktykami (§ 34 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Egzamin składa się z części pisemnej i części ustnej. Koncentruje się on przede wszystkim na gałęziach prawa, które wchodzi w zakres wykonywania swoich uprawnień przez prokuraturę, a także na przepisach dotyczących organizacji prokuratury, sądów oraz statusie i obowiązkach prokuratorów (§ 34 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Jeżeli aplikant, który nie zdał egzaminu końcowego, złoży wniosek o ponowne złożenie egzaminu przed upływem okresu zatrudnienia, Ministerstwo Sprawiedliwości zezwoli mu na ponowne złożenie egzaminu końcowego w trakcie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku; egzamin końcowy może być powtórzony tylko raz (§ 34 ust. 5 ustawy o prokuraturze)²⁹.

Stosunek pracy aplikanta, który zdał egzamin końcowy, za jego zgodą może być zmieniony na stosunek pracy na czas niekreślony, w czasie którego nadal wykonuje te same obowiązki,

²⁷ J. Lata, J. Pavlik, J. Zezulova, *Čekatelská...*, op. cit., s. 376–384.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ J. Lata, J. Pavlik, J. Zezulova, *Závěrečná...*, op. cit., s. 385–392.

zaś w przypadku objęcia przez aplikanta stanowiska prokuratora stosunek pracy ulega rozwiązaniu z dniem poprzedzającym dzień ustalony jako dzień objęcia przez niego stanowiska prokuratora (§ 34 ust. 6–7 ustawy o prokuraturze)³⁰.

Istnieje także trzeci tryb dojścia do zawodu prokuratora. Obywatel o nieposzlakowanej opinii, który ukończył magisterskie studia prawnicze, może zostać mianowany na asystenta prokuratora (§ 32a ust. 3 ustawy o prokuraturze). Asystent wykonuje czynności pomocnicze i czynności prokuratora z jego upoważnienia. W postępowaniu sądowym asystent nie może zastępować prokuratora, lecz może przeglądać akta (§ 32a ust. 5 ustawy o prokuraturze). Asystentów powołuje i odwołuje kierownik właściwej prokuratury na wniosek prokuratora, którego ma być asystentem, a stosunek pracy asystenta kończy się z ustaniem stosunku pracy tego prokuratora (§ 32a ust. 2 ustawy o prokuraturze). Stosunek pracy asystenta nawiązuje się na podstawie mianowania i podlega przepisom Kodeksu pracy, chyba że ustawa stanowi inaczej (§ 32a ust. 6 ustawy o prokuraturze). Asystent oczywiście jest zobowiązany zachować w tajemnicy informacje, o których dowiedział się w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych, także po zakończeniu pełnienia obowiązków (§ 32a ust. 4 ustawy o prokuraturze)³¹. Asystent, który posiada 3-letnie doświadczenie i spełnia wymagania do objęcia funkcji prokuratora, z wyjątkiem egzaminu końcowego, może wyrazić zgodę na powołanie na stanowisko prokuratora i przydzielenie do określonej jednostki prokuratury oraz w ciągu 3 miesięcy przystąpić do egzaminu końcowego, nie odbywszy aplikacji. Asystent, który nie zdał egzaminu końcowego, może go powtórzyć w terminie 6 miesięcy. Jeżeli nie zda powtórnego egzaminu, nie może złożyć nowego wniosku o przystąpienie do egzaminu przed upływem 5 lat od dnia egzaminu powtórnego (§ 34 ust. 8 ustawy o prokuraturze)³².

Postępowanie kwalifikacyjne na wolne lub przyszłe wolne stanowisko prokuratury w prokuraturze rejonowej ogłasza prokurator regionalny. Jeżeli wolne lub przyszłe wolne stanowisko prokuratora ma zostać obsadzone poprzez przeniesienie prokuratora z innej prokuratury, postępowania kwalifikacyjnego nie ogłasza się (§ 2 ust. 1 Zasad awansu zawodowego prokuratorów, zasad postępowania w sprawie ogłoszenia postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego, zasad postępowania w sprawie postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego oraz zasad postępowania Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 4 lipca 2024 r.³³, dalej: Zasady). Postępowanie kwalifikacyjne ogłasza się poprzez publikację ogłoszenia na stronie internetowej www.verejnazaloba.cz (portalu prokuratury), stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w systemie informatycznym Prokuratury Najwyższej (§ 2 ust. 2 Zasad). Ogłoszenie pu-

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Eadem, Asistenti státních zástupců*, [w:] *eadem, Zákon...*, *op. cit.*, s. 373–375.

³² *Eadem, Závěrečná...*, *op. cit.*, s. 385–392.

³³ 1 SL 1006/2024-23.

blikuje się co najmniej 30 dni kalendarzowych przed upływem terminu składania wniosków (§ 2 ust. 3 Zasad). Ogłoszenie powinno zawierać: co najmniej nazwę prokuratury, w której ogłasza się nabór na stanowisko prokuratora; liczbę stanowisk prokuratorskich, które mają być obsadzone w tym naborze; termin, sposób i miejsce składania wniosków o nabór na stanowisko prokuratora; wymagania stawiane uczestnikom naboru oraz informacje o przebiegu naboru. Do ogłoszenia należy dołączyć formularz zgłoszeniowy (§ 2 ust. 4 Zasad). Prokurator naczelny, który ogłosił postępowanie kwalifikacyjne, ma prawo je unieważnić bez podania przyczyny, ogłaszając to w ten sam sposób lub zawiadamiając kandydatów (§ 2 ust. 5 Zasad).

Postępowanie kwalifikacyjne obejmuje ocenę wniosku, rozmowę kwalifikacyjną przed komisją oraz badanie psychologiczne. Procedura może obejmować dodatkową część przed rozmową kwalifikacyjną, np. test pisemny, jeśli ogłaszający konkurs uzna to za stosowne (§ 3 Zasad).

Zgłoszenie do postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora może złożyć wyłącznie kandydat, który w dniu zgłoszenia do postępowania kwalifikacyjnego spełnia warunki wymagane na tym stanowisku (§ 5 ust. 1 Zasad). Wniosek składa się w prokuraturze ogłaszającej nabór (na formularzu załączonym do ogłoszenia o naborze, w terminie i w sposób określony w ogłoszeniu o naborze), dołączając dokumenty określone w ogłoszeniu o naborze (§ 5 ust. 2 Zasad). Prokurator naczelny ocenia dopuszczalność i kompletność wniosku, a w przypadku niekompletnego wniosku wzywa wnioskodawcę do jego uzupełnienia w wyznaczonym terminie, nie krótszym niż 3 dni robocze od dnia doręczenia wezwania (§ 5 ust. 3 Zasad). Jeżeli wniosek nie zostanie uzupełniony w wyznaczonym terminie lub jest niedopuszczalny, wnioskodawca zostaje wykluczony z postępowania kwalifikacyjnego. O wykluczeniu i jego przyczynie prokurator naczelny zawiadamia wnioskodawcę (§ 5 ust. 4 Zasad).

Komisja Kwalifikacyjna składa się z 5 członków, z których jeden jest powoływany przez Ministra Sprawiedliwości, jeden przez Prokuratora Generalnego i 3 przez prokuratora naczelnego, który wyznacza także spośród członków Komisji przewodniczącego czuwającego nad bezstronnością postępowania kwalifikacyjnego, prawidłowym przebiegiem rozmowy kwalifikacyjnej oraz prawidłowością protokołu z postępowania kwalifikacyjnego (§ 6 ust. 1 i 4 Zasad). W przypadku stronnictwa, co do której zarzuty rozpoznaje prokurator naczelny, lub nieobecności członka Komisji, jego następcę wyznacza ten sam podmiot (§ 6 ust. 2 Zasad). Komisja podejmuje czynności w obecności wszystkich swoich członków, z ważnych przyczyn może je podejmować poprzez wideokonferencję (§ 6 ust. 3 Zasad).

Prokurator naczelny zaprasza kandydata na rozmowę kwalifikacyjną co najmniej 5 dni roboczych wcześniej (§ 7 ust. 1 Zasad). Rozmowa jest niejawną, natomiast może być w niej obecny prokurator naczelny (§ 7 ust. 2 Zasad). W trakcie rozmowy kwalifikacyjnej członkowie Komisji Kwalifikacyjnej zadają kandydatowi pytania mające na celu przede wszystkim ustalenie jego wiedzy zawodowej wymaganej do wykonywania funkcji prokuratora, doświadczenia w stosowaniu i interpretacji przepisów prawa oraz kwalifikacji osobistych do wykonywa-

nia funkcji prokuratora (§ 7 ust. 3 Zasad). Rozmowa trwa maksymalnie dwie godziny (§ 7 ust. 4 Zasad). Członkowie Komisji oceniają kandydatów według kryteriów zawartych w formularzu oceny (§ 8 ust. 1 Zasad). Każdy członek Komisji ocenia kandydata indywidualnie, przyznając od 0 do 10 punktów za każde kryterium, biorąc pod uwagę treść pytań i odpowiedzi kandydata. Członek Komisji może dołączyć do formularza oceny oświadczenie dotyczące kandydata lub przebiegu rozmowy kwalifikacyjnej z kandydatem. Żaden członek Komisji nie może uchylić się od oceny kandydata. Na podstawie przyznanych punktów Komisja Kwalifikacyjna ustala, którzy z kandydatów przeszli procedurę kwalifikacyjną, a którzy nie. Kandydat, który uzyskał mniej niż 90 punktów na 150 możliwych, nie może przejść procedury. Komisja może uznać, że żaden z kandydatów nie został wybrany (§ 8 ust. 2 Zasad).

Kandydatom, którzy pozytywnie przeszli rozmowę kwalifikacyjną, prokurator naczelny zleci przeprowadzenie badania psychologicznego (§ 10 ust. 1 Zasad). Badania przeprowadza się w Akademii zgodnie z jej metodyką, zatwierdzoną przez Ministerstwo Sprawiedliwości i Prokuraturę Najwyższą oraz uzgodnioną z prokuratorami naczelnymi (§ 10 ust. 2 Zasad).

Ostateczną klasyfikację kandydatów ustala prokurator naczelny na podstawie oceny zgłoszenia, wyników rozmowy kwalifikacyjnej, wyników badania psychologicznego oraz – jeśli były przeprowadzone – innych elementów postępowania kwalifikacyjnego, oceniając spełnianie przez kandydatów wymagań stawianych prokuratorom (§ 13 ust. 1 Zasad). Przedkłada on Prokuratorowi Generalnemu wniosek, aby kandydatowi, który pomyślnie przeszedł postępowanie kwalifikacyjne i zajął pierwsze miejsce w ostatecznym rankingu kandydatów, złożyć propozycję powołania na prokuratora i przydzielenia do konkretnej prokuratury. Wniosek zawiera uzasadnienie i dołącza się do niego kopię protokołu posiedzenia Komisji Kwalifikacyjnej oraz rankingu kandydatów. W ten sam sposób przeprowadzana jest procedura, gdy obsadzanych jest kilka stanowisk (§ 13 ust. 2 Zasad). O wynikach postępowania ogłaszający powiadamia wszystkich kandydatów (§ 13 ust. 3 Zasad).

Prokurator Generalny występuje do Ministra Sprawiedliwości o powołanie kandydata na stanowisko prokuratora albo odmawia złożenia takiego wniosku, uzasadniając to pisemnie prokuratorowi ogłaszającemu konkurs i wnioskodawcy (§ 14 ust. 1–2 Zasad). Wówczas można złożyć wniosek o powołanie kolejnej osoby z rankingu (§ 14 ust. 3 Zasad). Podobnie jest, jeśli Minister Sprawiedliwości nie powoła kandydata (§ 15 Zasad).

3. Awans zawodowy prokuratorów

Możliwe jest czasowe przydzielenie prokuratora do prokuratury wyższego stopnia. Ogłoszenie o możliwości zamieszcza się w systemie Extranet prokuratury z co najmniej 30-dniowym wyprzedzeniem (§ 37 Zasad).

Prokurator może być przydzielony do wykonywania funkcji w prokuraturze innej niż rejonowa, jeżeli wysoki poziom jego wiedzy zawodowej daje rękojmię prawidłowego wykonywania obowiązków prokuratora w prokuraturze innej niż prokuratura rejonowa. Wymagane jest także doświadczenie zawodowe prawnicze: 3-letnie – do prokuratury regionalnej, 4-letnie – do prokuratury naczelnej i 5-letnie – do Prokuratury Najwyższej (§ 1 ust. 2 Zasad).

Prokuratora przydziela się do określonej prokuratury za jego uprzednią zgodą (§ 19 ust. 1). Minister Sprawiedliwości może przenieść prokuratora za jego zgodą lub na jego wniosek do innej prokuratury tego samego lub wyższego stopnia, o ile ustawa nie stanowi inaczej³⁴. Prokurator składa wniosek o przeniesienie za pośrednictwem Prokuratora Generalnego, który dołącza do wniosku swoją opinię (§ 19 ust. 2 Zasad). Ustawa zobowiązuje, aby przy przenoszeniu prokuratorów do prokuratury wyższego stopnia brać pod uwagę osiągnięty poziom zawodowy przenoszonego prokuratora oraz wyniki pogłębiania jego wiedzy zawodowej (§ 19 ust. 2 Zasad), wprost odsyłając do przepisu zobowiązującego prokuratorów do dbania, poprzez kształcenie ustawiczne, o pogłębianie swojej wiedzy prawniczej i innej niezbędnej do prawidłowego wykonywania obowiązków. Oprócz nauki własnej każdy przenoszony prokurator powinien korzystać w szczególności z zajęć edukacyjnych organizowanych przez Wyższą Szkołę Sądownictwa, prokuraturę i uczelnie wyższe (§ 24 ust. 3 Zasad).

Warunkami przeniesienia do prokuratury wyższego stopnia są: osiągnięty poziom zawodowy prokuratora i pogłębienie wiedzy zawodowej stanowiącej podstawę prawidłowego wykonywania funkcji prokuratora w wyższej jednostce organizacyjnej prokuratury, kwalifikacje osobiste kandydata, staż na stanowisku prokuratora: 2-letni – do prokuratury okręgowej, 3-letni – do prokuratury regionalnej, 4-letni – do Prokuratury Najwyższej (§ 34 ust. 1 Zasad). Jednak Prokurator Generalny, z powodu wysokiego poziomu zawodowego prokuratora, może zwolnić go z wymogu odpowiedniego stażu (§ 34 ust. 4 Zasad). Prokurator ukarany dyscyplinarnie nie może być przeniesiony do prokuratury wyższego stopnia do zatarcia ukarania (§ 34 ust. 3 Zasad).

Wniosek o przeniesienie do wyższej instancji prokuratury zainteresowany prokurator składa Ministrowi Sprawiedliwości za pośrednictwem Prokuratora Generalnego (§ 30 Zasad). Z wnioskiem takim może wystąpić także, za zgodą zainteresowanego, kierownik jednostki, do której ma nastąpić przeniesienie (§ 31 Zasad). Do wniosku należy załączyć zaświadczenie przełożonego prokuratora lub kierownika jednostki, do której ma nastąpić przeniesienie, o spełnianiu przesłanek przeniesienia oraz ocenę kandydata za okres co najmniej ostatnich 4 lat oraz CV (§ 32 Zasad).

³⁴ T.P. Marguery, *The Czech...*, op. cit., s. 267.

Prokurator Generalny przedkłada wniosek o przeniesienie do Ministra Sprawiedliwości wraz ze swoją opinią³⁵, w której uzasadnia spełnienie lub niespełnienie przesłanek przeniesienia (§ 33 ust. 2 Zasad). W celu sporządzenia tej opinii może on uzyskać także uzupełniającą dokumentację (§ 33 ust. 1 Zasad).

Prokuratorów naczelných powołuje na 7 lat Minister Sprawiedliwości na wniosek prokuratora naczelnego (*vedoucího státního zástupce*) kierującego najbliższą prokuraturą wyższego szczebla, w której okręgu prokurator naczelný ma być powołany, lub na wniosek Prokuratora Generalnego (§ 10 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Na stanowisko to powołany może być prokurator, który przeszedł pomyślnie postępowanie kwalifikacyjne na prokuratora naczelnego i który swoją wiedzą zawodową, doświadczeniem zawodowym i walorami moralnymi daje rękojmię należytego wykonywania funkcji (§ 10 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Wymagany jest przy tym staż prokuratorski odpowiednio: 2 lata – do pełnienia funkcji prokuratora rejonowego, 4 lata – funkcji prokuratora okręgowego i 6 lat – funkcji prokuratora wyższego (§ 10 ust. 3). Podobnie jak w przypadku Prokuratora Generalnego, także do powołania na prokuratora naczelnego negatywną przesłanką jest niezatarta kara dyscyplinarna (§ 10 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Dopuszczalna jest w tej samej prokuraturze jedynie jednokrotna reelekcja (§ 10 ust. 5 ustawy o prokuraturze). Odwołanie możliwe jest jedynie w postępowaniu dyscyplinarnym (§ 10 ust. 6 ustawy o prokuraturze)³⁶. Postępowanie kwalifikacyjne przeprowadza Komisja Kwalifikacyjna składająca się z 5 członków, spośród których jednego wyznacza Minister Sprawiedliwości, a po dwóch – Prokurator Generalny i prokurator naczelný kierujący najbliższą prokuraturą wyższego stopnia, w której okręgu ma zostać powołany prokurator naczelný (§ 10a ust. 2 ustawy o prokuraturze). Jeżeli jednak proponowana osoba nie spełnia warunków zapewniających należyte wykonywanie funkcji prokuratora naczelnego, Minister Sprawiedliwości nie uwzględnia wniosku o powołanie, zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę proponowaną oraz podając przyczynę (§ 10a ust. 3 ustawy o prokuraturze). Zastępcę Prokuratora Generalnego natomiast powołuje Minister Sprawiedliwości na wniosek Prokuratora Generalnego; musi on posiadać co najmniej 4-letni staż prokuratorski (§ 10b ust. 1 i 3 ustawy o prokuraturze). Prokuratorzy naczelní oraz ich zastępcy, nie później niż w ciągu 2 lat od dnia powołania na to stanowisko, realizują program kształcenia zawodowego w Akademii Sędziowskiej w obszarze zarządzania prokuraturą (§ 10c ustawy o prokuraturze).

Postępowanie kwalifikacyjne na prokuratora naczelnego przebiega analogicznie jak na prokuratorów prokuratur rejonowych (§ 16–29 Zasad). Przed rozmową kwalifikacyjną używa się akta osobowe kandydata oraz opinię jego przełożonego (§ 21 Zasad). Rozmowa kwalifikacyjna dotyczy przede wszystkim aspektów zawodowych stanowiska, o które kan-

³⁵ *Ibidem*, s. 266.

³⁶ J. Lata, J. Pavlik, J. Zedulova, *Vrchní, krajští a okresní státní zástupci*, [w:] *eadem, Zákon...*, *op. cit.*, s. 66–70.

dydat się ubiega, koncepcji rozwoju prokuratury oraz kwalifikacji osobistych kandydata do zajmowania stanowiska (§ 22 ust. 3 Zasad). Komisja występuje z rekomendacją jednego lub kilku kandydatów (§ 24 ust. 2 Zasad). Jeżeli Komisja nie zarekomenduje żadnego kandydata albo ogłaszający konkurs takiej rekomendacji nie uwzględni, przeprowadza się nowe postępowanie konkursowe. Odrzucając rekomendację Komisji, prokurator naczelny zobowiązany jest przedstawić uzasadnienie Ministrowi Sprawiedliwości, Prokuratorowi Generalnemu oraz rekomendowanemu kandydatowi (§ 27 ust. 2 Zasad). W doktrynie czeskiego prawa konstytucyjnego stwierdza się zatem zasadnie, że regulacje konstytucyjne tego państwa zmierzają ku szerokiej niezależności prokuratury³⁷.

Prokurator Generalny jest powoływany przez Radę Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości na 7 lat. O ile samo wskazywanie kandydata przez Ministra Sprawiedliwości jest najczęstszym europejskim rozwiązaniem (tak w Belgii, Danii, Estonii, we Francji, w Holandii, Luksemburgu, Niemczech, Austrii, Rumunii), o tyle powoływanie go przez rząd jest znacznie rzadsze (poza Czechami, w Unii Europejskiej, jedynie Estonia, Irlandia, Holandia, Słowenia i Szwecja)³⁸. Porównanie zaś tych zakresów prowadzi do wniosku, że jedynie w Estonii i Holandii kompetencje te zostały przypisane w taki sposób jak w Czechach, przy czym Holandia jest monarchią.

Na stanowisko Prokuratora Generalnego może być powołany ten, kto dzięki swojej wiedzy zawodowej, doświadczeniu zawodowemu, umiejętnościom kierowania zespołem i wysokim walorom moralnym daje rękojmię należytego wykonywania funkcji Prokuratora Generalnego i ma co najmniej 10-letni staż pracy w zawodzie prawniczym, w tym co najmniej 6 lat na stanowisku prokuratora, przy czym osoba, wobec której w ramach wykonywania zawodu prawniczego orzeczono prawomocną karę dyscyplinarną, która nie uległa zatarciu, nie może być powołana na stanowisko Prokuratora Generalnego (§ 9 ust. 1–4 ustawy o prokuraturze). Reelekcja nie jest dopuszczalna (§ 9 ust. 5 ustawy o prokuraturze). Rząd, na wniosek Ministra Sprawiedliwości, może odwołać Prokuratora Generalnego, jeżeli wskutek poważnego naruszenia obowiązków podważył on w sposób zasadniczy zaufanie do prawidłowego funkcjonowania Prokuratora Generalnego lub prokuratury, w szczególności zaufanie do legalności jego postępowania lub jego bezstronności czy kompetencji, albo jeżeli w sposób zasadniczy uchybił godności Prokuratora Generalnego i prokuratury (§ 9 ust. 6 ustawy o prokuraturze)³⁹. Odwołanemu Prokuratorowi Generalnemu przysługuje skarga do Naczelnego Sądu Administracyjnego (§ 9b ust. 3 ustawy o prokuraturze). Przyjęty w Czechach model (powoływanie

³⁷ K. Klima, *Ústavní postavení prokuratury v komparaci*, [w:] *Ústavní právo srovnávací*, Wolters Kluwer, Praha 2020, s. 113.

³⁸ Š. Bystrík, *Possibilities of Strengthening the Independence of the Public Prosecutor's Office of the Slovak Republic: A System of Appointment of the Prosecutor General to the Office as a Key Element?*, „Social Sciences” 2022, vol. 11(8), s. 364.

³⁹ J. Lata, J. Pavlík, J. Zedulova, *Nejvyšší státní zástupce a jeho náměstci*, [w:] *eadem, Zákon...*, op. cit., s. 57–62.

wewnątrz rządu, a nawet możliwość odwołania) bezsprzecznie umożliwia rządowi prowadzenie polityki karnej, a w państwie tym dyskutuje się nawet nad ograniczeniem wpływu rządu na prokuraturę⁴⁰.

⁴⁰ P. Banaszak, K. Buczkowski, K. Burdziak, M. Jankowski, R. Szymczykiwicz, *Struktura organizacyjna i zakres zadań podmiotów uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w wybranych systemach sądownictwa państw europejskich – raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019, s. 15.

III. Litwa

1. Struktura prokuratury litewskiej (*prokuratūra*)

Już z mocy Konstytucji Litwy prokurator wszczyna śledztwo, kieruje nim, wnosi oskarżenia w sprawach karnych, a także w przypadkach przewidzianych w ustawie broni praw i legalnych interesów osób, społeczeństwa i państwa (zatem wykonuje też kompetencje pozakarne), będąc niezawisłym i podlegając tylko ustawie (art. 118 Konstytucji Litwy przyjętej w referendum przeprowadzonym w dniu 25 października 1992 r.⁴¹).

Litwa, będąc znacznie mniejszym państwem niż Czechy, ma oczywiście mniej skomplikowaną strukturę organizacyjną prokuratury. Tworzą ją tam tylko Prokuratura Generalna i prokuratury terenowe (art. 6 ust. 1 ustawy o prokuraturze Republiki Litewskiej z 13 października 1994 r.⁴², dalej: ustawa o prokuraturze). Zakres właściwości prokuratorów określa w drodze zarządzenia Prokurator Generalny (art. 23 ust. 1 ustawy o prokuraturze).

Prokuraturze Generalnej (*Generalinė prokuratūra*) podlega pięć prokurator regionalnych (*apygardos prokuratūros*): w Wilnie (Vilnius), Kownie (Kaunas), Kłajpedzie (Klaipėda), Szawlach (Šiauliai) i Poniewieżu (Panevėžys). Struktura każdej prokuratury regionalnej składa się z wydziału ds. przestępczości zorganizowanej i korupcji (*organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyrius* – w skrócie ONKTS), od jednego do trzech (w Wilnie i Kownie – śledczy, gospodarczy i finansowy) wydziałów ścigania karnego (*baudžiamojo persekiojimo skyrius*) oraz wydziału ochrony interesu publicznego (*viešojo intereso gynimo skyrius*). Każdej z prokurator regionalnych podlega od jednej (w wileńskim okręgu) do trzech prokurator rejonowych (*apylinkės prokuratūros*) z oddziałami terenowymi (*darbo vietos*).

Prokuratura Generalna zajmuje się ujednocenianiem praktyki, prowadzeniem i nadzorowaniem śledztw w sprawach przestępczości zorganizowanej, korupcji i w sprawach o wyjątkowym znaczeniu społecznym, a w przypadkach, gdy zachodzi potrzeba ujednoczenia praktyki, wnosi i popiera oskarżenie w tych sprawach oraz wnosi środki zaskarżenia (pkt 7.1–7.4 i 7.6–7.9

⁴¹ Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0.

⁴² Lietuvos aidas 81-1514.

zarządzenia Prokuratora Generalnego z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie zatwierdzenia przepisów kompetencyjnych prokuratury Republiki Litewskiej i prokuratorów⁴³, dalej: Regulamin kompetencyjny).

Prokuratura regionalna: prowadzi i nadzoruje śledztwa w sprawach przestępczości zorganizowanej i korupcji, sprawach o dużym znaczeniu społecznym, sprawach prowadzonych przez wyspecjalizowane służby (Specjalna Służba Antykorupcyjna, Służba Dochodzeń Finansowych, Służba Kryminalna Administracji Celnej, Straż Graniczna, wydziały policji ds. przestępczości zorganizowanej, gospodarczej i spraw wewnętrznych), niektórych sprawach ze względu na ich przedmiot, a także w sprawach, w których właściwy w pierwszej instancji jest sąd regionalny (*apygardos teismas*). Popiera ona oskarżenie w tych sprawach i wnosi środki zaskarżenia oraz wykonuje kompetencje pozakarne (pkt 10.2–10.3, 10.7–10.10 i 15 Regulaminu kompetencyjnego).

Prokuratura rejonowa prowadzi i nadzoruje pozostałe sprawy (pkt 13.2–13.3 Regulaminu kompetencyjnego).

Kolejność stanowisk prokuratorskich od najwyższego – zgodnie z ust. 6 zarządzenia Prokuratora Generalnego z dnia 4 marca 2020 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Wyboru Prokuratorów i Regulaminu Wyboru Prokuratorów Naczelnych⁴⁴ (dalej: Regulamin wyborów – przedstawia się następująco:

- 1) Prokurator Generalny Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras*);
- 2) zastępca Prokuratora Generalnego (*Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas*);
- 3) kierownik departamentu Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros departamento vyriausiasis prokuroras*);
- 4) kierownik wydziału Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros skyriaus vyriausiasis prokuroras*);
- 5) zastępca kierownika departamentu Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros departamento vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*) oraz kierownik wydziału w departamencie Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros departamento skyriaus vyriausiasis prokuroras*);
- 6) zastępca kierownika wydziału Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*) oraz zastępca kierownika wydziału w departamencie Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros departamento skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*);
- 7) prokurator regionalny (*apygardos prokuratūros vyriausiasis prokuroras*);
- 8) zastępca prokuratora regionalnego (*apygardos prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*);

⁴³ I-141.

⁴⁴ I-63.

- 9) prokurator Prokuratury Generalnej (*Generalinės prokuratūros prokuroras*);
- 10) kierownik wydziału prokuratury regionalnej (*apygardos prokuratūros specializuoto skyriaus vyriausiasis prokuroras*) oraz prokurator rejonowy (*apygardos prokuratūros apylinkės prokuratūros vyriausiasis prokuroras*);
- 11) zastępca kierownika wydziału prokuratury regionalnej (*apygardos prokuratūros specializuoto skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*) oraz zastępca prokuratora rejonowego (*apygardos prokuratūros apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*);
- 12) kierownik wydziału w prokuraturze rejonowej (*apygardos prokuratūros apylinkės prokuratūros skyriaus vyriausiasis prokuroras*);
- 13) zastępca kierownika wydziału w prokuraturze rejonowej (*apygardos prokuratūros apylinkės prokuratūros skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojas*);
- 14) prokurator wydziału ds. zwalczania przestępczości zorganizowanej i korupcji lub innego wydziału prokuratury regionalnej (*apygardos prokuratūros organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroras*; *apygardos prokuratūros specializuoto skyriaus prokuroras*);
- 15) prokurator prokuratury rejonowej (*apygardos prokuratūros apylinkės prokuratūros prokuroras*).

Do prokuratorów nie stosuje się ustawy o służbie publicznej, chyba że ustawa o prokuraturze tak stanowi, natomiast przepisy prawa pracy stosuje się w zakresie, w jakim status i gwarancje socjalne prokuratorów nie są określone w tej ustawie (art. 24 ust. 1 ustawy o prokuraturze).

Stosownie do art. 118 Konstytucji Litwy tryb powoływania i zwalniania prokuratorów oraz ich status określa ustawa.

2. Powołanie na prokuratora

Prokuratorem może zostać osoba: mająca obywatelstwo litewskie; o nieskazitelnej reputacji; znająca język litewski; mająca wyższe wykształcenie prawnicze oraz tytuł licencjata prawa i magistra prawa lub uprawnienia zawodowe adwokata; z 3-letnim stażem pracy prawniczej po uzyskaniu wykształcenia prawniczego na stanowisku wymienionym w wykazie zatwierdzonym przez rząd lub upoważnioną przez niego agencję; która zdała egzamin dla kandydatów na prokuratorów (art. 25 ust. 1–2 ustawy o prokuraturze). Ustawa dopuszcza uznanie wykształcenia zdobytego za granicą (art. 25 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Wykaz stanowisk jest bardzo szeroki i obejmuje: naukowców, sędziów, pracowników administracji rządowej, samorządowej, wymiaru sprawiedliwości, służby zagranicznej i policji, ombudsmans, notariuszy czy przedstawicieli korporacji prawniczych. Pełen wykaz, określony

uchwałą Rządu Republiki Litewskiej z dnia 7 lipca 1998 r. w sprawie zatwierdzenia wykazu stanowisk prawniczych⁴⁵, obejmuje następujące stanowiska:

- 1) profesor prawa (*teisės mokslų profesorius*), docent prawa (*docentas*), wykładowca prawa (*dėstytojas*), starszy asystent (*vyresnysis asistentas*), asystent (*asistentas*);
- 2) sędzia (*teisėjas*);
- 3) Kanclerz Rządu (*Vyriausybės kancleris*), zastępca kanclerza (*jo pavaduotojas*), sekretarz Rządu (*Vyriausybės sekretorius*), zastępca sekretarza (*jo pavaduotojas*);
- 4) asystent lub doradca: Przewodniczącego Sądu Najwyższego (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko padėjėjas, patarėjas*), sędziego Trybunału Konstytucyjnego (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjo padėjėjas*), przewodniczącego innego sądu (*kitų teismų pirmininko padėjėjas, patarėjas*), przewodniczącego wydziału (*skyriaus pirmininko padėjėjas, patarėjas*), sędziego (*teisėjo padėjėjas*); główny konsultant sądowy (*teismo vyriausiasis konsultantas*), starszy konsultant (*vyresnysis konsultantas*), konsultant (*konsultantas*), doradca (*patarėjas*), asystent (*padėjėjas*) – są to stanowiska pomocnicze i doradcze w sądach;
- 5) zastępca kierownika wydziału hipotecznego sądu rejonowego (*apylinkės teismo hipotekos skyriaus vadovo pavaduotojas*);
- 6) pełnomocnik Rządu (*Vyriausybės atstovas*);
- 7) sekretarz stanu (*ministerijos sekretorius*);
- 8) naczelnik okręgu (*apskritis viršininkas*), zastępca naczelnika (*jo pavaduotojas*), sekretarz okręgu (*apskritis sekretorius*) – są to stanowiska w rządowej administracji terenowej;
- 9) administrator samorządu (*savivaldybės administratorius*) – stanowisko w samorządzie terytorialnym;
- 10) ombudsman (*Seimo kontrolierius*), asystent ombudsmana (*jo padėjėjas*);
- 11) konsul generalny (*generalinis konsulas*), konsul (*konsulas*), wicekonsul (*vicekonsulas*);
- 12) kierownicy: departamentu prawnego (*departamento vadovas*), wydziału (*skyriaus vadovas*), inspekcji (*inspekcijos vadovas*), służby (*tarnybos vadovas*), sekcji (*sektoriaus vadovas*), biura (*biuro vadovas*), ich zastępcy (*jo pavaduotojas*); główny specjalista (*vyriausiasis specialistas*), starszy specjalista (*vyresnysis specialistas*), specjalista (*specialistas*) – są to stanowiska w administracji publicznej;
- 13) prokurator (*prokuroras*), zastępca prokuratora (*prokuroro pavaduotojas*);
- 14) śledczy ds. szczególnie ważnych (*ypatingai svarbių bylų tardytojas*), główny śledczy (*vyriausiasis tardytojas*), starszy śledczy (*vyresnysis tardytojas*), śledczy (*tardytojas*);
- 15) adwokat (*advokatas*), aplikant adwokacki (*advokato padėjėjas*);

⁴⁵ I-841.

- 16) radca prawny (*juristas*), główny radca prawny (*vyriausiasis juriskonsultas*), starszy radca prawny (*vyresnysis juriskonsultas*), radca prawny (*juriskonsultas*), referent (*referentas*), konsultant (*konsultantas*), doradca (*patarėjas*), asystent (*padėjęjas*), ekspert (*ekspertas*);
- 17) Dyrektor Departamentu Śledczego (*Tardymo departamento direktorius*), zastępca dyrektora (*direktorius pavaduotojas*), kierownik wydziału (*skyriaus viršininkas*), zastępca kierownika wydziału (*skyriaus viršininko pavaduotojas*);
- 18) Komisarz Generalny (*Generalinis komisaras*), główny komisarz (*vyriausiasis komisaras*), starszy komisarz (*vyresnysis komisaras*), komisarz (*komisaras*) – są to stanowiska w policji;
- 19) notariusz (*notaras*), kandydat na notariusza (*kandidatas i notarus*), asesor notarialny (*notaro asesorius*).

Ustawa szeroko reguluje przesłanki utraty nienagannej reputacji. Pierwszą z nich jest skazanie za przestępstwo (art. 25 ust. 2 pkt 1 ustawy o prokuraturze), drugą – zwolnienie ze służby z powodu przewinienia służbowego lub naruszenia obowiązków służbowych, przy czym po upływie 5 lat nienaganność reputacji powraca, o ile postępowanie kandydata jest zgodne z postanowieniami Kodeksu Etyki Prokuratorskiej (art. 25 ust. 2 pkt 2 ustawy o prokuraturze). Trzecią przesłankę stanowi, przewinienie dyscyplinarne zagrożone najcięższą karą dyscyplinarną – są to: nieobecność w pracy bez ważnego powodu; znajdowanie się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających podczas pełnienia służby albo w miejscu publicznym; uchybienie godności człowieka, autorytetowi prokuratury i podważenie zaufania społecznego do prokuratury; naruszenie przepisów ustawy o koordynacji interesów publicznych i prywatnych; dwukrotne niestawienie się na posiedzeniu Komisji Atestacji bez ważnego powodu; oraz inne naruszenia prawa, uchybienia w wykonywaniu obowiązków służbowych, działania godzące w dobre imię prokuratury i inne naruszenia Kodeksu Etyki Prokuratorskiej, podważające autorytet prokuratury i zaufanie społeczne do niej. Podobnie jednak nienaganność reputacji powraca, jeśli od dnia ukarania upłynęło 5 lat, a postępowanie prokuratora jest zgodne z Kodeksem Etyki Prokuratorskiej (art. 25 ust. 3 pkt 3 w związku z art. 40 ust. 2 i art. 41 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Ostatnią, czwartą przesłanką utraty nienagannej reputacji jest nadużywanie alkoholu lub używanie środków odurzających (art. 25 ust. 3 pkt 4 ustawy o prokuraturze).

Nie może także zostać powołana na prokuratora osoba, której służba w prokuraturze powodowałaby konflikt interesów albo bezpośrednią podległość służbową pomiędzy nią a jej małżonkiem, bliskim krewnym lub powinowatym (art. 25 ust. 4 pkt 2 i 3 ustawy o prokuraturze).

Z egzaminu prokuratorskiego zwolnione są osoby, które w ciągu ostatnich 3 lat zdały egzamin sędziowski, w okresie ostatnich 5 lat przez co najmniej 3 lata pełniły urząd prokuratora lub sędziego, a także osoby posiadające stopień doktora nauk społecznych lub stopień

doktora habilitowanego nauk prawnych (art. 26 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Co więcej, staż pracy sędziego, sędziego Sądu Konstytucyjnego, pracy naukowej czy pracy w innym zawodzie prawniczym wlicza się do stażu pracy prokuratora (art. 28 ust. 2 pkt 1-2 i ust. 3 pkt 2 ustawy o prokuraturze). Natomiast na prowadzenie przez prokuratora działalności badawczej lub dydaktycznej konieczne jest uzyskanie zgody Prokuratora Generalnego (art. 29 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Prokurator nie może zajmować stanowisk wybieralnych z mianowania ani wykonywać innej pracy, z wyjątkiem pracy naukowej, dydaktycznej, twórczej i przypadków delegowania lub mianowania do instytucji międzynarodowych, Unii Europejskiej lub państw obcych, uczestniczenia w projektach finansowanych przez Unię Europejską, organizacje międzynarodowe, państwa obce lub litewską współpracę rozwojową i wspieranie demokracji, w ramach których są prowadzone działania związane z misją i celami prokuratury (art. 29 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Celem funkcjonowania prokuratury, określonym w ustawie, jest „strzeżenie praworządności i przyczynianie się do sprawowania przez sąd wymiaru sprawiedliwości” (art. 2 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Prokurator nie może otrzymywać innego wynagrodzenia, poza przywołanymi wyjątkami oraz wynagrodzeniem za udział w zespołach i komisjach opracowujących projekty aktów prawnych (art. 29 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Na wszystkie te wyjątkowe aktywności prokurator uzyskać musi zgodę Prokuratora Generalnego (art. 29 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Osoba chcąca objąć urząd prokuratorski składa wniosek do Prokuratora Generalnego, przedstawiając dane i dokumenty potwierdzające spełnianie wymagań oraz oświadczenie majątkowe (art. 26 ust. 3 pkt 1 i 3 ustawy o prokuraturze).

Musi ona poddać się badaniom lekarskim i przedstawić orzeczenie komisji lekarskiej o zdolności do zajmowania stanowiska prokuratora, przy czym tryb przeprowadzania tych badań i wymagania zdrowotne określa Minister Zdrowia w porozumieniu z Prokuratorem Generalnym (art. 26 ust. 3 pkt 2 ustawy o prokuraturze). Opis procedury badań lekarskich prokuratorów z dnia 31 marca 2020 r.⁴⁶ akcentuje stan zdrowia psychicznego prokuratora – przewiduje możliwość konsultacji psychologicznej (art. 26 ust. 3 pkt 14.1 ustawy o prokuraturze) oraz obowiązek wypełnienia przez badanego formularza na okoliczność, czy był leczony w ośrodku zdrowia psychicznego, anonimowo lub prywatnie, w ciągu ostatnich 5 lat, a jeśli tak, to jaką diagnozę postawiono (art. 26 ust. 3 pkt 16 ustawy o prokuraturze). Katalog problemów zdrowotnych stanowiących przeciwwskazanie do wykonywania zawodu prokuratora (tak bezwzględnych – stałych i czasowych, jak i względnych, podlegających ocenie badającego), opisanych kodami Międzynarodowej Kwalifikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10, rozpoczyna się od problemów psychicznych i niemal wyłącznie z nich się składa (i chorób neurologicznych

⁴⁶ V-629/1V-301/I-90.

o wyraźnych objawach psychicznych, takich jak SM z wyraźnymi zaburzeniami osobowości, choroba Huntingtona, choroba Alzheimera i inne choroby zwyrodnieniowe układu nerwowego). Jedynie głuchoniemota, znaczna głuchota lub ślepotą są bezwzględnie przeciwwskazaniami bez komponenty psychicznej, zaś względnymi – poza licznymi wymienionymi zaburzeniami psychicznymi – są jedynie „ciężkie patologie somatyczne z wieloma powikłaniami lub skrajną niewydolnością narządu lub narządów”. Bezwzględnie przeciwwskazaniami są m.in. następujące zaburzenia psychiczne: zaburzenia spowodowane używaniem opioidowych leków przeciwbólowych, leków uspokajających i nasennych; choroba afektywna dwubiegunkowa; ciężki epizod depresyjny (epizod łagodny i umiarkowany nie jest nawet względny, choćby nawracał); schizofrenia; patologiczny hazard; fetyszyzm czy sadomasochizm. Natomiast nie są nawet przeciwwskazaniami względnymi: łagodne zaburzenia poznawcze; nikotynizm; nerwice; zespoły behawioralne związane z zaburzeniami fizjologicznymi i czynnikami fizycznymi; zaburzenia osobowości; zaburzenia rozwoju psychologicznego, takie jak np. autyzm (art. 26 ust. 3 pkt 20–21 ustawy o prokuraturze).

Wreszcie kandydat musi zdać egzamin dla kandydatów na prokuratorów (art. 26 ust. 3 pkt 4 ustawy o prokuraturze). Egzamin przeprowadza, powoływana przez Prokuratora Generalnego na 3-letnią kadencję, 7-osobowa Komisja Egzaminacyjna, której po dwóch członków wskazuje Prokurator Generalny, kolegium oraz po jednym: Prezydent Republiki, Marszałek Sejmu i Prezes Rady Ministrów, spośród uczonych prawa o nienagannej reputacji (art. 10 ust. 7–8 ustawy o prokuraturze). Zdający może wnieść, przed terminem egzaminu, o wyłączenie członka Komisji (art. 14 zarządzenia Prokuratora Generalnego z dnia 10 września 2015 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów⁴⁷, dalej: Regulamin Komisji Egzaminacyjnej). Wniosek o dopuszczenie do egzaminu złożyć może osoba, która ma wykształcenie wyższe, wymagane doświadczenie zawodowe oraz zaświadczenie lekarskie. W razie stwierdzenia nieposzlakowanej opinii, po otrzymaniu wszystkich dokumentów, osoba jest wpisana na listę kandydatów (art. 4 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Listy kandydatów publikowane są na stronie internetowej Prokuratury Generalnej ze wskazaniem imienia, nazwiska oraz dotychczasowego stanowiska (art. 26 ust. 6 ustawy o prokuraturze). Posiedzenia Komisji są zamknięte (art. 16 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). W terminie 7 dni od dnia podpisania protokołu z egzaminu osoby, które do niego przystąpiły, mogą zgłosić do niego pisemne uwagi, które rozpoznaje następnie ta Komisja (art. 19–20 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Egzamin ma formę pisemną i składa się z testu oraz kasusów. Pytania są takie same dla wszystkich kandydatów i są przygotowane zgodnie z programem egzaminacyjnym, zatwierdzonym przez Prokuratora Generalnego i publikowanym na stronie internetowej Prokuratury Generalnej (art. 22 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Program, określony

⁴⁷ I-238.

zarządzeniem Prokuratora Generalnego z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zatwierdzenia Programu Egzaminacyjnego dla Kandydatów na Prokuratorów⁴⁸, obejmuje 268 zagadnień, w tym: 7 z prawa konstytucyjnego, 55 z prawa karnego materialnego, 50 z procedury karnej, 5 z kryminalistyki, 5 z prawa karnego wykonawczego, 10 z postępowania administracyjnego, 14 z prawa pracy, 71 z prawa cywilnego, 38 z postępowania cywilnego, 3 z prawa gospodarczego i podatkowego oraz 10 z prawa międzynarodowego publicznego i prawa Unii Europejskiej.

Test składa się z 40 pytań teoretycznych jednokrotnego wyboru, z 3–5 wariantami odpowiedzi, a czas na jego rozwiązanie wynosi półtorej godziny (art. 24 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Aby zdać test, konieczna jest prawidłowa odpowiedź na co najmniej 30 pytań (art. 27 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Na stronie internetowej Prokuratury Generalnej opublikowano także 18 przykładowych testów. Test oznaczony jako pierwszy składa się z 23 pytań z prawa i postępowania karnego, 5 jest z kryminalistyki i 12 – z innych gałęzi prawa. Do drugiej części egzaminu dopuszczane są wyłącznie osoby, które zdały test (art. 29 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Składa się ona z dwóch kazusów z zakresu prawa publicznego i prywatnego, łączących zastosowanie prawa materialnego i procesowego, a czas na ich rozwiązanie ponownie wynosi półtorej godziny, zaś zdający może korzystać z aktów normatywnych (art. 31 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Każdy członek Komisji ocenia indywidualnie rozwiązania w skali od 1 do 10 punktów, przy czym punkty od 1 do 6 dają ocenę niedostateczną (art. 34 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Wynik egzaminu stanowi średnia ocen (art. 36 Regulaminu Komisji). Aby zdać tę część egzaminu, kandydat musi uzyskać co najmniej 7 punktów, przy czym ocena żadnego z zadań nie może być niedostateczna (art. 38–39 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Osoba, która zdała test, a nie zdała kazusów, może jednokrotnie przystąpić do samej części kazusowej w ciągu roku od daty egzaminu (art. 42 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Zarówno osoby, które nie zdały egzaminu, jak i osoby niezadowolone z jego wyniku, mogą bez ograniczeń podchodzić do egzaminu (art. 42 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej).

Egzamin przeprowadzany jest nie rzadziej niż raz na pół roku w siedzibie Prokuratury Generalnej (art. 10 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Termin, godzinę i miejsce egzaminu oraz liczbę kandydatów ustala Przewodniczący Komisji (art. 11 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej). Sekretarz Komisji zawiadamia pisemnie wszystkich członków Komisji oraz osoby zamierzające przystąpić do egzaminu o dacie, godzinie i miejscu egzaminu (art. 12 Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej).

Oceny kwalifikacji zawodowych, osobistych i organizacyjnych każdego kandydata dokonuje Komisja Selekcji Prokuratorów na podstawie kryteriów oceny ustalonych przez Prokuratora Generalnego (art. 26 ust. 7 ustawy o prokuraturze). Komisja ta powoływana jest przez Proku-

⁴⁸ I-310.

ratora Generalnego na 3-letnią kadencję. W jej skład wchodzi: dwóch członków wskazanych przez Kolegium Prokuratorów, dwóch wskazanych przez Prokuratora Generalnego, jeden wskazany przez związki zawodowe prokuratorów i po jednym wskazanym przez Prezydenta Republiki, Marszałka Sejmu i Prezesa Rady Ministrów (art. 10 ust. 6 ustawy o prokuraturze). Regulamin pracy Komisji zatwierdza zarządzeniem Prokurator Generalny (art. 10 ust. 10 ustawy o prokuraturze). Tryb pracy tej Komisji uregulowano wspólnie z trybem pracy Komisji Selekcji Prokuratorów Naczelnych. Członkowie Komisji otrzymują za pracę w niej wynagrodzenie (art. 10 ust. 11 ustawy o prokuraturze).

Osoby chcące ubiegać się o urząd prokuratora muszą wpisać się do rejestru zawodowego (art. 5 zarządzenia Prokuratora Generalnego z dnia 4 marca 2020 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Selekcji Prokuratorów i Komisji Selekcji Prokuratorów Naczelnych⁴⁹, dalej: Regulamin Komisji Selekcji). Działalność Komisji opiera się na zasadach: kolegialności, bezstronności, niezależności, obiektywizmu, legalności i jawności (art. 10 Regulaminu Komisji Selekcji). Zawiadomienie o naborze publikowane jest na stronie internetowej Prokuratury Generalnej, zaś osoby wpisane do Rejestru Karier są zawiadamiane elektronicznie (art. 26 Regulaminu Komisji Selekcji). Kandydaci składają wniosek, kwestionariusz osobowy i oświadczenie majątkowe (art. 27 Regulaminu Komisji Selekcji). Następnie weryfikowani są przez specjalną służbę antykorupcyjną pod względem antykorupcyjnym (art. 29 Regulaminu Komisji Selekcji). Kandydaci są oceniani punktowo przez kierowników jednostek (art. 30–31 Regulaminu Komisji Selekcji). Komisja Selekcji otrzymuje m.in. dane z teczek osobowych, tabele punktacji oraz kwestionariusze wnioskodawców (art. 32 Regulaminu Komisji Selekcji). W rozmowach z kandydatami przeprowadzanych przez Komisję mogą brać udział Prokurator Generalny, osoby przez niego upoważnione, osoby zaproszone przez Komisję oraz inne osoby – jako obserwatorzy (art. 38–39 Regulaminu Komisji Selekcji). Kandydaci oceniani są punktowo w skali (art. 47 Regulaminu Komisji Selekcji). Kompetencje, cechy zawodowe i osobiste oraz umiejętności organizacyjne kandydata oceniane są podczas rozmowy kwalifikacyjnej (art. 48 Regulaminu Komisji Selekcji). Przyszły przełożony kandydata zapraszany jest na posiedzenie Komisji i może przedstawić opinię na temat kandydatów (art. 50 Regulaminu Komisji Selekcji). Następnie Komisja wybiera kandydata (art. 52 Regulaminu Komisji Selekcji). Komisja przedkłada Prokuratorowi Generalnemu wniosek zawierający m.in. okoliczności i motywy, które zostały wzięte pod uwagę przy podejmowaniu decyzji (art. 54.2 i art. 55 Regulaminu Komisji Selekcji). Prokurator Generalny w ciągu 10 dni podejmuje decyzję, czy powołać zaproponowanego kandydata i czy ogłosić nowy nabór (art. 56 Regulaminu Komisji Selekcji). Przed podjęciem tej decyzji ma on prawo spotkać się z kandydatami (art. 57 Regulaminu Komisji Selekcji).

⁴⁹ I-63.

Kryteriami oceny punktowej kandydatów na pierwsze stanowisko prokuratorskie są:

- 1) doświadczenie zawodowe prawnicze trwające dłużej niż 3 lata – za każdy pełny rok 1 punkt, ale łącznie nie więcej niż 10 punktów;
- 2) doświadczenie zawodowe w prokuraturze lub sądownictwie – za każdy pełny rok pracy 3 punkty; za każdy pełny rok pracy na stanowisku radcy w prokuraturze, asystenta prokuratora naczelnego, asystenta prokuratora, oficera śledczego, radcy prezesa sądu, wiceprezesa sądu, przewodniczącego wydziału sądu, śledczego lub adwokata – 1,5 punktu; za każdy rok pracy na stanowisku asystenta sędziego, specjalisty w organach ścigania – 0,5 punktu, zaś łączna liczba punktów nie może przekroczyć 15;
- 3) wyniki egzaminu kandydata na prokuratora – do 20 punktów według przeliczenia, przy czym osoby zwolnione z egzaminu oraz osoby, które pełniły już urząd prokuratorski, otrzymują 20 punktów;
- 4) wiedza niezbędna do zajmowania stanowiska – do 10 punktów za udział w szkoleniach, seminariach, konferencjach i innych zajęciach w ciągu ostatnich 5 lat, z uwzględnieniem intensywności i ukierunkowania doskonalenia zawodowego;
- 5) znajomość języków obcych spośród: angielskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego, na podstawie certyfikatów językowych wydanych w ciągu ostatnich 3 lat, potwierdzających znajomość języka obcego na poziomie co najmniej B1 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego – za jeden poziom 0,5 punktu, przy czym za jeden język obcy można uzyskać nie więcej niż 2 punkty, a łącznie nie więcej niż 5 punktów;
- 6) motywacja kandydata: informacje uzyskane podczas rozmowy z kandydatem lub przekazane na piśmie, dotyczące siły motywacji, tożsamości zawodowej, inicjatywy oraz znaczenia dla wyników pracy – do 20 punktów;
- 7) cechy charakteru i zdolności poznawcze kandydata, jego ogólne predyspozycje istotne dla zajmowania pożądanego stanowiska (umiejętności komunikacyjne i organizacyjne, kultura osobista, przestrzeganie zasad etyki zawodowej, konstruktywne myślenie, erudycja, inteligencja emocjonalna, sprawność i obiektywizm w podejmowaniu decyzji, obowiązkowość i odpowiedzialność, umiejętność efektywnej organizacji pracy, praktyka komunikacyjna, aktywność społeczna itp.) – do 20 punktów (art. 69 Regulaminu Komisji Selekcji).

Komisja Selekcji wyłania najlepszych kandydatów, zaś jej wnioski wraz z uzasadnieniem są publikowane na stronie internetowej Prokuratury Generalnej (art. 26 ust. 7 ustawy o prokuraturze). Kandydat ma prawo wnieść, w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników Komisji, skargę do sądu administracyjnego z powodu istotnych uchybień proceduralnych, które mogły wpłynąć na obiektywną ocenę kandydatów na prokuratorów, którzy brali udział w naborze. Sąd może zawiesić postępowanie w sprawie powołania prokuratora. Sąd rozpoznaje skargę

w terminie 30 dni. Uznając, że podczas naboru doszło do istotnych uchybień proceduralnych, które mogły wpłynąć na obiektywną ocenę kandydatów, sąd może zobowiązać Komisję Selekcji do ponownego rozpatrzenia kandydatury albo uchylić decyzję Komisji. W takim przypadku nabór przeprowadza się ponownie. Wyrok sądu administracyjnego nie podlega zaskarżeniu (art. 26 ust. 10 ustawy o prokuraturze).

Prokuratora powołuje zarządzeniem Prokurator Generalny, uwzględniając wnioski Komisji Selekcji, ale nie jest on nimi związany (art. 26 ust. 1 i 8 ustawy o prokuraturze).

Przed podjęciem czynności prokurator zobowiązany jest zapoznać się z Regulaminem Kompetencji (art. 26 ust. 10 ustawy o prokuraturze). Dniem rozpoczęcia służby jest dzień powołania na stanowisko prokuratora (art. 28 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Gdyby przed rozpoczęciem pełnienia służby prokuratorskiej zaistniały okoliczności uniemożliwiające osobie powołanej na stanowisko prokuratora pełnienie tego urzędu, zarządzenie o powołaniu podlega uchyleniu (art. 26 ust. 11 ustawy o prokuraturze). Obejmując urząd prokuratora, należy złożyć przysięgę następującej treści:

„Ja [imię i nazwisko], prokurator Republiki Litewskiej, przysięgam dochować wierności Państwu Litewskiemu, przestrzegać jego Konstytucji i ustaw, wykonywać swoje obowiązki honorowo, chronić prawa człowieka, wolności i uzasadnione interesy, być zawsze bezstronnym, uczciwym, dochować powierzonej mi tajemnicy i strzec dobrego imienia prokuratora”, do której prokurator może dodać słowa „Tak mi dopomóż Bóg” (art. 30 ust. 1; tłumaczenie własne).

Tekst ślubowania należy podpisać (art. 30 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Przysięgę odbiera Prokurator Generalny (art. 30 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Osoba przyjęta do służby w prokuraturze, po zdaniu egzaminu dla kandydatów na prokuratorów, jest kierowana na aplikację, która trwa do 2 lat, a w przypadku osób zwolnionych z egzaminu – do 6 miesięcy (art. 31 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Aplikacja ma zapewnić kształtowanie umiejętności zawodowych (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o prokuraturze). Organizuje ją Prokuratura Generalna (art. 32 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Regulamin aplikacji zatwierdza zarządzeniem Prokurator Generalny (art. 31 ust. 2 ustawy o prokuraturze). W trakcie aplikacji prokurator wykonuje obowiązki prokuratora, przy czym musi uzgadniać z opiekunem projekty postanowień merytorycznych i procesowych (art. 31 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Po upływie okresu aplikacji prokurator jest oceniany przez Komisję Atestacji (art. 31 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Jest ona powoływana przez Prokuratora Generalnego w celu oceny służby, kwalifikacji i przydatności prokuratorów do pełnienia urzędu (art. 10 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Podobnie jak członków Komisji Selekcji, jej członków powołuje na

3-letnią kadencję – z możliwością jednokrotnej reelekcji – Prokurator Generalny, przy czym w jej skład wchodzi: dwóch członków wskazanych przez Kolegium Prokuratorów, dwóch wskazanych przez Prokuratora Generalnego, jeden wskazany przez związki zawodowe prokuratorów i po jednym wskazanym przez Prezydenta Republiki, Marszałka Sejmu i Prezesa Rady Ministrów spośród osób o nienaganej reputacji (art. 10 ust. 6 ustawy o prokuraturze). Nie można być jednocześnie członkiem Komisji Selekcji i Komisji Atestacji (art. 10 ust. 9 ustawy o prokuraturze). Regulamin działania Komisji Atestacji zatwierdza zarządzeniem Prokurator Generalny (art. 10 ust. 10 ustawy o prokuraturze). Członkowie Komisji za pracę w niej otrzymują wynagrodzenie (art. 10 ust. 11 ustawy o prokuraturze).

3. Awans zawodowy prokuratorów

Szkolenie prokuratorów obejmuje także rozwój zawodowy – poszerzanie wiedzy zawodowej i doskonalenie umiejętności (art. 32 ust. 1 pkt 2 ustawy o prokuraturze). Prokuratura Generalna zobowiązana jest je organizować oraz stwarzać prokuratorom warunki do samodzielnego podnoszenia kwalifikacji (art. 32 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Prokurator może zostać skierowany, za jego zgodą, na szkolenie uzupełniające na okres nieprzekraczający jednego roku. Okres ten wlicza się do stażu pracy prokuratora, a prokuratorowi wypłaca się wynagrodzenie ustalone przed rozpoczęciem szkolenia, gwarantując także dotychczasowe stanowisko (art. 32 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Jeśli jednak szkolenie to trwało dłużej niż 3 miesiące, a prokurator w ciągu roku od jego zakończenia zostanie zwolniony ze służby, jest zobowiązany zwrócić – co do zasady – w ciągu 2 lat wydatki poniesione na jego szkolenie (art. 32 ust. 5 w związku z art. 44 ust. 1 i 2 ustawy o prokuraturze). Tryb pokrywania kosztów szkolenia i doskonalenia zawodowego określa Prokurator Generalny (art. 32 ust. 6 ustawy o prokuraturze). Środki przeznaczone na szkolenie i doskonalenie zawodowe prokuratorów wynoszą od 1% do 3% środków przeznaczonych na wynagrodzenia prokuratorów (art. 32 ust. 7 ustawy o prokuraturze). Prokuratura ma prawo tworzyć instytucje służące doskonaleniu kwalifikacji prokuratorów i wydawać publikacje specjalistyczne (art. 59 ustawy o prokuraturze).

Służba prokuratorska, kwalifikacje i przydatność prokuratorów, ocenione pozytywnie po aplikacji, są następnie oceniane okresowo, co 5 lat, przez Komisję Atestacji w trybie określonym przez Prokuratora Generalnego (art. 33 ust. 1 i 2 ustawy o prokuraturze). Nadzwyczajną ocenę przeprowadza się na wniosek prokuratora po co najmniej pół roku od ostatniej oceny, a także wówczas, gdy prokurator ubiega się o powołanie na wyższe lub nawet równorzędne stanowisko, jeżeli od ostatniej oceny upłynęły 3 lata, oraz gdy powtarzają się uchybienia w działalności prokuratora, budząc uzasadnione wątpliwości co do jego przydatności na

zajmowanym stanowisku (art. 33 ust. 3 ustawy o prokuraturze). W trakcie ciąży prokuratora może zostać oceniona jedynie za jej zgodą (art. 33 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Komisja Atestacji – po przeprowadzeniu oceny okresowej lub nadzwyczajnej – przedstawia Prokuratorowi Generalnemu wniosek, w którym proponuje:

- 1) ocenić wyróżniająco służbę prokuratora i zastosować wobec niego „środki zachęcające” w postaci: pochwały, nagrody pieniężnej do pięciokrotności minimalnego wynagrodzenia, medalu za zasługi lub innego odznaczenia resortowego (art. 33 ust. 5 pkt 1 w związku z art. 39 ust. 1 ustawy o prokuraturze);
- 2) ocenić pozytywnie służbę prokuratora;
- 3) ocenić zadowolająco służbę prokuratora i zobowiązać go do doskonalenia kwalifikacji;
- 4) ocenić negatywnie służbę prokuratora i przenieść go na niższe stanowisko;
- 5) ocenić negatywnie służbę prokuratora i zwolnić go ze służby (art. 33 ust. 5 ustawy o prokuraturze).

Komisja Atestacji przedstawia Prokuratorowi Generalnemu wniosek, w którym proponuje pozytywnie ocenić służbę prokuratora i dalsze piastowanie stanowiska, negatywnie ocenić służbę prokuratora i zwolnić go ze służby lub odroczyć ocenę i jednokrotnie wydłużyć aplikację o 6 miesięcy (art. 31 ust. 4 ustawy o prokuraturze). Wnioskując o odroczenie oceny i przedłużenie aplikacji, Komisja może ustalić indywidualny program aplikacji (art. 31 ust. 5 ustawy o prokuraturze).

W posiedzeniach Komisji mogą uczestniczyć: prokurator Wydziału Spraw Wewnętrznych, który sporządził zaświadczenie o uchybieniach w pracy prokuratora; prokurator przełożony, który sporządził arkusz oceny służby; bezpośredni przełożony ocenianego prokuratora; opiekun jego stażu; oraz inne osoby, które dostarczyły danych istotnych dla oceny służby; Prokurator Generalny i osoby przez niego wskazane (art. 38 zarządzenia Prokuratora Generalnego z dnia 10 grudnia 2011 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Atestacji Prokuratorów⁵⁰, dalej: Regulamin Komisji Atestacji). Jeżeli nie zachodzi potrzeba wydania oceny innej niż pozytywna (najwyższa), ocenę przeprowadza się w obecności prokuratora (art. 39 Regulaminu Komisji Atestacji). Ocena polega na badaniu dokumentów, a gdy oceniany prokurator bierze udział w posiedzeniu Komisji – także na rozmowie z tym prokuratorem (art. 46 Regulaminu Komisji Atestacji). Jeżeli w posiedzeniu uczestniczy prokurator, który sporządził arkusz oceny służby, bezpośredni przełożony ocenianego prokuratora, prokurator WSW, opiekun stażu lub inna osoba, która dostarczyła informacji istotnych dla oceny, Komisja może zadawać im pytania dotyczące cech zawodowych, organizacyjnych i wyników pracy ocenianego prokuratora (art. 47 Regulaminu Komisji Atestacji). Komisja może także zażądać dodatkowych danych (art. 49 Regulami-

⁵⁰ I-131.

nu Komisji Atestacji). Oceniany prokurator uczestniczący w posiedzeniu Komisji może wyrażać swoją opinię i odpowiadać na pytania członków Komisji. Regulamin zastrzega jednak, że ocena służby nie może mieć charakteru egzaminu, z wyjątkiem oceny nadzwyczajnej, oceny po zakończeniu aplikacji lub wówczas, gdy arkusz oceny służby wskazuje na ocenę służby inną niż pozytywna (najwyższa). Nie wolno zadawać pytań niezwiązanych z działalnością prokuratora, którego służba jest oceniana (art. 51 Regulaminu Komisji Atestacji). Uzasadnienie oceny sporządza się, jeżeli Komisja wnioskuje o obniżenie stanowiska ocenianego prokuratora lub prokurator nie zgadza się z oceną zawartą w arkuszu oceny służby (art. 55 Regulaminu Komisji Atestacji). Wydając ocenę zobowiązującą do doskonalenia kwalifikacji, Komisja wskazuje stwierdzone uchybienia oraz obszary, w których konieczne jest podniesienie kwalifikacji (art. 56 Regulaminu Komisji Atestacji). Od orzeczenia Komisji przysługuje odwołanie do Prokuratora Generalnego (art. 58 Regulaminu Komisji Atestacji). Prokurator Generalny może zaafirmować ocenę lub zreformować ją, z zachowaniem jednak zakazu *reformationis in peius* (art. 60 Regulaminu Komisji Atestacji). Od decyzji Prokuratora Generalnego służy odwołanie (art. 64 Regulaminu Komisji Atestacji).

Arkusze oceny służby prokuratora wykonującego funkcje z zakresu ścigania karnego obejmuje m.in. informacje o: dacie rozpoczęcia służby prokuratorskiej, dotychczasowych ocenach, nagrodach, karach dyscyplinarnych, działalności naukowej i dydaktycznej. Podaje się ponadto liczbę prowadzonych lub nadzorowanych śledztw, średni czas trwania śledztwa (w dniach) oraz odsetek śledztw prowadzonych lub nadzorowanych trwających dłużej niż 9 miesięcy, a także liczbę: rozpatrzonych przez ocenianego prokuratora skarg, oświadczeń i wniosków; skontrolowanych i uchylonych postanowień o odmowie wszczęcia śledztwa; uchylonych postanowień o umorzeniu lub zawieszeniu śledztwa; zakończonych śledztw (z innych przyczyn niż przedawnienie); śledztw prowadzonych lub nadzorowanych umorzonych z powodu przedawnienia w fazie *ad personam*; postępowań umorzonych postanowieniem sędziego śledczego; zawieszonych śledztw; skierowanych aktów oskarżenia; wniesionych wniosków w trybie przyspieszonym; wniosków o umorzenie postępowania; wniosków o zastosowanie przymusu medycznego; oskarżonych; czynów; zwróconych aktów oskarżenia; spraw, w których prokurator poparł skargę; niewinnych; wniesionych i uwzględnionych odwołań; spraw odwoławczych, w których brał udział prokurator; wniesionych odpowiedzi na apelację; wniesionych kasacji; rozpraw kasacyjnych, w których oceniany prokurator brał udział; wniesionych odpowiedzi na skargi kasacyjne; wniesionych odwołań w postępowaniu wykonawczym; spraw w postępowaniu wykonawczym; wydanych END i międzynarodowych wniosków o pomoc prawną; nakazów wydanych i wykonanych ENA; przygotowanych wniosków o rozszerzenie ścigania, o przeniesienie ścigania; zajęć mienia i dowodów, procedowanych zajęć majątku i dowodów zagranicznych. Natomiast prokuratorzy Prokuratury Generalnej podają też liczbę wykonanych nakazów aresztowania lub ekstradycji wydanych

przez państwa obce, wniosków o przejęcie ścigania i przygotowanych umów o wspólnych grupach śledczych. Opisowo zaznacza się złożoność postępowań i porównuje ze wskaźnikami jednostki, w której pracuje oceniany prokurator, ocenia: przyczyny uchylenia jego decyzji czy uniewinnień oraz terminowość, proporcjonalność i zakres czasowy stosowanych środków zapobiegawczych, skutki środków zaskarżenia wniesionych przez inne strony w sprawach, w których oceniany prokurator odstąpił od zaskarżenia, a także aktywność prokuratora w sądzie (w tym zupełność mów końcowych i zgodność złożonych wniosków z prawem i stanem faktycznym). Podaje się też skuteczność prokuratora we wnioskowaniu o zarządzenie kontroli operacyjnej, wniesione skargi na prokuratora, sprawy wymagające koordynacji i liczbę zorganizowanych spotkań koordynacyjnych. Dla innych kryteriów ocena jest opisowa. Prokuratorzy mający kompetencje pozakarne, rzecznicy dyscyplinarni, prokuratorzy pełniący funkcje kierownicze oceniani są według odrębnych formularzy o podobnej strukturze.

Od rozstrzygnięcia Komisji Atestacji prokurator może wnieść odwołanie do Prokuratora Generalnego, a od rozstrzygnięcia Prokuratora Generalnego – do sądu administracyjnego (art. 33 ust. 6 ustawy o prokuraturze).

Osoba, która zrezygnowała z urzędu prokuratorskiego, w trybie pozakonkursowym może być ponownie powołana na to samo lub niższe stanowisko prokuratorskie (ale nie kierownicze), jeżeli od zakończenia służby nie upłynęło 5 lat. Gdyby kilku byłych prokuratorów pragnęło powrócić do służby prokuratorskiej na to samo wolne stanowisko, przeprowadza się konkurs, w którym biorą udział wyłącznie powracający ze służby prokuratorzy (art. 34(1) ust. 1 i 4 ustawy o prokuraturze).

Prokurator, który nie pełni funkcji kierowniczej, może być przeniesiony – na mocy zarządzenia Prokuratora Generalnego – na równorzędne stanowisko:

- 1) na swój wniosek, jeżeli pełni służbę co najmniej 3 lata i nie zgłaszają się na to stanowisko inni kandydaci;
- 2) za jego zgodą, jeżeli nie ma innych kandydatów ubiegających się o to stanowisko;
- 3) gdy z powodu zmiany organizacji pracy likwiduje się jego stanowisko (art. 36 ust. 1 i 2 ustawy o prokuraturze).

Natomiast na niższe stanowisko prokurator, z wyjątkiem Prokuratora Generalnego i jego zastępcy, może zostać przeniesiony na mocy zarządzenia Prokuratora Generalnego:

- 1) na jego wniosek albo za jego zgodą;
- 2) gdy z powodu zmian w organizacji likwiduje się jego stanowisko i nie ma możliwości przeniesienia go na stanowisko równorzędne;
- 3) gdy Komisja Atestacji wystąpi z wnioskiem o przeniesienie na niższe stanowisko;
- 4) w przypadku ukarania karą dyscyplinarną przeniesienia na niższe stanowisko;
- 5) z upływem terminu powołania na stanowisko kierownicze (art. 36 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Jednakże, co do zasady, zabronione jest przenoszenie ciężarnych prokuroerek, a także prokuratorów wychowujących dziecko w wieku do lat 3 (art. 36 ust. 4 i 5 ustawy o prokuraturze). Zarządzenie Prokuratora Generalnego o przeniesieniu prokuratora na inne stanowisko powinno wskazywać przyczyny przeniesienia (art. 36 ust. 6 ustawy o prokuraturze).

W razie konieczności kadrowej Prokurator Generalny lub jego zastępca może czasowo przenieść prokuratora do innej prokuratury, innego wydziału tej samej prokuratury lub na inne stanowisko prokuratorskie bez zgody prokuratora, biorąc pod uwagę jego kwalifikacje, staż pracy, specjalizację, odległość od obszaru, na którego terenie wakuje stanowisko prokuratorskie, oraz stanowisko i argumentację prokuratora dotyczące ewentualnego przeniesienia, a także inne istotne okoliczności, przy czym w ciągu 3 lat łączny okres pracy w delegacji nie może trwać dłużej niż rok (art. 37 ust. 1 ustawy o prokuraturze).

Jeżeli prokurator z powodu choroby lub innej ważnej przyczyny nie może sprawować swoich obowiązków, Prokurator Generalny lub jego zastępca, za zgodą prokuratora, może czasowo przenieść go na inne stanowisko (art. 37 ust. 2 ustawy o prokuraturze).

Prokuratorowi delegowanemu przysługuje wynagrodzenie nie niższe niż wypłacano mu przed delegacją, a także zwrot kosztów związanych z przeniesieniem (art. 37 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

Do awansu prokuratorskiego wymagany jest odpowiedni staż pracy:

- 1) na prokuratora prokuratury regionalnej – 3 lata na stanowisku prokuratora i/lub sędziego albo 3 lata pracy dydaktycznej jako doktor nauk prawnych;
- 2) na kierownika wydziału w prokuraturze regionalnej i jego zastępcę oraz prokuratora Prokuratury Generalnej – 5 lat na stanowisku prokuratora i/lub sędziego albo 5 lat pracy dydaktycznej jako doktor nauk prawnych;
- 3) na dyrektora departamentu lub wydziału Prokuratury Generalnej oraz prokuratora regionalnego lub jego zastępcy – 7 lat na stanowisku prokuratora i/lub sędziego albo 2 lata pracy na stanowisku sędziego: sądu okręgowego (*apygardos teismas*), okręgowego sądu administracyjnego (*apygardos administracinis teismas*), Trybunału Konstytucyjnego Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas*), Sądu Najwyższego Litwy (*Lietuvos Aukščiausiasis Teismas*), Sądu Apelacyjnego Litwy (*Lietuvos apeliacinis teismas*) lub Najwyższego Sądu Administracyjnego Litwy (*Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas*), albo 7 lat pracy dydaktycznej jako doktor nauk prawnych (art. 34 ust. 5–7 ustawy o prokuraturze).

Prokuratorzy prawomocnie ukarani dyscyplinarnie, a także prokuratorzy, którzy w ostatniej ocenie okresowej otrzymali ocenę zadowalającą lub negatywną, nie mogą zostać mianowani na wyższe stanowiska służbowe (art. 34 ust. 8 ustawy o prokuraturze).

Powołanie na wyższe stanowiska prokuratorskie następuje w drodze takiego konkursu jak pierwsze powołanie (art. 34 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Kryteriami oceny są wówczas:

- 1) staż pracy prokuratorskiej, przy czym przy ubieganiu się o stanowisko w prokuraturze regionalnej punkty przyznaje się jedynie za staż pracy dłuższy niż 3 lata, a przy ubieganiu się o stanowisko prokuratora Prokuratury Generalnej – 5 lat; za każdy pełny rok pracy na stanowisku prokuratora przyznaje się 1 punkt, ale łącznie nie więcej niż 10;
- 2) stopień naukowy, stanowisko w uczelni i działalność naukowa po uzyskaniu stopnia naukowego, uprawiana dziedzina nauki i nakład pracy dydaktycznej – do 5 punktów;
- 3) ocena wystawiona przez przełożonego kandydata – do 10 punktów;
- 4) ocena okresowa – do 20 punktów według przelicznika, przy czym, jeśli kandydat w ciągu ostatnich 3 lat pracował jako sędzia lub naukowiec, otrzymuje 15 punktów;
- 5) wiedza istotna dla stanowiska – do 10 punktów jak przy ubieganiu się o pierwsze stanowisko prokuratorskie;
- 6) znajomość języka obcego – do 5 punktów jak przy ubieganiu się o pierwsze stanowisko prokuratorskie;
- 7) zgodność charakteru dotychczasowej pracy (specjalizacji) ze stanowiskiem, o które kandydat się ubiega – do 10 punktów;
- 8) motywacja i zainteresowanie kandydata doskonaleniem pracy prokuratury – do 20 punktów za: siłę motywacji, tożsamość zawodową, inicjatywę, udział w pracach grup roboczych i komisji w ciągu ostatnich 5 lat, uwagi i wnioski dotyczące przygotowywanych aktów prawnych, inicjatywy zgłaszane w celu opracowania nowych lub zmiany istniejących przepisów, uwzględnione wnioski dotyczące usprawnienia pracy prokuratury;
- 9) osobowość i cechy poznawcze kandydata, ogólne umiejętności istotne dla zajmowania danego stanowiska – do 10 punktów przyznawanych jak przy ubieganiu się o pierwsze stanowisko prokuratorskie (art. 70 Regulaminu Komisji Selekcji).

Na stanowiska kierowników jednostek organizacyjnych prokuratury i ich zastępców powołuje się na 5-letnią kadencję (art. 34 ust. 2 ustawy o prokuraturze). Możliwa jest jednokrotna reelekcja (art. 34 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Powołanie na stanowiska kierownicze następuje w procedurze takiej jak powołanie prokuratorów liniowych (art. 34 ust. 1 ustawy o prokuraturze). Po upływie kadencji prokurator, zgodnie z jego wolą, zostaje prokuratorem liniowym w prokuraturze, w której zajmował stanowisko kierownicze albo w innej prokuraturze (art. 34 ust. 4 ustawy o prokuraturze).

Kryteriami oceny kandydatów na stanowiska prokuratorów naczelnych są:

- 1) staż pracy prokuratorskiej, przy czym przy ubieganiu się o stanowisko kierownika wydziału prokuratury regionalnej punkty przyznaje się tylko za staż pracy dłuższy niż 5 lat, a przy ubieganiu się o stanowisko kierownika lub zastępcy kierownika departamentu lub wydziału Prokuratury Generalnej oraz prokuratora regionalnego

- i jego zastępcy – staż nie dłuższy niż 7 lat; za każdy pełny rok służby prokuratorskiej przyznaje się 1 punkt, przy czym razem nie więcej niż 10;
- 2) stopień naukowy, stanowisko akademickie i działalność naukowa prokuratora (w tym uprawiana dziedzina nauki i nakład pracy dydaktycznej) – do 5 punktów;
 - 3) ocena wystawiona przez kandydata – do 10 punktów;
 - 4) ocena służby prokuratorskiej, sędziowskiej lub działalności naukowej – do 15 punktów, przy czym kandydat, który pracował jako sędzia lub naukowiec w ciągu ostatnich 3 lat, otrzymuje 10 punktów,
 - 5) wiedza niezbędna do zajmowania pożądanego stanowiska (udział w szkoleniach, seminariach, konferencjach, innych zajęciach związanych z rozwojem i doskonaleniem zawodowym w ciągu ostatnich 5 lat) – do 10 punktów;
 - 6) znajomość języka obcego – do 5 punktów jak przy ubieganiu się o pierwsze stanowisko prokuratorskie;
 - 7) zgodność charakteru dotychczasowej pracy (specjalizacji) ze stanowiskiem, o które kandydat się ubiega – do 5 punktów;
 - 8) doświadczenie zawodowe wnioskodawcy w organach ścigania, prokuraturze i innych jednostkach administracji publicznej; za każdy pełen rok pełnienia funkcji kierowniczej w prokuraturze rejonowej, prokuraturze regionalnej przyznaje się 0,5 punktu, za każdy pełny rok pełnienia funkcji prokuratora okręgowego lub jego zastępcy albo kierownika departamentu lub wydziału Prokuratury Generalnej – 1 punkt, za każdy pełen rok pełnienia funkcji kierowniczej w sądach i innych jednostkach organizacyjnych – 0,5 punktu, przy czym łącznie nie więcej niż 5 punktów;
 - 9) motywacja i zainteresowanie kandydata doskonaleniem pracy prokuratury – do 15 punktów;
 - 10) osobowość i cechy poznawcze kandydata, ogólne umiejętności istotne dla zajmowania danego stanowiska – do 20 punktów.

Natomiast Prokuratorowi Generalnemu i jego zastępcy ustawa stawia wymogi: ukończenia 35 lat, nienaganej reputacji, znajomości języka litewskiego, posiadania obywatelstwa litewskiego, wyższego wykształcenia prawniczego oraz tytułu licencjata prawa i magistra prawa lub stopnia potwierdzającego kwalifikacje zawodowe adwokata, a także pracy na stanowisku prokuratora, sędziego lub w innym zawodzie prawniczym (art. 22 ust. 1 ustawy o prokuraturze)⁵¹. Na podstawie przesłanek wygaśnięcia jego urzędu zrekonstruować można również przesłankę nieukończenia 65. roku życia (art. 22 ust. 5 pkt 1 ustawy o prokuraturze – Prokurator Generalny⁵², art. 22 ust. 7 pkt 2 – zastępcy Prokuratora Generalnego), zdolności ze względu na stan zdrowia do wykonywania swoich obowiązków (art. 22 ust. 8 pkt 2 ustawy

⁵¹ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, op. cit., s. 25–26.

⁵² *Ibidem*, s. 27.

o prokuraturze) i niekaralności (art. 22 ust. 8 pkt 5 ustawy o prokuraturze). Prokurator Generalny i jego zastępca nie muszą natomiast zdać egzaminu prokuratorskiego (art. 23 ust. 3 w związku z art. 25 ust. 1 ustawy o prokuraturze).

Prokurator Generalny Republiki Litewskiej powoływany jest przez Prezydenta Republiki za zgodą Sejmu (art. 84 i art.118 Konstytucji Litwy)⁵³ na 5-letnią kadencję, z możliwością jedynie jednokrotnej reelekcji (art. 22 ust. 2 ustawy o prokuraturze)⁵⁴. Jest to – na równi z takim, jaki funkcjonuje w Rumunii, opisanym w dalszej części opracowania – najczęstszy model w republikach wchodzących w skład Unii Europejskiej, choć obejmujący zaledwie trzy inne państwa (tj. 19% republik wchodzących w skład UE): Cypr, Bułgarię i Słowację, przy czym Cypr jest – inaczej niż pozostałe, w tym Litwa – republiką prezydencką⁵⁵. Model taki nie występuje natomiast w żadnej z monarchii wchodzących w skład Unii Europejskiej. O ile samo dokonanie aktu powołania Prokuratora Generalnego przez głowę państwa jest najczęstszym rozwiązaniem europejskim (tak w Belgii, Danii, we Francji, w Luksemburgu, Niemczech, Austrii, Rumunii, Finlandii, Grecji, Portugalii, Hiszpanii, na Malcie, Litwie, Cyprze, w Bułgarii, Słowacji, Polsce), o tyle model funkcjonujący na Litwie jest rzadszy z racji przyznania głowie państwa inicjatywy w tym zakresie, co, poza Litwą, odnaleźć można w Unii Europejskiej jedynie na Węgrzech i Cyprze⁵⁶. W doktrynie akcentuje się, że skoro prokuratura miałaby być autonomiczna, to wyjątkowo dobrze komponuje się z głową państwa. Dzieje się tak ze względu na autonomię, a zarazem jakąś historyczną nić powiązania z władzą wykonawczą, której głowa państwa była kiedyś wręcz synonimem. Ponadto sprzyja to niezależności prokuratury, albowiem relacje z głową państwa zazwyczaj ograniczają się do aktu powołania Prokuratora Generalnego⁵⁷.

Prokurator Generalny składa przysięgę prokuratorską przed Prezydentem Republiki (art. 22 ust. 4 ustawy o prokuraturze)⁵⁸. Z kolei zastępców Prokuratora Generalnego powołuje i odwołuje Prezydent na wniosek Prokuratora Generalnego, zaś kadencja zastępcy, co do zasady, kończy się z końcem kadencji Prokuratora Generalnego (art. 22 ust. 3 ustawy o prokuraturze). Kandydatów ocenia Komisja Selekcji Prokuratora Generalnego (art. 26 ust. 7 w związku z art. 10 ust. 3 ustawy o prokuraturze).

⁵³ A. Dragan, D.M. Korzeniowska, A. Kranowolski, *Organy ochrony prawnej w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011, s. 12 i 22.

⁵⁴ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, op. cit., s. 25–26.

⁵⁵ S. Plagakis, *Europe: Fact Sheet on Parliamentary and Presidential Elections*, Congressional Research Service, 2022, s. 3.

⁵⁶ Š. Bystrík, *Possibilities...*, op. cit.

⁵⁷ J. Szymanek, *Modele...*, op. cit., s. 15. Autor ten traktuje wprawdzie o „niezależności” prokuratury, jednak cechą bardziej jej odpowiadającą jest w Europie „autonomia” (zob. M. Serowaniec, M. Dorochołowicz, *Independence of judges and prosecutors in Poland in light of international standards*, [w:] *Poland in good Constitution? Contemporary issues of constitutional law in Poland in the European context*, M. Lohmig (ed.), Bohlau Verlag, Wien-Köln 2023, s. 45–46).

⁵⁸ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, op. cit., s. 26.

IV. Węgry

1. Struktura prokuratury węgierskiej (ügyészség)

Już Konstytucja Węgier stanowi, że Prokurator Generalny i prokuratura (ügyészség) jako organy uczestniczące w wymiarze sprawiedliwości reprezentują państwo w wymierzaniu kary, prokuratura ściga przestępstwa, występuje przeciwko innym czynom lub zaniedbaniom niezgodnym z prawem, a także podejmuje działania mające na celu zapobieżenie czynom bezprawnym (art. 29 ust. 1 Ustawy zasadniczej Węgier z dnia 25 kwietnia 2011 r.⁵⁹). Ustawa zasadnicza reguluje, że zgodnie z ustawą Prokurator Generalny i prokuratura: wykonują swoje uprawnienia i obowiązki w postępowaniu śledczym, występują jako oskarżyciele publiczni w postępowaniu sądowym, sprawują nadzór nad zgodnym z prawem wymierzaniem kary oraz wykonują inne zadania i obowiązki określone ustawą (art. 29 ust. 2 Ustawy zasadniczej Węgier). Strukturami prokuratury zarządza i kieruje Prokurator Generalny (art. 29 ust. 3 Ustawy zasadniczej Węgier). Określenie szczegółowych przepisów dotyczących struktury i działalności prokuratury, uprawnień Prokuratora Generalnego oraz prokuratorów i ich uposażenia Konstytucja Węgier delegowała do uregulowania w ustawie zwykłej (art. 29 ust. 7 Ustawy zasadniczej Węgier). W doktrynie podkreśla się wyjątkowość aż tak szerokiej regulacji prokuratury w ustawie zasadniczej⁶⁰.

Upoważnienie to wykonuje ustawa CLXIV z 2011 r. o statusie Prokuratora Generalnego, prokuratorów i innych pracowników prokuratury oraz o karierze prokuratorskiej⁶¹ (dalej: ustawa o statusie prokuratora). Ustawa ta była, krótko po jej przyjęciu, przedmiotem kompleksowej opinii Komisji Weneckiej, wydanej na wniosek Przewodniczącego Komitetu ds. Przestrzegania Zobowiązań przez Państwa Członkowskie (Komitetu Monitorującego) Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (dalej: opinia (2012)008)⁶².

⁵⁹ Magyar Közlöny 43/2011.

⁶⁰ Z. Koudelka, *Changes in the position of the Public Prosecutor's Office in the Czech Republic*, „Journal of Criminal Law and Public Prosecution” 2010, no. 1, s. 14–15.

⁶¹ Magyar Közlöny 2011/162. szám, 2011. December 29.

⁶² European Commission for Democracy through Law, *Opinion on Act CLXIII of 2011 on the prosecution service and Act CLXIV of 2011 on the Status of the Prosecutor General, Prosecutors and Other Prosecution Employees and the Prosecution Career of Hungary*, CDL-AD(2012)008.

2. Powołanie na prokuratora

Początek kariery prokuratorskiej na Węgrzech rozpoczyna się po ukończeniu studiów prawnych. Ich absolwent, mający obywatelstwo węgierskie i pełną zdolność do czynności prawnych, może zostać powołany na stanowisko aplikanta prokuratorskiego (*ügyészségi fogalmazó*). Negatywną przesłanką powołania jest także członkostwo w partii politycznej (§ 108 ust. 1 i 3 ustawy o statusie prokuratora)⁶³, co jest uregulowane już na poziomie ustawy zasadniczej (art. 29 ust. 6 Ustawy zasadniczej Węgier).

Aplikantów powołuje i odwołuje Prokurator Generalny na czas określony, nieprzekraczający 5 lat lub nieokreślony. Zatrudnienie może obejmować nie dłuższy niż 6-miesięczny okres próbny (§ 110 ust. 1, 2 i 2b ustawy o statusie prokuratora). Aplikant składa ślubowanie o treści zaczerpniętej niemal całkowicie z przysięgi pracowników służby cywilnej i brzmi:

„Ja [imię i nazwisko] przysięgam, że będę wierny Węgrom i ich Ustawie Zasadniczej, że będę przestrzegać ich praw i dbać o ich przestrzeganie, swój urząd aplikanta będę sprawować dla dobra Narodu Węgierskiego, swoje obowiązki wypełniać będę bezstronnie, sumiennie i zgodnie z prawem, dokładnie i sumiennie. Tak mi dopomóż Bóg!” (§ 110 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora w związku z załącznikiem do ustawy XXVII z 2008 r. o przysiędze i ślubowaniu urzędników publicznych⁶⁴; tłumaczenie własne).

Aplikanci zobowiązani są uczestniczyć w organizowanych dla nich szkoleniach oraz kursach doszkalających (§ 112a ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Zasady szkolenia określa zarządzenie Prokuratora Generalnego (§ 112a ust. 3 ustawy o statusie prokuratora).

Aplikant podlega ocenie pracy – zwyczajnej, co rok, i nadzwyczajnej (§ 111a ust. 1 i 3 ustawy o statusie prokuratora). Na jej podstawie może on otrzymać nagrodę, a jego wynagrodzenie może zostać zmienione (§ 111a ust. 5 i 6 ustawy o statusie prokuratora). Jeśli ustalenia faktyczne są błędne lub nieprawdziwe albo ocena narusza dobra ocenianego, może on przedstawić swoje zastrzeżenia, a w razie niezmienienia oceny w ciągu 15 dni – wnieść do sądu powództwo o unieważnienie oceny w terminie kolejnych 30 dni (§ 111a ust. 7 ustawy o statusie prokuratora). Szczegółowe zasady oceny pracy określa zarządzenie Prokuratora Generalnego (§ 111a ust. 8 ustawy o statusie prokuratora).

Celem oceny okresowej jest systematyczna ocena pracy, ukierunkowanie działań pracodawcy w zakresie doskonalenia zawodowego, ustalenie podstaw awansu i wspieranie efektywnego funkcjonowania prokuratury (§ 1 zarządzenia 24/2018 (XI.30) Prokuratora

⁶³ X. Moldovan, *The Status of Judges and Prosecutors in Romania, according to the Law No. 303.2022. The Admission to Magistracy*, „Curentul Juridic” 2024, no. 93, s. 71.

⁶⁴ Magyar Közlöny 2008/50. szám. 2008. április 24.

Generalnego w sprawie oceny pracy podprokuratorów, aplikantów, urzędników i pracowników fizycznych⁶⁵, dalej: zarządzenie). Przełożony wypełnia za pośrednictwem systemu informatycznego formularz oceny. Umożliwia on ocenę w skali od 0 do 100. Ocenianych jest 14 kryteriów:

- 1) wykonywanie zadań (ocena stopnia, w jakim oceniana osoba przykłada się do wykonywania swoich zadań i profesjonalnie wykonuje swoją pracę);
- 2) dotrzymanie terminów (ocena stopnia, w jakim oceniana osoba dotrzymuje terminów wykonania danego zadania);
- 3) potrzeby i tempo rozwoju (ocena, w jakim stopniu oceniana osoba angażuje się w zdobywanie wiedzy ogólnej i szczegółowej niezbędnej do wykonywania pracy, jak szybko jest w stanie ją przyswoić, jak ważne jest dla niej rozwijanie wiedzy teoretycznej i praktycznej oraz samorozwój niezbędny do wykonywania zadań zawodowych, a także tempo, w jakim potrafi się uczyć, wyciągać wnioski, rozumieć i wykorzystywać wiedzę);
- 4) weryfikacja wykonanych zadań (ocena, w jaki sposób oceniana osoba sprawdza swoją pracę i jak ją poprawia);
- 5) przyjmowanie odpowiedzialności za błędy (ocena stopnia, w jakim oceniana osoba bierze odpowiedzialność za własne błędy);
- 6) zasady postępowania, zachowania i ubioru wynikające z obowiązków prokuratorskich i kultury organizacyjnej, a także porządek w środowisku pracy (ocena stopnia, w jakim oceniana osoba przestrzega ogólnych zasad postępowania, zachowania i ubioru oczekiwanych od pracowników prokuratury, a także stopnia, w jakim oceniana osoba zwraca uwagę na porządek i czystość swojego środowiska pracy);
- 7) tempo pracy i zaangażowanie w realizację zadań (ocena, jak szybko oceniana osoba wykonuje swoje zadania, ile zadań podejmuje i jak bardzo jest sumienna);
- 8) odporność na stres i wydolność psychiczna (ocena tego, w jakim stopniu oceniana osoba jest w stanie wytrzymać stres i obciążenie psychiczne wynikające z jej pracy);
- 9) wykorzystanie czasu pracy (ocena stopnia, w jakim oceniana osoba przestrzega punktualnego rozpoczęcia i zakończenia pracy, a także sposobu, w jaki zarządza swoim czasem pracy);
- 10) komunikacja (ocena komunikacji werbalnej i niewerbalnej ocenianej osoby, stopnia, w jakim potrafi ona zrozumieć to, co inny napisali i powiedzieli, dzielić się otrzymanymi informacjami z innymi, powoływać się na nie i rozumieć tok myślenia innych);
- 11) praca zespołowa i współdziałanie (ocena, w jaki sposób oceniana osoba potrafi współpracować z innymi podczas wykonywania swoich obowiązków, dzielić się zadaniami

⁶⁵ XI.30.

i obowiązkami w sposób niezagrażający celowi i wynikowi, który ma zostać osiągnięty, a także czy jest gotowa do udzielania pomocy i przekazywania pomysłów i informacji innym);

- 12) rozwiązywanie problemów (ocena zdolności ocenianej osoby do stawiania czoła problemom pojawiającym się w pracy, znajdowania ich przyczyn i możliwych rozwiązań, a także możliwych skutków rozwiązań);
- 13) znajomość przepisów prawa (określenie stopnia, w jakim oceniana osoba potrafi stosować przepisy prawa w trakcie swojej pracy oraz czy monitoruje zmiany legislacyjne);
- 14) decyzyjność, zdolność podejmowania decyzji (ocena tego, czy oceniana osoba jest w stanie zająć zdecydowane stanowisko).

Ocena ogólna jest średnią ocen cząstkowych. Przełożony może także dokonać oceny opisowej i określić główne kierunki pożądanых zmian (§ 6 ust. 5 zarządzenia i załącznik do niego – arkusz oceny pracy). Dostrzegalny jest znaczny nacisk na praktyczne aspekty wykonywania zawodu, a mniejszy – na samą wiedzę prawniczą.

Kopię arkusza oceny doręcza się aplikantowi. W terminie 3 dni roboczych aplikant może wnieść uwagi do oceny (§ 7 ust. 1 zarządzenia). Arkusz oceny zawiera pouczenie o tym prawie, a także prawie odwołania do sądu. Jeżeli przełożony zgadza się w całości lub części z uwagami, może zmienić ocenę pracy, wypełniając nowy arkusz oceny w ciągu 15 dni (§ 7 ust. 2 zarządzenia).

Kolejnym etapem kariery zawodowej jest stanowisko podprokuratora. Poza spełnianiem takich warunków, jakie stawiane są aplikantom, podprokurator musi także mieć co najmniej 3-letni staż pracy w zawodzie prawniczym oraz zdać egzamin zawodowy (§ 109 ust. 2 ustawy). Musi on również zostać uprzednio poddany tzw. ocenie kwalifikacyjnej (*a minősítés*) – ocenie okresowej właściwej prokuratorom (§ 112 ust. 1 ustawy).

Celem oceny kwalifikacyjnej jest ocena działalności zawodowej, wiedzy, umiejętności i cech osobowości mających wpływ na pracę, a także wspieranie rozwoju zawodowego (§ 50 ust. 5 w związku z § 112 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). W wyniku kwalifikacji można uzyskać oceny: wyróżniającą ze wskazaniem do awansu, wyróżniającą, pozytywną, pozytywną z koniecznością ponownej oceny lub negatywną (§ 51 ust. 1 w związku z § 112 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). W razie uzyskania oceny negatywnej wzywa się do złożenia rezygnacji w terminie 30 dni (§ 51 ust. 2 w związku z § 112 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). Natomiast w razie uzyskania oceny pozytywnej z koniecznością przeprowadzenia ponownej oceny wskazuje się w ocenie stwierdzone braki i uchybienia oraz określa główne kierunki pożądanых zmian. Kolejna ocena przeprowadzana jest w ciągu 2 lat, a ponowne uzyskanie tej oceny nie jest możliwe (§ 51 ust. 4–5 w związku z § 112 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora).

Wynik oceny przedstawia się ocenianemu podczas posiedzenia, w którym uczestniczą osoba wykonująca czynności pracodawcy oraz kierownik jednostki organizacyjnej prokuratury, w której oceniany pełni służbę. Oceniany może zgłosić do oceny swoje uwagi, a także żądać przed sądem unieważnienia oceny zawierającej błędne lub nieprawdziwe ustalenia faktyczne lub naruszającej jego prawa (§ 52 ust. 1 i 4 w związku z § 112 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). Komisja Wenecka pozytywnie oceniła otwarcie w tym zakresie drogi sądowej (opinia (2012)008, pkt 66).

Kwalifikacji poddawany jest następnie podprokurator w ciągu 3 lat od powołania, a następnie (poza 6-letnim okresem przedemerytalnym) co 8 lat, a także wówczas, gdy ubiega się o stanowisko prokuratora, przy czym nie częściej niż raz w roku (§ 112 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Do służby podprokuratorów stosuje się te same przepisy co do służby aplikantów.

Prokuratorem może zostać obywatel węgierski: posiadający pełną zdolność do czynności prawnych; mający wyższe wykształcenie; który zdał egzamin zawodowy, a także po zdaniu egzaminu zawodowego faktycznie pracował co najmniej rok na stanowisku podprokuratora. Dodatkowym warunkiem powołania na prokuratora wojskowego jest posiadanie przez kandydata kwalifikacji zawodowych oficera Sił Zbrojnych Węgier (§ 11 ust. 1 i 2 lit. a ustawy o statusie prokuratora).

Alternatywną do pełnienia służby na stanowisku podprokuratora drogą dojścia do zawodu prokuratora jest wykonywanie – po zdaniu egzaminu zawodowego – zawodu:

- 1) sekretarza sądowego, notariusza, adwokata, radcy prawnego, pracownika naukowego lub śledczego – przez co najmniej rok⁶⁶;
- 2) na stanowisku wymagającym zdania egzaminu zawodowego lub prawniczego, zgodnie z przepisami o służbie cywilnej, w Państwowej Izbie Kontroli, centralnych, regionalnych i lokalnych organach policji, więziennictwa lub zarządzania kryzysowego – przez co najmniej rok;
- 3) prokuratora, sędziego konstytucyjnego, sędziego;
- 4) sędziego w organizacji międzynarodowej lub organie Unii Europejskiej – przez co najmniej rok (§ 11 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Wymagany czas pracy może być skrócony o 6 miesięcy, jeśli po zdaniu egzaminu zawodowego kandydat przepracował co najmniej 3 lata na innym stanowisku wymagającym egzaminu prawniczego (§ 11 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora).

Wśród negatywnych przesłanek powołania na prokuratora wymienić trzeba: karalność (w tym niestosowanie środków probacyjnych), zakaz wykonywania zawodu wymagającego wyższego wykształcenia prawniczego, objęcie przymusowym leczeniem (do 3 lat od

⁶⁶ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané..., op. cit.*, s. 29.

uprawomocnienia się postanowienia o zakończeniu przymusowego leczenia), oskarżenie publiczne o przestępstwo, uprzednią karalność najsurowszą karą dyscyplinarną jako prokuratora lub pracownika innych organów, nieujawnienie majątku (§ 11 ust. 4 ustawy o statusie prokuratora). Nie może także zostać powołana na prokuratora osoba pobierająca emeryturę, zasiłek przedemerytalny lub inne świadczenie pieniężne, które należy wypłacać z urzędu po osiągnięciu wieku emerytalnego, ani osoba, która osiągnęła powszechny wiek emerytalny (§ 11 ust. 4a ustawy o statusie prokuratora) – wiek ten, w zależności od roku urodzenia, plasuje się pomiędzy 65. a 70. rokiem życia⁶⁷. Prokuratorem nie może być także członek partii politycznej (art. 29 ust. 6 Ustawy zasadniczej Węgier oraz § 44 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Prokuratorem nie może być również poseł, europoseł, radny, burmistrz ani przedstawiciel mniejszości narodowej w Zgromadzeniu Narodowym (§ 44 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Przed powołaniem na stanowisko prokuratora kandydat jest zobowiązany poddać się badaniu stanu zdrowia, sprawności fizycznej i stanu psychicznego (§ 12 ust. 1 i 3 ustawy o statusie prokuratora). Koszty badania ponosi kandydat, przy czym w przypadku powołania na prokuratora są mu one zwracane (§ 12 ust. 6 ustawy o statusie prokuratora).

Pierwsze powołanie na prokuratora następuje w drodze konkursu (§ 13 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora)⁶⁸. Konkurs ogłasza Prokurator Generalny. Publiczne ogłoszenie o konkursie zawiera wszystkie warunki stawiane kandydatom oraz terminy, a także warunki nieuregulowane w ustawie, związane z wymaganą na danym stanowisku wiedzą specjalistyczną (§ 19 ust. 1 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Ogłoszenie udostępnia się w Dzienniku Urzędowym Prokuratury Generalnej oraz na stronie internetowej prokuratury, a termin zgłaszania kandydatur nie może być krótszy niż 10 dni od dnia publikacji (§ 19 ust. 2 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). W zgłoszeniu wnioskodawca zobowiązany jest podać swoje podstawowe dane kontaktowe, takie jak adres e-mail czy numer telefonu (§ 19 ust. 3 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Wniosek spóźniony nie podlega ocenie, natomiast w razie złożenia wniosku z brakami formalnymi wzywa się do ich uzupełnienia pod rygorem pozostawienia bez rozpoznania (§ 19 ust. 4 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Przed rozpoznaniem wniosku Prokurator Generalny zapoznaje się z opinią Rady Prokuratorów (§ 20 ust. 1 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Do jej kompetencji należy wyrażanie opinii w sprawach powołania, awansowania i odwoływania prokuratorów, z wyjątkiem Prokuratora Generalnego i zastępcy Prokuratora Generalnego, a także w innych sprawach, w których wykonując uprawnienia pracodawcy, prokurator przełożony zwróci się do niej o opinię lub wówczas, gdy ustawa lub polecenie Prokuratora Generalnego nakazuje zasięgnięcie takiej opinii (§ 7

⁶⁷ *Ibidem*, s. 30.

⁶⁸ X. Moldovan, *The Status...*, *op. cit.*, s. 71.

ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Członkowie Rady są wybierani w głosowaniu tajnym na 5-letnią kadencję przez zebrania prokuratorów (§ 8 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Członkiem Rady nie może być Prokurator Generalny ani prokurator zajmujący wyższe stanowisko służbowe (§ 8 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora).

Komisja Wenecka krytykowała brak związania Prokuratora Generalnego opinią Rady, wskazując, że choć w praktyce zawsze Prokurator Generalny postępuje zgodnie z nią, to „w rękach niewłaściwej osoby” uprawnienie do postąpienia inaczej mogłoby zostać nadużyte, przed czym model ten nie zabezpiecza. Krytykowała także brak udziału w procedurze innych prawników, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego i sędziów, wskazując na ryzyko, że „w monolitycznym systemie prokuratury instrukcje z góry liczą się bardziej niż prawo” (opinia (2012)008, pkt 44–49). Postulowała zatem albo powołanie organu doradczego „zewnętrznego”, albo przekształcenie Rady w organ „mieszany” (opinia (2012)008, pkt 50–51 i 90.4).

Oceniając obowiązujące regulacje, Komisja Wenecka nie stwierdziła, aby – biorąc pod uwagę różnorodność możliwych modeli organizacji systemu prokuratury w Europie – przytoczone zasady nie były zgodne ze standardami państwa demokratycznego (opinia (2012)008, pkt 85). Wskazała ona jednak, że główny problem zidentyfikowany w ustawach regulujących ustrój i działalność węgierskiej prokuratury to wysoki poziom niezależności Prokuratora Generalnego i jego silna kontrola hierarchiczna, które – choć nie są sprzeczne ze standardami europejskimi – powinny być uzupełnione o odpowiednie mechanizmy kontroli i równowagi, które nie są jeszcze wystarczająco rozwinięte w systemie węgierskim. Choć wprowadzie większość jego aktów podlega kontroli sądowej, to Rada Prokuratorów nie jest w stanie „skutecznie wpływać na wykonywanie niezwykle szerokich uprawnień Prokuratora Generalnego w ramach systemu prokuratury” (opinia (2012)008, pkt 87). Zdaniem Komisji Weneckiej jest to pozostałość po uprawnieniach sprzed transformacji demokratycznej na Węgrzech i choć nie zagraża ona praworządności, to zmniejsza sprawność prokuratury (opinia (2012)008, pkt 88). Komisja Wenecka postulowała także, aby możliwość odrzucenia opinii Rady przez Prokuratora Generalnego ograniczona została przez wymóg jej uzasadnienia i jawność (opinia (2012)008, pkt 90.3).

O wynikach konkursu zawiadamia się wnioskodawców (§ 20 ust. 2 w związku z § 13 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Konstytucja Węgierska stanowi, że Prokurator Generalny mianuje prokuratorów⁶⁹. Prokuratorzy mogą sprawować swój urząd do osiągnięcia wieku emerytalnego, z wyjątkiem Prokuratora Generalnego (art. 29 ust. 3 Ustawy zasadniczej Węgier). Powołanie prokuratora wojskowego wymaga zgody ministra właściwego do spraw obrony narodowej i powoduje

⁶⁹ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, op. cit., s. 29.

przeniesienie do rezerwy przez Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych (§ 11 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora).

Stosunek służbowy prokuratora nawiązuje się z chwilą powołania i jego przyjęcia. Akt powołania zawiera: datę rozpoczęcia stosunku służbowego, dane osobowe umożliwiające identyfikację prokuratora, jego stanowisko służbowe, miejsce pełnienia służby, datę rozpoczęcia okresu służby uwzględnianego przy ustalaniu zaszeregowania, grupę zaszeregowania i wysokość wynagrodzenia, a także inne kwestie dotyczące stosunku służbowego prokuratora (§ 15 ust. 1 i 2 ustawy o statusie prokuratora).

Po raz pierwszy Prokurator Generalny powołuje prokuratora na okres 3 lat, a następnie na czas nieokreślony (§ 14 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora)⁷⁰. W praktyce niemal zawsze po 3-letnim okresie próbnym prokurator powoływany jest na czas nieokreślony (opinia (2012)008, pkt 46). Jednak ponownie istnieją szczególne ścieżki dojścia do zawodu, także poprzez otrzymanie powołania od razu na czas nieokreślony. Taką nominację otrzymują:

- 1) osoby, które przez co najmniej 3 lata przed objęciem stanowiska były zatrudnione na stanowisku prokuratora lub prokuratora wojskowego;
- 2) osoby, które bezpośrednio przed powołaniem wykonywały zawód sędziego konstytucyjnego, sędziego, sędziego wojskowego, orzekały w organizacji międzynarodowej lub w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wykonywały zawód Rzecznika Generalnego w Trybunale Sprawiedliwości Unii Europejskiej, przy czym warunkiem jest co najmniej 3-letnie doświadczenie zawodowe na takich stanowiskach;
- 3) osoby mające wybitne osiągnięcia naukowe w dziedzinie prawa lub dydaktyczne;
- 4) byli posłowie na Sejm lub do Parlamentu Europejskiego (po wygaśnięciu mandatu posła) lub byli Rzecznik Praw Obywatelskich (po zakończeniu pełnienia urzędu), jeśli ubiegają się oni o ponowne powołanie na stanowisko prokuratora; osoby te są także zwolnione z oceny kwalifikacyjnej (§ 14 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Prokurator składa przysięgę w terminie 8 dni roboczych od mianowania. Jeśli prokurator nie może złożyć w tym terminie przysięgi, termin liczy się od dnia ustania przeszkody. Prokurator rozpoczyna pełnienie obowiązków po złożeniu przysięgi. Jeżeli prokurator nie złoży przysięgi w ciągu 3 miesięcy od dnia mianowania, jego stosunek służbowy wygasa (§ 16 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Treść przysięgi, niemal dosłowna z przysięgą pracowników służby cywilnej, brzmi:

„Ja [imię i nazwisko] przysięgam, że będę wierny Węgrom i ich Ustawie zasadniczej, że będę przestrzegać ich praw i dbać o ich przestrzeganie, swój urząd prokuratora będę sprawować dla dobra Narodu Węgierskiego, bezstronnie i bez uprzedzeń podczas wy-

⁷⁰ *Ibidem*.

pełnienia moich obowiązków. Tak mi dopomóż Bóg!” (§ 16 ust. 3 ustawy o statusie prokuratorów w związku z załącznikiem do ustawy XXVII z 2008 r. o przysiędze i ślubowaniu urzędników publicznych; tłumaczenie własne).

Prokuratorzy składają przysięgę przed przełożonym uprawnionym do wykonywania wobec nich uprawnień pracodawcy (§ 16 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora). Komisja Wenecka podkreślała zadowolenie z umieszczenia w rocie przysięgi zobowiązania do bezstronności i działania bez uprzedzeń (opinia (2012)008, pkt 54 i 86).

3. Awans zawodowy prokuratorów

Przełożony uprawniony do wykonywania uprawnień pracodawcy nie później niż 90 dni przed upływem okresu pierwszego mianowania prokuratora uzyskuje od prokuratora oświadczenie, czy wnosi o mianowanie na czas nieokreślony (§ 17 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Jeżeli prokurator wystąpi o mianowanie na czas nieokreślony i jego faktyczny okres służby przekroczył do tego czasu 18 miesięcy, przełożony dokonuje oceny prokuratora, obejmującej całokształt jego pracy, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania prawa materialnego, procesowego i przepisów kancelaryjnych (§ 17 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Wynik oceny należy przekazać na piśmie prokuratorowi oraz Prokuratorowi Generalnemu nie później niż 60 dni przed upływem okresu pierwszego mianowania (§ 17 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Prokurator Generalny, uwzględniając wynik oceny, mianuje prokuratora – bez konkursu – na czas nieokreślony od dnia następującego po wygaśnięciu pierwszego mianowania, jeżeli stwierdzi jego przydatność (§ 17 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). Jeżeli nie można przeprowadzić oceny, ponieważ prokurator nie pełnił obowiązków przez co najmniej 18 miesięcy, albo jeżeli Prokurator Generalny uzależni mianowanie na czas nieokreślony od ponownej oceny, mianowanie zostaje przedłużone na kolejne 3 lata (§ 17 ust. 4 ustawy o statusie prokuratora). Jeżeli Prokurator Generalny, po rozważeniu wyników oceny, stwierdzi nieprzydatność prokuratora lub jeżeli prokurator nie wystąpił o mianowanie na czas nieokreślony, jego stosunek służbowy wygasa z upływem okresu określonego w pierwszym mianowaniu (§ 17 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora).

Prokuratorzy poddawani są następnie ocenie okresowej, najpierw w ciągu 3 lat od dnia powołania, a następnie, co do zasady, co 8 lat, z wyjątkiem okresu przedemerytalnego (6 lat poprzedzających osiągnięcie wieku emerytalnego), a także wówczas, gdy ubiegają się o awans albo zaszły okoliczności wskazujące na brak kompetencji zawodowych lub konieczność zmiany dotychczasowej oceny (§ 50 ust. 1-2 ustawy o statusie prokuratora).

Celem oceny kwalifikacyjnej jest ocena działalności zawodowej, wiedzy, umiejętności i cech osobowości mających wpływ na pracę, a także wspieranie rozwoju zawodowego (§ 50 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora). W wyniku kwalifikacji można uzyskać oceny: wyróżniającą ze wskazaniem do awansu, wyróżniającą, pozytywną, pozytywną z koniecznością ponownej oceny lub negatywną (§ 51 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). W razie uzyskania oceny negatywnej wzywa się prokuratora do złożenia rezygnacji w terminie 30 dni (§ 51 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Komisja Wenecka postulowała, aby najpierw otworzyć wewnętrzną drogę odwoławczą, następnie sądową, a dopiero potem wzywać do składania rezygnacji (opinia (2012)008, pkt 90.8).

Natomiast w razie uzyskania oceny pozytywnej z koniecznością przeprowadzenia ponownej oceny wskazuje się w ocenie stwierdzone braki i uchybienia oraz określa główne kierunki pożądaných zmian. Kolejna ocena przeprowadzana jest w ciągu 2 lat, a ponowne uzyskanie tej oceny nie jest możliwe (§ 51 ust. 4–5 ustawy o statusie prokuratora).

Wynik oceny przedstawia się ocenianemu podczas posiedzenia, w którym uczestniczą osoba wykonująca czynności pracodawcy oraz kierownik jednostki organizacyjnej prokuratury, w której oceniany prokurator pełni służbę. Oceniany może zgłosić do oceny swoje uwagi, a także żądać przed sądem unieważnienia oceny zawierającej błędne lub nieprawdziwe ustalenia faktyczne lub naruszającej jego prawa (§ 52 ust. 1 i 4 ustawy o statusie prokuratora).

Stanowiskami wyższych prokuratorów są:

- 1) zastępca Prokuratora Generalnego;
- 2) kierownik wydziału Prokuratury Generalnej;
- 3) zastępca kierownika wydziału Prokuratury Generalnej;
- 4) kierownik sekcji Prokuratury Generalnej;
- 5) prokurator apelacyjny;
- 6) zastępca prokuratora apelacyjnego;
- 7) prokurator okręgowy;
- 8) zastępca prokuratora okręgowego (§ 18 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

Natomiast stanowiskami kierowniczymi prokuratorów są:

- 1) kierownik sekcji w prokuraturze apelacyjnej;
- 2) kierownik sekcji w prokuraturze okręgowej;
- 3) kierownik zespołu w Prokuraturze Generalnej;
- 4) kierownik zespołu w prokuraturze okręgowej;
- 5) prokurator kierujący prokuraturą rejonową;
- 6) zastępca prokuratora kierującego prokuraturą rejonową;
- 7) kierownik zespołu w prokuraturze rejonowej (§ 18 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora).

Stanowiska te Prokurator Generalny obsadza⁷¹ w drodze konkursu podobnie jak stanowiska prokuratorów w Prokuraturze Generalnej⁷² i prokuraturach apelacyjnych. Prokurator Generalny może również zarządzić obsadzanie innych stanowisk – z wyjątkiem stanowiska zastępcy Prokuratora Generalnego – w drodze konkursu (§ 18 ust. 4 ustawy o statusie prokuratora). Konkurs ogłasza Prokurator Generalny. Ogłoszenie konkursowe musi zawierać wszystkie warunki wymagane do objęcia stanowiska oraz termin rozstrzygnięcia konkursu, a także wymagania nieuregulowane w ustawie, a wymagane na danym specjalistycznym stanowisku (§ 19 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Ogłoszenie konkursu publikowane jest w Dzienniku Urzędowym Prokuratury Generalnej oraz na stronie internetowej prokuratury. Termin składania wniosków nie może być krótszy niż 10 dni od daty publikacji internetowej (§ 19 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Kandydat musi wskazać w zgłoszeniu dane kontaktowe umożliwiające szybki kontakt, takie jak adres e-mail, numer telefonu itp. (§ 19 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). Zgłoszenia złożone po terminie nie są rozpatrywane. W przypadku braków formalnych kandydat jest wzywany do ich uzupełnienia w wyznaczonym terminie, pod rygorem nieuwzględnienia zgłoszenia (§ 19 ust. 4 ustawy o statusie prokuratora). Do czasu rozstrzygnięcia konkursu lub do momentu mianowania po jego zakończeniu Prokurator Generalny może tymczasowo powierzyć pełnienie obowiązków na danym stanowisku kierowniczym (§ 19 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora). Przed rozstrzygnięciem konkursu Prokurator Generalny zapoznaje się z opinią Rady Prokuratorów oraz opinią odpowiednich przełożonych (§ 20 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). O wynikach konkursu informuje się kandydatów pisemnie w terminie nie dłuższym niż 3 miesiące od upływu terminu składania zgłoszeń (§ 20 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora). Na stanowisko objęte konkursem może być mianowany tylko kandydat, który wziął w nim udział i spełniał wymagania (§ 20 ust. 3 ustawy o statusie prokuratora). Jeżeli nie ma odpowiedniego kandydata, ogłasza się nowy konkurs (§ 20 ust. 4 ustawy o statusie prokuratora). Jeżeli drugi konkurs również jest bezskuteczny, stanowisko kierownicze może być obsadzone w drodze powierzenia na okres nie dłuższy niż jeden rok (§ 20 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora). Także w przypadku długotrwałej nieobecności prokuratora zajmującego stanowisko kierownicze Prokurator Generalny może powierzyć – bez konkursu – pełnienie obowiązków kierowniczych na czas określony. Jeśli okres powierzenia przekracza 120 dni roboczych, wymagana jest zgoda tego prokuratora (§ 21 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Powierzenie obowiązków kierowniczych w każdej chwili może być cofnięte bez podania przyczyny. Po wygaśnięciu powierzenia prokurator – o ile strony nie postanowią inaczej – jest dalej zatrudniony na poprzednim stanowisku (§ 21 ust. 2 ustawy o statusie prokuratora).

⁷¹ *Ibidem.*

⁷² *Ibidem.*

Zastępcę Prokuratora Generalnego powołuje na czas nieokreślony Prezydent Republiki, na wniosek Prokuratora Generalnego, spośród prokuratorów powołanych na czas nieokreślony (§ 14 ust. 1 ustawy o statusie prokuratora). Także przysięgę składa on przed Prezydentem Republiki (§ 16 ust. 5 ustawy o statusie prokuratora). Składa on w ciągu 30 dni od dnia powołania oświadczenie majątkowe na zasadach obowiązujących posłów (§ 16 ust. 6 ustawy o statusie prokuratora). Obowiązek ten został pozytywnie oceniony przez Komisję Wenecką jako antykorupcyjny (opinia (2012)008, pkt 65 i 86).

Z kolei Prokuratora Generalnego na okres 9 lat, na wniosek Prezydenta Republiki, wybiera Zgromadzenie Krajowe większością 2/3 głosów (art. 29 ust. 4 Ustawy zasadniczej Węgier). Przyznanie inicjatywy w tym zakresie zarówno głowie państwa, jak i parlamentowi jest rzadkim rozwiązaniem w Europie. Rozwiązania takie znajdziemy w Europie jedynie na Litwie i Cyprze (nominacja prezydenta)⁷³ oraz w Chorwacji, na Łotwie i w Słowenii (wybór przez parlament), natomiast połączenie tych rozwiązań jest swoiście węgierskie. Już w 1995 r. Komisja Wenecka proponowała wprowadzenie do ustawy regulującej ustrój prokuratury norm, zgodnie z którymi Komisja Nominacyjna (składająca się z prezesów sądów wszystkich lub wyższych instancji, Prokuratora Generalnego, Prezesa Izby Adwokackiej, Szefa Służby Cywilnej, Sekretarza Służby Cywilnej i dziekanów wydziałów prawa uniwersytetów) miałaby przeprowadzać otwarty konkurs, a wymagane kwalifikacje byłyby nie niższe niż wymagane do powołania na wysokie stanowisko sędziowskie⁷⁴. Ustawa nie określa warunków stawianych Prokuratorowi Generalnemu ani udziału społeczeństwa w procesie jego powoływania⁷⁵. Komisja Wenecka natomiast chwali fakt, że kadencja Prokuratora Generalnego jest dłuższa niż kadencja parlamentu (opinia 2012(008), pkt 56). Wskazywała także, że wymóg uzyskania większości kwalifikowanej 2/3 głosów można postrzegać jako mechanizm osiągnięcia konsensusu, jednak bez mechanizmów awaryjnych grozi on impasem (opinia (2012)008, pkt 57–59). Prokurator Generalny po swoim wyborze składa przysięgę przed Zgromadzeniem Narodowym (§ 16 ust. 1 ustawy o statusie prokuratorów). Prokurator Generalny składa oświadczenie majątkowe w terminie 30 dni od dnia wyboru (§ 16 ust. 6 ustawy o statusie prokuratorów). Prokurator Generalny składa Zgromadzeniu roczne sprawozdania ze swojej działalności (art. 29 ust. 5 Ustawy zasadniczej Węgier)⁷⁶. W doktrynie wskazuje się, że jest on bliski rozwiązaniom rosyjskim i jest kontynuacją rozwiązań socjalistycznych opartych na zasadzie jedności władzy państwowej, a związek prokuratury z parlamentem nie ogranicza się jedynie do samego aktu powołania (wyboru),

⁷³ Š. Bystrík, *Possibilities...*, *op. cit.*

⁷⁴ European Commission for Democracy through Law, Regulatory Concept of the Constitution of the Hungarian Republic, Strasbourg, 10 November 1995, CDL(1995)073e-restr, pkt 11.

⁷⁵ M. Mališka, E. Csudai, *Vybrané...*, *op. cit.*, s. 28–29.

⁷⁶ *Ibidem*, s. 29.

ale też związków funkcjonalnych, co podyktowane było chęcią oderwania prokuratury od rządu i nadania jej statusu niezależnej⁷⁷.

⁷⁷ J. Szymanek, *Modele...*, *op. cit.*, s. 18-22.

V. Rumunia

1. Struktura prokuratury rumuńskiej (*parchet*)

Konstytucja Rumunii z dnia 21 listopada 1991 r.⁷⁸ zawiera osobny, choć składający się zaledwie z dwóch artykułów, dział poświęcony prokuraturze (art. 131–132) w rozdziale „Władza sędziowska”, a także wspomina o niej przy immunitacie parlamentarnym (art. 72) oraz Najwyższej Radzie Sądownictwa (art. 133–134). Przewiduje, że prokuratura wykonuje swoje kompetencje, za pośrednictwem urzędów prokuratorskich działających przy sądach, w sposób określony ustawą (art. 131 ust. 2 Konstytucji Rumunii). Urzędy prokuratorskie działają przy sądach, nadzorują czynności dochodzeniowe w sprawach karnych oraz działania policji sądowej w sposób określony ustawą (art. 131 ust. 3 Konstytucji Rumunii). Prokuratorzy prowadzą działalność, zgodnie z zasadą legalności, bezstronności i hierarchicznego podporządkowania, pod nadzorem Ministra Sprawiedliwości (art. 132 ust. 1 Konstytucji Rumunii).

Na poziomie ustawowym funkcjonowanie prokuratury regulują ustawa nr 303 z dnia 28 czerwca 2004 r. o statusie sędziów i prokuratorów⁷⁹ (dalej: ustawa 303) oraz ustawa nr 304 z dnia 28 czerwca 2004 r. o organizacji i funkcjonowaniu sądownictwa⁸⁰ (dalej: ustawa 304).

Prokuratura realizuje swoje zadania za pośrednictwem prokuratorów działających przy sądach⁸¹.

W Rumunii kontrola funkcjonowania prokuratury sprawowana jest przez Prokuraturę przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości, której szefem jest Prokurator Generalny. Wykonuje ona zadania z zakresu ścigania, kontroli czy organizacji. Jest to zatem – choć zmodyfikowana – recepcja rozwiązań francuskich⁸².

⁷⁸ Monitorul Oficial al României, Partea I 2007-11-13, nr. 767.

⁷⁹ Monitorul Oficial nr. 826 din 13 septembrie 2005.

⁸⁰ Monitorul Oficial nr. 827 din 13 septembrie 2005.

⁸¹ H. Zięba-Załużka, *Prokuratura w konstytucjach wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej*, [w:] eadem, *Institucja prokuratury w Polsce*, LexisNexis, Warszawa 2003, s. 187–188.

⁸² A. Hlavathy, *Status konstytucyjny i wewnętrzna struktura prokuratury w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, tłum. J. Szymański, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 3, s. 6 i 11.

Regulacje rumuńskie w zakresie dojścia do zawodu prokuratora były przedmiotem dwóch opinii Komisji Weneckiej: (2018)017⁸³ oraz (2019)014⁸⁴, wydanych na wniosek zarówno Prezydenta Rumunii, jak i Komitetu Monitorującego Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy. Inne opinie Komisji dotyczące prokuratury rumuńskiej nie odnosiły się do dojścia do zawodu prokuratora.

2. Powołanie na prokuratora

Mimo że kariera zawodowa sędziów i prokuratorów jest uregulowana w Rumunii w tej samej ustawie (ustawa 303), to już w jej pierwszym artykule wskazano, że kariera sędziego jest odrębna od kariery prokuratora, sędziowie nie mogą ingerować w karierę prokuratorów, a prokuratorzy w karierę sędziów (art. 1 ust. 2 ustawy 303). Szkolenie zawodowe na stanowisko zarówno sędziego, jak i prokuratora, odbywa się w Krajowym Instytucie Sądownictwa (art. 13 ustawy 303).

Instytut jest instytucją publiczną, mającą osobowość prawną, koordynowaną przez Najwyższą Radę Sądownictwa, która prowadzi kształcenie wstępne sędziów i prokuratorów, doskonalenie zawodowe sędziów i prokuratorów, a także organizuje egzaminy i konkursy (art. 114 ust. 1 ustawy 304)⁸⁵. Instytut nie jest częścią krajowego systemu edukacji i szkolenia zawodowego oraz nie podlega przepisom o szkolnictwie wyższym (art. 114 ust. 3 ustawy 304). Ma siedzibę w Bukareszcie (art. 114 ust. 4 ustawy 304). Instytut może współpracować z instytucjami szkoleniowymi dla sędziów i prokuratorów z innych państw za zgodą Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 114 ust. 2 ustawy 304). Jest finansowany z budżetu państwa, z części przeznaczonej dla Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 117 ust. 2 ustawy 304). Liczbę etatów w Instytucie określa rząd (art. 118 ust. 1 ustawy 304). Strukturę organizacyjną, funkcje i obsadę personalną określa natomiast Najwyższa Rada Sądownictwa (art. 118 ust. 2 ustawy 304).

Instytutem kieruje Dyrektor wspomagany przez dwóch wicedyrektorów, powoływanych i odwoływanych przez Najwyższą Radę Sądownictwa (art. 115 ust. 1). Są oni powoływani spośród kadry Instytutu, sędziów i prokuratorów albo nauczycieli akademickich (art. 115 ust. 3 ustawy 304). Dyrektor ponosi odpowiedzialność przed Najwyższą Radą Sądownictwa za całą działalność Instytutu (art. 115 ust. 4 ustawy 304). W Instytucie działa także 13-oso-

⁸³ European Commission for Democracy through Law, Opinion on Amendments to Law No. 303/2004 on the Statute of Judges and Prosecutors, Law No. 304/2004 on Judicial Organization, and Law No. 317/2004 on the Superior Council for Magistracy, (2018)017.

⁸⁴ European Commission for Democracy through Law, Opinion on Emergency Ordinances Geo No. 7 and Geo No. 12 amending the Law of Justice, (2019)014.

⁸⁵ M. Podolak, *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Rumunii*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022, s. 13.

kowa Rada Naukowa o charakterze doradczym, w skład której wchodzi: sędzia Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości; prokurator Prokuratury Generalnej przy tym sądzie; sędzia Sądu Apelacyjnego w Bukareszcie i prokurator przy tym Sądzie, mianowani przez Najwyższą Radę Sądownictwa; trzech profesorów rekomendowanych przez Wydział Prawa Uniwersytetu Bukaresztańskiego, Wydział Prawa Uniwersytetu Aleksandra Jana Cuzy w Jassach oraz Wydział Prawa Uniwersytetu Babeş-Bolyai; trzech przedstawicieli kadry Instytutu; przedstawiciel audytorów wymiaru sprawiedliwości (aplikantów); przedstawiciel stowarzyszeń sędziowskich i prokuratorskich, a także Dyrektor Instytutu, który jest z urzędu przewodniczącym (art. 115 ust. 4 ustawy 304). Przedstawiciele kadry Instytutu są wybierani w głosowaniu tajnym na walnym zgromadzeniu Instytutu (art. 115 ust. 7 ustawy 304). Prawo głosu przedstawiciela audytorów wymiaru sprawiedliwości ograniczone jest do spraw rekrutacji do Instytutu, egzaminu dyplomowego oraz innych spraw dotyczących audytorów wymiaru sprawiedliwości (art. 115 ust. 8 ustawy 304). Kadencja członków Rady trwa 3 lata i jest odnawialna, z wyjątkiem kadencji przedstawiciela audytorów wymiaru sprawiedliwości, który jest wybierany na jeden rok (art. 115 ust. 11 ustawy 304).

Rada przedkłada projekt budżetu Instytutu i pełni funkcję doradczą w sprawach organizacji i funkcjonowania Instytutu (art. 117 ust. 1 ustawy 304).

Z kolei Dyrektora Instytutu i jego zastępców powołuje Najwyższa Rada Sądownictwa na 3-letnią kadencję z możliwością reelekcji (art. 116 ust. 1 ustawy 304). Ogłoszenie konkursowe publikuje się na stronach internetowych Najwyższej Rady Sądownictwa i Instytutu (art. 116 ust. 2 ustawy 304). Kandydaci przedstawiają życiorys, plan zarządzania Instytutem, a także inne dokumenty uznane przez nich za istotne (art. 116 ust. 3 ustawy 304). Kandydaci są też przesłuchiwani przez Najwyższą Radę Sądownictwa na okoliczność:

- 1) planu zarządzania, obejmującego zwięzłe przedstawienie zadań i struktury organizacyjnej Instytutu, identyfikację słabych stron, propozycje rozwiązań mających na celu ich poprawę oraz usprawnienie działalności Instytutu;
- 2) umiejętności kierowniczych i komunikacyjnych, obejmujących: zdolności organizacyjne, szybkie podejmowanie decyzji, odporność na stres, samodoskonalenie, umiejętności analityczne oraz prognozowania, opracowywania strategii, planowania krótko-, średnio- i długoterminowego, inicjatywę i zdolność do adaptacji;
- 3) wiedzy specjalistycznej (art. 116 ust. 5 i 6 ustawy 304).

Dyrektor i jego zastępcy mogą być odwołani ze stanowiska przez Najwyższą Radę Sądownictwa, na zasadach regulujących odwoływanie sędziów i prokuratorów ze stanowisk kierowniczych (art. 116 ust. 12 ustawy 304).

Kadrę Instytutu, co do zasady, stanowią sędziowie i prokuratorzy w służbie czynnej, którzy mogą być delegowani do Instytutu (art. 119 ust. 1 ustawy 304). Instytut może jednak korzystać także z kadry dydaktycznej wyższych uczelni oraz innych specjalistów kra-

jowych i zagranicznych (art. 119 ust. 2 ustawy 304). Kadra Instytutu jest poddawana ocenie okresowej Rady Naukowej co 3 lata (art. 119 ust. 3 ustawy 304).

Do Instytutu może zostać przyjęta osoba: posiadająca obywatelstwo rumuńskie, mieszkająca w Rumunii, mająca pełną zdolność do czynności prawnych i wykształcenie prawnicze, niekarana, niemająca zaległości podatkowych, ciesząca się dobrą reputacją, zdolna ze względu na stan zdrowia fizycznego i psychicznego do pełnienia urzędu sędziego i prokuratora (art. 14 ust. 2 ustawy 303)⁸⁶.

Przyjęcie do Instytutu odbywa się w trybie konkursowym (art. 14 ust. 1 ustawy 303). Konkurs organizowany jest corocznie w miejscu i terminie określonym przez Instytut za zgodą Najwyższej Rady Sądownictwa. Termin, miejsce, sposób przeprowadzania konkursu oraz liczba wolnych miejsc są publikowane w Dzienniku Urzędowym Rumunii, na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa oraz stronie internetowej Instytutu co najmniej 6 miesięcy przed ustaloną datą konkursu (art. 15 ust. 1 ustawy 303)⁸⁷. Liczbę miejsc, oddzielnie dla aplikantów sędziowskich i prokuratorskich, ustala Najwyższa Rada Sądownictwa, mając na względzie wolne stanowiska sędziowskie i prokuratorskie oraz stanowiska, które mają zostać utworzone (art. 15 ust. 2 ustawy 303)⁸⁸. Osoby, które chcą wziąć udział w konkursie, muszą poddać się weryfikacji spełnienia warunku nieposzlakowanej opinii oraz zdolności psychicznej i zdrowotnej do pełnienia funkcji. Za badanie psychologiczne kandydat uiszcza opłatę, której wysokość określa Najwyższa Rada Sądownictwa. Badanie lekarskie przeprowadza specjalista medycyny pracy (art. 15 ust. 3 ustawy 303). Pozytywna ocena psychologiczna jest ważna 2 lata (art. 15 ust. 4 ustawy 303). Osoby spełniające warunek nieposzlakowanej opinii oraz zdolne psychicznie i zdrowotnie do pełnienia funkcji mogą zgłosić się do konkursu i uiścić opłatę, której wysokość określa Najwyższa Rada Sądownictwa na podstawie kosztów niezbędnych do organizacji konkursu (art. 15 ust. 5 ustawy 303)⁸⁹. Tryb organizacji i przeprowadzania konkursu, w tym skład komisji konkursowych, testy konkursowe oraz sposób ustalania i kwestionowania wyników, określa uchwała Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 15 ust. 6 i art. 106 ustawy 303).

Wyniki konkursu są wywieszane w siedzibie Instytutu i publikowane na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa oraz na stronie internetowej Instytutu (art. 15 ust. 7 ustawy 303)⁹⁰.

W razie zaprzestania spełniania warunków stawianych kandydatom na aplikantów są oni wydalani z aplikacji z obowiązkiem zwrotu kosztów stypendium i szkoleń zawodowych, jeśli zaprzestanie spełniania wymagań było przez nich zawinione (art. 18¹ ust. 1 i 2 ustawy 303).

⁸⁶ X. Moldovan, *The Status...*, *op. cit.*, s. 71.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 71-72.

⁸⁸ M. Podolak, *Wybrane...*, *op. cit.*, s. 13.

⁸⁹ X. Moldovan, *The Status...*, *op. cit.*, s. 71-72.

⁹⁰ M. Podolak, *Wybrane...*, *op. cit.*, s. 12.

Wstępne szkolenie zawodowe w Instytucie obejmuje teoretyczne i praktyczne przygotowanie aplikantów, zwanych „audytorami wymiaru sprawiedliwości”⁹¹, do pełnienia funkcji prokuratora (art. 16 ust. 2 ustawy 303). Czas trwania kształcenia zawodowego wynosi 4 lata (art. 16 ust. 3 ustawy 303). Okres ten wydłużono z 2 lat, wydłużając jednocześnie asesurę z roku do 2 lat, uzasadniając to naciskiem na dojrzałość zawodową, kompleksową wiedzę o systemie wymiaru sprawiedliwości, równowagę i integrację ze społeczeństwem (opinia (2018)017, pkt 148–149).

Przepisy o niepołączalności dotyczące prokuratorów stosuje się także do audytorów wymiaru sprawiedliwości (art. 17¹ ustawy 303). Audytorzy otrzymują natomiast: comiesięczne stypendium, zwrot kosztów zakupu materiałów dydaktycznych, bezpłatne zakwaterowanie w obiektach mieszkalnych Instytutu lub pokrycie całości lub części czynszu, bezpłatne świadczenia opieki zdrowotnej oraz świadczenia społeczne (art. 17 ustawy 303), a także zwrot kosztów limitowanej liczby podróży (art. 80 w związku z art. 17² ustawy 303).

Po pierwszym roku kształcenia audytorzy wymiaru sprawiedliwości odbywają 6-miesięczne praktyki w sądach, prokuraturach, zakładach karnych i kancelariach. W trakcie ostatniego roku kształcenia aplikacji odbywają oni staże również w instytucjach doskonalenia zawodowego wskazanych przez Najwyższą Radę Sądownictwa na wniosek Instytutu, która w tym trybie określa czas trwania tych praktyk. Praktyki organizowane są na podstawie umów o współpracę pomiędzy Instytutem a instytucjami doskonalenia zawodowego (art. 16 ust. 3 ustawy 303). W trakcie odbywania praktyk audytorzy wymiaru sprawiedliwości pomagają we wszystkich czynnościach właściwych dla organów i zawodów na warunkach określonych w regulaminie organizowania, prowadzenia i oceny praktyk oraz w programie szkolenia zawodowego audytorów wymiaru sprawiedliwości uchwalonego przez Najwyższą Radę Sądownictwa na wniosek Instytutu (art. 16 ust. 4 i 5 ustawy 303). Po zakończeniu każdej praktyki opiekunowie praktyk przeprowadzają ocenę zdolności audytora wymiaru sprawiedliwości do wykonywania funkcji prokuratora (art. 16 ust. 4¹ ustawy 303).

Po ukończeniu kształcenia w Instytucie audytorzy wymiaru sprawiedliwości zdają egzamin końcowy, weryfikujący nabycie wiedzy, umiejętności i predyspozycji niezbędnych do wykonywania zawodu prokuratora, a także test psychologiczny (art. 19 ust. 1 ustawy 303). Egzamin składa się z części teoretycznej i części praktycznej. Przeprowadza go komisja, w skład której wchodzi: trzech sędziów, dwóch prokuratorów, adwokat i profesor uniwersytetu, powołani przez Najwyższą Radę Sądownictwa spośród sędziów, prokuratorów lub adwokatów mających co najmniej 12-letni staż pracy w zawodzie oraz spośród profesorów wydziałów prawa mających co najmniej 5-letni staż pracy na stanowisku profesorskim (art. 19 ust. 2 ustawy 303). Natomiast badanie psychologiczne przeprowadza komisja składająca się

⁹¹ X. Moldovan, *The Status...*, *op. cit.*, s. 72.

z trzech psychologów, która ocenia kandydata jako zdolnego lub niezdolnego (art. 19 ust. 3 ustawy 303). Od orzeczenia o niezdolności kandydat, w terminie 5 dni od daty jego ogłoszenia, może wnieść odwołanie, które rozpatruje komisja 5 psychologów, bez udziału psychologów, którzy brali udział w wydaniu poprzedniego orzeczenia (art. 19 ust. 4 ustawy 303). Audytyrzy, którzy nie zdali egzaminu, mogą ponownie przystąpić do niego w kolejnej sesji organizowanej przez Instytut. Jeżeli jednak kandydat nie stawia się bez usprawiedliwienia na egzamin albo dwukrotnie go nie zda, nie może być powołany na prokuratora i jest zobowiązany do zwrotu stypendium oraz kosztów kształcenia, chyba że przyczyną niezdania egzaminu jest wynik badania psychologicznego (art. 19 ust. 5 ustawy 303). Komisje psychologiczne powołuje Najwyższa Rada Sądownictwa (art. 19 ust. 6 ustawy 303). Ostateczny wynik ukończenia kształcenia w Instytucie składa się ze średniej ocen z egzaminu, która ma wagę 60%, oraz średniej ocen uzyskanych w trakcie kształcenia, która ma wagę 40% (art. 19 ust. 7 ustawy 303).

Absolwenci Instytutu są zobowiązani do pełnienia funkcji prokuratora przez 10 lat (art. 20 ust. 1 ustawy 303). Jeżeli absolwent zostanie zwolniony ze stanowiska przed upływem 10 lat z własnej inicjatywy lub z przyczyn leżących po jego stronie, jest on zobowiązany zwrócić stypendium oraz koszty kształcenia proporcjonalnie do czasu pozostałego do upływu tego terminu (art. 20 ust. 2 ustawy 303)⁹².

Ocena determinuje pierwszeństwo w wyborze okręgu (art. 21 ust. 1 ustawy 303). W okręgach, w których mniejszość narodowa stanowi co najmniej 50% ogółu mieszkańców, w razie jednakowego wyniku pierwszeństwo mają kandydaci znający język tej mniejszości (art. 21 ust. 3 ustawy 303). Pierwszeństwo mają także kandydaci zamieszkali w okręgu jednostki organizacyjnej prokuratury, którą wybrali, a następnie o pierwszeństwie rozstrzyga staż pracy (art. 21 ust. 5 ustawy 303). Asesorów przydziela i powołuje Sekcja Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 21 ust. 2 ustawy 303)⁹³. Podział stanowisk ogłasza się w siedzibie Najwyższej Rady Sądownictwa, sądach i prokuraturach oraz podaje się do wiadomości zainteresowanych, a także publikuje na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 21 ust. 6 ustawy 303). Asesorzy są nieusuwalni (art. 21 ust. 8 ustawy 303).

Asesura trwa 2 lata (art. 22 ust. 1 ustawy 303). W jej trakcie asesor jest zobowiązany do dalszego kształcenia się w zawodzie pod kierunkiem prokuratora wyznaczonego przez naczelnego prokuratora przy danym sądzie (art. 22 ust. 2 ustawy 303). Kierownictwo prokuratur jest zobowiązane zapewnić warunki umożliwiające prawidłowy przebieg asesury (art. 22 ust. 3 ustawy 303). Asesorzy występują w sądzie, sporządzają oraz podpisują pisma procesowe i decyzje procesowe pod nadzorem prokuratora (art. 23 ust. 2 ustawy 303). Asesor nie ma natomiast prawa wydawać zarządzenia o pozbawieniu ani ograniczeniu wolności (art. 23 ust. 2² ustawy 303). Decyzje asesorów wymagają aprobaty prokuratora (art. 23 ust. 3

⁹² *Ibidem*, s. 72–73.

⁹³ *Ibidem*, s. 73.

ustawy 303)⁹⁴. Prokurator odpowiedzialny za koordynację pracy aplikantów prokuratorskich sporządza kwartalny indywidualny raport, oceniający nabycie praktycznej wiedzy dotyczącej wykonywania zawodu prokuratora (art. 24 ust. 1 ustawy 303).

Po zakończeniu asesury prokuratorzy są zobowiązani do przystąpienia do egzaminu prokuratorskiego. Jeśli asesor nie zda egzaminu, jest zobowiązany przystąpić do kolejnego (art. 25 ust. 1 ustawy 303). Natomiast nieusprawiedliwiona nieobecność na egzaminie lub dwukrotne jego niezdanie powoduje utratę statusu asesora i obowiązek zwrotu stypendium oraz kosztów kształcenia (art. 25 ust. 2 ustawy 303)⁹⁵. Egzamin składa się z części pisemnej i części ustnej, a także oceny raportów z praktyk, przy czym każda z części egzaminu ma równą wagę (art. 26 ust. 1 ustawy 303). Egzamin ma na celu ocenę nabycia praktycznych umiejętności i zdolności w okresie odbywania asesury (art. 26 ust. 2 ustawy 303). Egzamin przeprowadza się na podstawie regulaminu uchwalonego przez Sekcję Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa na wniosek Instytutu (art. 26 ust. 3 ustawy 303). Termin, miejsce i sposób przeprowadzania egzaminu ogłasza się w Dzienniku Urzędowym, a także na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa i Instytutu, oraz przekazuje sądom i podległym im prokuraturom co najmniej 90 dni przed wyznaczoną datą egzaminu (art. 27 ust. 1 ustawy 303). W terminie 60 dni od dnia ogłoszenia daty egzaminu należy złożyć wniosek o dopuszczenie do egzaminu wraz z dokumentacją stażu i innymi wymaganymi dokumentami (art. 27 ust. 2 ustawy 303). Komisję Egzaminacyjną tworzą prokuratorzy Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości oraz prokuratorzy prokuratur przy sądach apelacyjnych, powołani uchwałą Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa na wniosek Instytutu (art. 28 ust. 2 i 3 ustawy 303). Wyniki egzaminu są wywieszane w siedzibie Instytutu i publikowane na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa oraz stronie internetowej Instytutu (art. 29 ust. 1 ustawy 303). W terminie 72 godzin od ogłoszenia wyników kandydaci mogą składać odwołania do Komisji Odwoławczej (art. 29 ust. 2 ustawy 303). Odwołanie od części ustnej egzaminu Komisja Odwoławcza rozstrzyga na podstawie zapisu audiowizualnego (art. 29 ust. 3 ustawy 303). Po sporządzeniu wyników Sekcja Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa zatwierdza je na kolejnym posiedzeniu (art. 29 ust. 4 ustawy 303). Sekcja może unieważnić egzamin w całości lub części, jeśli stwierdzi niezachowanie warunków przewidzianych w ustawie lub regulaminie albo stwierdzi dowody oszustwa (art. 29 ust. 5 ustawy 303).

Osoby, które zdały egzamin, są powoływane przez Prezydenta Rumunii na prokuratorów na wniosek Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 31 ust. 1 ustawy 303). Rada składa wniosek nie później niż w ciągu 30 dni od zatwierdzenia egzaminu (art. 31 ust. 2 ustawy 303). Pre-

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*, s. 72.

zydent Rumunii nie może odmówić powołania (art. 31 ust. 3 ustawy 303)⁹⁶, choć w decyzji z 6 lipca 2005 r. nr 375 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że rola Prezydenta w procedurze powoływania prokuratorów nie może mieć charakteru czysto formalnego.

W Rumunii już na poziomie konstytucyjnym uregulowano najbardziej kardynalne zasady powoływania prokuratorów. Konstytucja ustanawia Najwyższą Radę Sądownictwa, która choć według dyspozycji Konstytucji „jest gwarantem niezależności sądownictwa” (art. 133 ust. 1 Konstytucji Rumunii), to jednak zajmuje się także przedstawianiem Prezydentowi Republiki kandydatów na stanowiska prokuratorów⁹⁷, z wyjątkiem zatrudnionych czasowo, w trybie określonym ustawą (art. 134 ust. 1 Konstytucji Rumunii). Pełni ona też funkcję instancji sądowej w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej prokuratorów zgodnie z procedurą określoną ustawą organiczną (art. 134 ust. 2 Konstytucji Rumunii)⁹⁸. W jej skład wchodzi: 19 członków, w tym 5 prokuratorów tworzących tzw. sekcję dla prokuratorów, a oprócz nich 9 sędziów tworzących tzw. sekcję dla sędziów, a także 2 osoby wybrane przez Senat spośród specjalistów w dziedzinie prawa, cieszących się wysokim statusem zawodowym i autorytetem moralnym (uczestniczą oni jedynie w obradach plenarnych), Ministra Sprawiedliwości, Prezesa Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości oraz Prokuratora Generalnego Prokuratury przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym Sprawiedliwości (art. 133 ust. 2 Konstytucji Rumunii)⁹⁹. Natomiast wówczas, gdy Najwyższa Rada Sądownictwa, działając poprzez swoje sekcje, pełni funkcje instancji sądowej w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej prokuratorów, prawo głosu nie przysługuje osobom wybranym przez Senat (art. 133 ust. 2 lit. b Konstytucji Rumunii), Ministrowi Sprawiedliwości, Prezesowi Wyższego Sądu Kasacyjnego i Sprawiedliwości oraz Prokuratorowi Generalnemu Prokuratury przy Wyższym Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości (art. 134 ust. 2 Konstytucji Rumunii), a zatem mają je jedynie prokuratorzy wybrani spośród siebie. Komisja Wenecka, z jednej strony, postulowała, aby w przypadku wspólnej rady sądowniczo-prokuratorowskiej sędziowie i prokuratorzy nie mogli przegłosować drugiej grupy w postępowaniach nominacyjnych (opinia (2018)017, pkt 135 i 160), z drugiej jednak krytykowała wyłączenie z tego procesu przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego, a także ograniczoną ich liczbę w składzie Najwyższej Rady Sądownictwa już na poziomie regulacji konstytucyjnej (opinia (2018)017, pkt 137, 139 i 165; opinia (2019)014, pkt 24). Kadencja wybranych członków, sędziów, prokuratorów oraz przedstawicieli obywateli wynosi 6 lat, bez możliwości odnowienia mandatu¹⁰⁰.

⁹⁶ *Ibidem*, s. 73–74.

⁹⁷ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 7. A. Ważny, *Usytuowanie prokuratury w niektórych państwach europejskich*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8, s. 239.

⁹⁸ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 7 i 19.

⁹⁹ *Ibidem*, s. 12. H. Zięba-Załucka, *Prokuratura...*, op. cit., s. 188.

¹⁰⁰ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 12.

Na prokuratora wojskowego powołana może być osoba spełniająca ponadto wymagania stawiane oficerom czynnym, po uzyskaniu zgody Ministra Obrony Narodowej (art. 32 ust. 1 ustawy 303). Także przeniesienie z prokuratury cywilnej do wojskowej, nadanie stopni wojskowych i awansowanie prokuratorów wojskowych następują zgodnie ze wspólnym rozporządzeniem Najwyższej Rady Sądownictwa i Ministra Obrony Narodowej (art. 32 ust. 2 ustawy 303)¹⁰¹.

Na prokuratora powołani mogą zostać także: byli sędziowie i prokuratorzy, którzy zaprzestali wykonywania zawodu z przyczyn od nich niezależnych; adwokaci; notariusze; asystenci sędziów; radcowie prawni; komornicy z wyższym wykształceniem prawniczym; pracownicy służby kuratorskiej z wyższym wykształceniem prawniczym; funkcjonariusze policji sądowej z wyższym wykształceniem prawniczym; urzędnicy z wyższym wykształceniem prawniczym; osoby pełniące funkcje prawników w jednostkach organizacyjnych Parlamentu, Kancelarii Prezydenta, Rządu, Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Trybunału Obrachunkowego lub Rady Legislacyjnej, Instytucie Nauk Prawnych Rumuńskiej Akademii Nauki, Rumuńskim Instytucie Praw Człowieka; pracownicy naukowcy z wyższym wykształceniem prawniczym, a także asystenci sędziów z co najmniej 5-letnim doświadczeniem (art. 33 ust. 1 ustawy 303)¹⁰². Są oni przyjmowani w trybie konkursu na takich zasadach jak kandydaci na aplikację (art. 15 w związku z art. 33 ust. 2¹). Także sędziowie Trybunału Konstytucyjnego, którzy w dniu powołania pełnili urząd prokuratora, po zakończeniu sprawowania urzędu mają prawo powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko (art. 33 ust. 15 ustawy 303).

Przed rozpoczęciem pełnienia urzędu prokuratorzy składają ślubowanie następującej treści:

„Przysięgam przestrzegać Konstytucji i prawa, strzec podstawowych praw i wolności człowieka, wykonywać swoje obowiązki z honorem, sumiennie i bezstronnie. Tak mi dopomóż Bóg!”, przy czym *invocatio ad Deum* jest – zgodnie z ustawą – fakultatywne i „zmienia się w zależności od przekonań religijnych” (art. 34 ust. 1 ustawy 303).

Odmowa złożenia ślubowania powoduje bezskuteczność powołania (art. 34 ust. 2). Przysięga składana jest na uroczystym posiedzeniu w obecności prokuratorów prokuratury, do której prokurator został powołany, po odczytaniu aktu powołania (art. 34 ust. 3 ustawy 303). Złożenie ślubowania odnotowuje się w protokole (art. 34 ust. 4 ustawy 303)¹⁰³. Prokuratorzy składają także oświadczenia majątkowe¹⁰⁴.

¹⁰¹ *Ibidem*, s. 26.

¹⁰² X. Moldovan, *The Status...*, op. cit., s. 74.

¹⁰³ *Ibidem*.

¹⁰⁴ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 24.

3. Awans zawodowy prokuratorów

Prokuratorzy mają obowiązek doskonalenia zawodowego (art. 35 ust. 1 ustawy 303). W celu sprawdzenia spełniania kompetencji zawodowych i sprawności działania prokuratorzy podlegają okresowej ocenie jakości ich pracy, sprawności, uczciwości, doskonalenia zawodowego, a prokuratorzy powołani na stanowiska kierownicze – także ocenie sposobu wykonywania obowiązków kierowniczych (art. 39 ust. 1 ustawy 303). Przez pierwsze 5 lat ocenę okresową przeprowadza się co 2 lata, przez kolejne 5 lat – co 3 lata, przez następne 5 lat – co 4 lata, a w przypadku stażu przekraczającego 15 lat – co 5 lat (art. 39 ust. 2 ustawy 303). Ocenę przeprowadza komisja, w skład której wchodzi kierownik prokuratury, do której należy oceniany prokurator, a także co najmniej dwóch innych prokuratorów z prokuratury wyższego stopnia wyznaczonych przez kierownictwo tej prokuratury, mających taką samą specjalizację jak oceniany prokurator. Ocenę kierownika prokuratury, jego zastępcy i kierownika wydziału przeprowadza komisja z prokuratury wyższego stopnia, w skład której wchodzi jej kierownik, prokurator zajmujący stanowisko kierownicze odpowiadający specjalizacji ocenianego prokuratora oraz inny prokurator wyznaczony przez kierownika. Ocenę kierowników prokuratur, ich zastępców i kierowników wydziałów prokuratur przy sądach apelacyjnych lub Prokuratury przy Wojskowym Sądzie Apelacyjnym przeprowadza komisja złożona z prokuratorów z Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, wyznaczonych przez kierownika tej prokuratury. Ocenę Prokuratora Generalnego Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości oraz kierowników wydziałów przeprowadza komisja złożona z prokuratorów wybranych spośród członków Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa, służących w prokuraturze tego stopnia (art. 39 ust. 4 ustawy 303). W skład komisji oceniających prokuratorów Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, w tym prokuratorów Dyrekcji ds. Zorganizowanej Przestępczości i Przestępstw Terrorystycznych oraz Krajowej Dyrekcji Antykorupcyjnej, wchodzi: Prokurator Generalny Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym lub jego pierwszy zastępca, Prokurator Naczelny Dyrekcji ds. Zorganizowanej Przestępczości i Przestępstw Terrorystycznych oraz Prokurator Naczelny Krajowej Dyrekcji Antykorupcyjnej lub ich zastępcy, kierownicy wydziałów, a także prokuratorzy wyznaczeni odpowiednio przez kierownika Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, Krajowej Dyrekcji Antykorupcyjnej lub Dyrekcji ds. Zorganizowanej Przestępczości i Przestępstw Terrorystycznych (art. 39 ust. 4 ustawy 303). Regulamin oceny zawodowej prokuratorów uchwała Sekcja Prokuratury Naczelnej Rady Sądownictwa (art. 39 ust. 6 ustawy 303).

W wyniku oceny okresowej można uzyskać ocenę: bardzo dobrą, dobrą, zadowalającą lub niezadowalającą (art. 40 ust. 1 ustawy 303). Prokuratorzy niezadowoleni z przyznanej oceny mogą odwołać się do Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa w ciągu 30 dni od

zawiadomienia o wyniku oceny (art. 40 ust. 2 ustawy 303). Przy rozpatrywaniu odwołania Sekcja może żądać od kierownika prokuratury albo komisji wszelkich informacji, które uzna za niezbędne, przy czym ma obowiązek wysłuchać ocenianego prokuratora (art. 40 ust. 3 ustawy 303). Prokuratorzy, którzy uzyskali ocenę niezadowalającą, są zobowiązani do odbycia specjalnych kursów przygotowanych przez Instytut, trwających od 3 do 6 miesięcy (art. 41 ust. 1 ustawy 303). Ten sam obowiązek ciąży na prokuratorach, którzy w dwóch kolejnych ocenach otrzymają ocenę zadowalającą (art. 41 ust. 2 ustawy 303). Kursy te kończą się egzaminem (art. 41 ust. 3 ustawy 303). Prokurator, który w dwóch kolejnych ocenach otrzyma ocenę niezadowalającą albo nie zda egzaminu, jest odwoływany z urzędu jako niezdolny do wykonywania zawodu przez Prezydenta Republiki na wniosek Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 41 ust. 4 ustawy 303).

Awans prokuratorski następuje także w drodze konkursów (art. 43 ustawy 303). Przystąpić do nich mogą prokuratorzy, którzy w ostatniej ocenie okresowej otrzymali ocenę bardzo dobrą, nie byli karani dyscyplinarnie w ciągu ostatnich 3 lat oraz posiadają wymagany staż pracy na stanowisku prokuratora, wynoszący 7 lat, a 10 lat w przypadku awansu do prokuratury przy sądzie apelacyjnym oraz Prokuratury przy Wysokim Sądzie Kasacyjnym i Sprawiedliwości (art. 44 ust. 1 ustawy 303)¹⁰⁵. Najwyższa Rada Sądownictwa weryfikuje za pośrednictwem Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa spełnienie tych warunków (art. 44 ust. 4 ustawy 303). Konkurs polega na przystąpieniu do egzaminu pisemnego, którego tryb przeprowadzania, w tym kwestionowania wyników, a także zakres przedmiotowy w zależności od specjalizacji prokuratora, określa rozporządzenie w sprawie organizacji i przeprowadzania konkursu o awans prokuratorów i sędziów (art. 46 ust. 1 i 2 ustawy 303).

Konkurs jest ogólnokrajowy, a o jego terminie, miejscu, sposobie przeprowadzania oraz wolnych stanowiskach, na które konkurs jest przeprowadzany, zawiadamia się wszystkich prokuratorów za pośrednictwem prokuratur, a także publikuje na stronie internetowej Najwyższej Rady Sądownictwa oraz Krajowego Instytutu Sądownictwa co najmniej 30 dni przed terminem składania wniosków o dopuszczenie do konkursu (art. 46¹ ust. 1–2 ustawy 303).

Udział w konkursie o awans mogą wziąć prokuratorzy, którzy nie byli karani dyscyplinarnie w ciągu ostatnich 3 lat przed konkursem i spełniają niżej podane warunki:

- 1) 7 lat stażu w prokuraturze w przypadku awansu na stanowisko prokuratora w prokuraturze przy Trybunale lub prokuraturze przy sądzie wyspecjalizowanym;
- 2) 10 lat stażu pracy na stanowisku prokuratora w przypadku awansu na stanowisko prokuratora w prokuraturze przy sądzie apelacyjnym;

¹⁰⁵ V. Pașca, *The Prosecutor: Magistrate or Government Agent. The Romanian Dilemma*, „Journal of Eastern-European Criminal Law” 2017, no. 2, s. 24.

3) 10 lat doświadczenia jako prokurator do awansu na stanowisko prokuratora w Prokuraturze przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości¹⁰⁶.

Najpóźniej w ciągu 30 dni od ogłoszenia wyników Sekcja Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa zarządza awans prokuratorów uznanych za przyjętych (art. 47 ustawy 303).

Podobnie powołanie najważniejszych prokuratorów funkcyjnych następuje w drodze konkursu (49 ust. 1 ustawy 303). Termin, miejsce oraz regulamin organizacji konkursu zatwierdza Sekcja Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa (art. 49 ust. 6 ustawy 303). Sekcja ta zatwierdza wynik konkursu i powołuje prokuratorów na stanowiska kierownicze (art. 49 ust. 7 ustawy 303). Są oni powoływani na 3 lata z możliwością jednokrotnej reelekcji (art. 49 ust. 8 ustawy 303). Natomiast pozostali prokuratorzy funkcyjni są powoływani także przez Sekcję Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa na 3-letnią kadencję z możliwością jednokrotnej reelekcji, ale na wniosek Prokuratora Generalnego Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, przy czym konieczna jest pozytywna opinia kierownika prokuratury, w której prokurator ten ma pełnić funkcję kierowniczą (art. 49 ust. 9 i 10 ustawy 303). Wykaz wolnych stanowisk kierowniczych w prokuraturach jest jawny i dostępny na stronach internetowych Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, Najwyższej Rady Sądownictwa i Ministerstwie Sprawiedliwości, a także w formie ogłoszeń wywieszonych w prokuraturach (art. 49 ust. 12 ustawy 303).

Wymogi dotyczące stażu pracy na stanowiska kierownicze są następujące:

- 1) na stanowisko pierwszego prokuratora przy sądzie i jego zastępcy – 6-letni staż pracy na stanowisku prokuratora;
- 2) na stanowisko prokuratora generalnego prokuratury przy sądzie dla nieletnich i rodziny, jego zastępcy i prokuratora naczelnego wydziału prokuratury przy sądzie dla nieletnich – 8 lat stażu pracy na stanowisku prokuratora;
- 3) na stanowisko prokuratora generalnego przy sądzie apelacyjnym oraz jego zastępcy, naczelnika wydziału prokuratury przy sądzie apelacyjnym – 12 lat stażu pracy na stanowisku prokuratora¹⁰⁷.

Prokurator Generalny Prokuratury przy Wysokim Trybunale Kasacyjnym i Sprawiedliwości, jego pierwszy zastępca i zastępca, Prokurator Naczelny Krajowej Dyrekcji Antykorupcyjnej i jego zastępcy, Prokurator Naczelny Dyrekcji ds. Przestępczości Zorganizowanej i Przestępstw Terrorystycznych i jego zastępcy, a także naczelnicy wydziałów tych prokuratur są mianowani – przez Prezydenta Rumunii na wniosek Ministra Sprawiedliwości¹⁰⁸, po uzyskaniu opinii Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa – spośród prokuratorów posiadających co najmniej 15 lat doświadczenia jako sędzia lub prokurator, na okres 3-let-

¹⁰⁶ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 15.

¹⁰⁷ *Ibidem*, s. 16.

¹⁰⁸ A. Ważny, *Usytuowanie...*, op. cit., s. 239. V. Paşca, *The Prosecutor...*, op. cit., s. 19.

niej kadencji z możliwością jednokrotnej reelekcji (art. 54 ust. 1 ustawy 303). Jak wskazuje Komisja Wenecka, tak krótka kadencja nie sprzyja niezależności wyższych prokuratorów (opinia (2019)014, pkt 31).

W celu sformułowania wniosku o powołanie na te stanowiska kierownicze Minister Sprawiedliwości organizuje procedurę kwalifikacyjną opartą na rozmowie kwalifikacyjnej, podczas której kandydaci przedstawiają projekt dotyczący wykonywania obowiązków na stanowisku kierowniczym, o które się ubiegają. W celu zapewnienia przejrzystości rozmowa jest transmitowana na żywo w formie audiowizualnej na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, a następnie publikowana na tej stronie (art. 54 ust. 1¹ ustawy 303). Komisja Wenecka wskazuje, że zwiększa to przejrzystość, ale nie eliminuje politycznego charakteru nominacji i nie może zastąpić oceny kompetencji kandydatów przez organ ekspercki (opinia (2019)014, pkt 28). Prezydent Republiki może jednokrotnie odmówić mianowania, podając powody do publicznej wiadomości (art. 54 ust. 3 ustawy 303)¹⁰⁹. W praktyce konstytucyjnej tego państwa kwestionowano ograniczenie, do jednej tylko odmowy, uprawnienia Prezydenta, jednak Trybunał Konstytucyjny w decyzji nr 45 z dnia 30 stycznia 2018 r. stwierdził, że nie budzi to wątpliwości co do konstytucyjności.

Prokuratora Generalnego powołuje Prezydent na wniosek Rady Ministrów¹¹⁰. Pomimo że Rumunia jest jedyną demokracją półprezydencką z omawianych państw, to przyjęto najbardziej klasyczny model powoływania Prokuratora Generalnego, taki jak: w Belgii, Danii, we Francji, w Luksemburgu, Niemczech i Austrii. Chociaż takie wyliczenie może skłaniać ku innej tezie: skoro cztery z wymienionych państw są monarchiami (w pozostałych europejskich monarchiach – Holandii i Szwecji – pozostaje to w gestii rządu), to ten „najbardziej klasyczny” model występuje w Unii Europejskiej, poza Rumunią, jedynie w dwóch republikach i to parlamentarnych¹¹¹. Jednak w 26% państw członkowskich UE występuje taki model jak w prezydenckiej Rumunii, podczas gdy kolejny z najczęstszych modeli – taki jak na Litwie – jedynie w 15% państw członkowskich. Jeśliby natomiast pominąć monarchie, model taki jak w Rumunii byłby *ex aequo* najczęstszy wraz z takim jak na Litwie, występując w 19% republik wchodzących w skład Unii Europejskiej.

Zasady powoływania na stanowiska kierownicze były jednym z głównych przedmiotów opinii Komisji Weneckiej – zarówno (2018)017, jak i (2019)014. Komisja Europejska w sprawozdaniach w sprawie mechanizmu współpracy i weryfikacji (MCV) zalecała bowiem Rumunii wprowadzenie solidnego niezależnego systemu powoływania prokuratorów najwyższego szczebla, opartego na jasnych i przejrzystych kryteriach. Komisja zwraca uwagę na niezbędną równowagę pomiędzy potrzebą demokratycznej legitymacji prokuratury z jednej strony,

¹⁰⁹ V. Pașca, *The Prosecutor...*, op. cit., s. 20 i 23–24.

¹¹⁰ Š. Bystrík, *Possibilities...*, op. cit.

¹¹¹ S. Plagakis, *Europe...*, op. cit., s. 3.

a koniecznością odpolitycznienia z drugiej. Powołanie z udziałem władzy wykonawczej lub ustawodawczej ma – zdaniem Komisji – tę zaletę, że nadaje demokratyczną legitymację, jednak konieczne są dodatkowe zabezpieczenia w celu zmniejszenia ryzyka upolitycznienia prokuratury (opinia (2018)017, pkt 47). Komisja Wenecka wskazała, że ograniczenie możliwości odmowy powołania przez Prezydenta osoby, o której powołanie wniósł Minister Sprawiedliwości, powoduje, że to rola rządu staje się decydująca, co osłabia system kontroli i równowagi (opinia (2018)017, pkt 52). Traci także na znaczeniu opinia Sekcji Prokuratury Najwyższej Rady Sądownictwa, skoro nie musi ona wyrazić poparcia, a jedynie opinię, ale nawet przy negatywnej opinii, w procedurze awaryjnej, Prezydent zobowiązany jest powołać kandydata, o którego wnosi Minister Sprawiedliwości (opinia (2018)017, pkt 53). Komisja rekomenduje zatem zwiększenie roli takich instytucji, jak Prezydent czy Najwyższa Rada Sądownictwa, które zdolne są do równoważenia wpływu Ministra (opinia (2018)017 pkt 61 i 165; opinia (2019)014, pkt 27–31). O relacjach pomiędzy prokuratorem nadrzędnym w Rumunii a Ministrem Sprawiedliwości wypowiedział się nawet Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 5 maja 2020 r. w sprawie Kövesi przeciwko Rumunii¹¹².

Zasady rekrutacji i awansowania prokuratorów w Rumunii zostały skrytykowane przez Komisarza Praw Człowieka w sprawozdaniu z 2019 r. z wizyty w Rumunii w dniach 12–16 listopada 2018 r. Zarzucał on, że podważają one niezależność prokuratorów, zaufanie do wymiaru sprawiedliwości oraz zdolność do zwalczania korupcji¹¹³.

¹¹² Sprawa nr 3594/19.

¹¹³ P. Turek, *Standardy tworzone przez organy pozatraktatowe Rady Europy*, [w:] *eadem, Prokuratura w standardach prawnych Rady Europy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 316.

VI. Podsumowanie

Przeprowadzona analiza zasad dojścia do zawodu prokuratora w Czechach, na Litwie, Węgrzech i w Rumunii ukazała cztery odmienne modele w Europie Środkowej, różniące się sposobem szkolenia czy dostępem do zawodu prokuratora przedstawicieli innych zawodów prawniczych i zasadami oceny pracy w ramach modeli awansu, a nawet w zakresie kryteriów formalnych stawianych kandydatom do objęcia tego urzędu.

Wymagania formalne stawiane kandydatom do objęcia tego urzędu pozostają oczywiście częściowo zależne od przyjętego modelu szkolenia. Wymogami wspólnymi są jedynie posiadanie obywatelstwa danego państwa i ukończenie wyższych studiów prawniczych. Poza Węgrami w analizowanych porządkach prawnych wymogiem formalnym jest też dobra opinia, przy czym w Republice Czeskiej i Republice Litewskiej jej składową jest niekaralność, natomiast w Rumunii – stanowi odrębny wymóg formalny. Jedynie Republika Czeska ustanowiła dla prokuratorów wymóg wieku – ukończenia 25. roku życia, Republika Litewska – znajomości języka litewskiego (choć wymaga także obywatelstwa), a Rumunia – zamieszkiwania w tym państwie oraz brak zaległości podatkowych. Porównanie tych wymogów z rozwiązaniami polskimi określonymi w art. 75 § 1 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze¹¹⁴ (dalej: Prawo o prokuraturze) ukazuje istotne różnice i swoistość rozwiązań danych porządków prawnych. Podobnie jak w czterech analizowanych państwach, wymogami są posiadanie obywatelstwa polskiego i ukończenie wyższych studiów prawniczych oraz – jak we wszystkich, poza Węgrami, badanych porządkach prawnych – dobra opinia (oznaczona jako „nieskazitelność charakteru”) i wyrażona odrębnie, jak w Rumunii, niekaralność (jedynie za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego). Natomiast wymagany wiek 26 lat nie występuje w analizowanych porządkach prawnych (w Republice Czeskiej – 25 lat) i – co charakterystyczne – jedynie w polskim systemie prawnym ustanowiono wymóg,

¹¹⁴ Dz.U. z 2024 r. poz. 390.

aby obywatelstwo polskie było „wyłączne”. Nie przyjęto także ani wymogu zamieszkania w Polsce, ani – bardzo interesującego – wymogu braku zaległości podatkowych, choć przecież nie każde zaległości podatkowe powodują odpowiedzialność karnoskarbową (przy czym nawet karalność za przestępstwo skarbowe nie jest w Polsce negatywną przesłanką powołania na prokuratora, o ile nie wyklucza nieskazitelności charakteru).

Modele szkolenia są jeszcze bardziej zróżnicowane. Na Litwie 2-letnia aplikacja ma charakter praktyczny i odbywa się w powszechnej jednostce organizacyjnej prokuratury. Zasadniczo podobny jest model węgierski, w którym aplikanci, następnie podprokuratorzy wykonują czynności zawodowe prokuratury i podlegają ocenie głównie z perspektywy praktycznej, a jedynie wąskim obszarem oceny jest ich wiedza teoretyczna. Kształcenie zawodowe trwa co najmniej 3 lata na stanowisku aplikanta i co najmniej rok na stanowisku podprokuratora. W Rumunii natomiast istnieje Krajowy Instytut Sądownictwa, w którym aplikanci odbywają 4-letnią aplikację, obejmującą zajęcia dydaktyczne oraz praktyki – i to nie tylko w jednostkach organizacyjnych prokuratury, ale także sądach, jednostkach penitencjarnych i kancelariach prawnych. Jest to zatem model przyjęty również w Polsce. W Republice Czeskiej kształcenie stanowi natomiast 36-miesięczna aplikacja o mieszanym charakterze: z jednej strony aplikanci wykonują pod kierunkiem prokuratora proste czynności prokuratorskie (w tym występują przed sądem rejonowym), a pod kierunkiem pracownika zawodowego prokuratury – czynności administracyjne, natomiast w Akademii Sędziowskiej (Justiční akademie) uczestniczą w zajęciach dydaktycznych. W przeciwieństwie do Węgier czy Polski praktyka jest ukierunkowana na zadania w prokuraturze (tak prokuratorskie, jak i urzędnicze), a nie we wszystkich formach działalności prawniczej.

Natura kształcenia litewskiego i węgierskiego powoduje bezprzedmiotowość omawiania ustroju podmiotu szkolącego, którym jest prokuratura. Natomiast warto porównać zarys ustroju Krajowego Instytutu Sądownictwa w Rumunii oraz Akademii Sędziowskiej w Czechach w perspektywie ustroju polskiej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Rzuca się w oczy to, że w tych trzech porządkach prawnych kształcenie prokuratorskie częściowo połączono instytucjonalnie z kształceniem sędziowskim. Dostrzegając to, trzeba wskazać, że w różnych państwach w Europie i na świecie prokuratura bywa związana z władzą ustawodawczą, władzą sądowniczą lub też bywa organem autonomicznym¹¹⁵. Nie ma w tym zakresie standardu europejskiego i należy to do kompetencji suwerennych państw. Przypisanie Czech i Rumunii do poszczególnych modeli ustrojowych jest o tyle łatwe, że regulacje poświęcone prokuraturze w ustawach zasadniczych tych państw znajdują się odpowiednio w rozdziale poświęconym rządowi i rozdziale poświęconym sądownictwu (w Rumunii związek ten jest tak daleki, że jednostki organizacyjne prokuratury oznaczane są jako „prokuratura przy sądzie”,

¹¹⁵ T. Rakhmonov, *Features of Determining the Legal Status of the Prosecutor's Office: Foreign and National Experiences*, „Издательский центр” 2022, Nr 6(97)-2, s. 204–205.

choć z mocy Konstytucji działają pod nadzorem Ministra Sprawiedliwości¹¹⁶). Na Węgrzech rozdział poświęcony prokuraturze (obejmujący jedynie jeden artykuł – art. 29) znajduje się pomiędzy rozdziałami „Sądownictwo” a „Rzecznik Praw Obywatelskich”, zaś na Litwie artykuł poświęcony prokuraturze umieszczony jest w rozdziale „Sądownictwo”. Choć polska ustawa zasadnicza nie wspomina o prokuraturze (z wyjątkiem zakazu łączenia urzędu prokuratorskiego z mandatem posła i senatora oraz legitymacji czynnej Prokuratora Generalnego przed Trybunałem Konstytucyjnym), celowo pozostawiając swobodę decyzyjną w tej materii ustawodawcy zwykłemu¹¹⁷, to polska prokuratura (co najmniej od drugiej wojny światowej) nigdy nie była związana z sądownictwem¹¹⁸ i pozostawała na ogół podporządkowana – jak i teraz – władzy wykonawczej, a jedynie w latach 2010–2015 była względnie autonomiczna¹¹⁹. W tym kontekście, z jednej strony, o ile kształcenie sędziów i prokuratorów przez tę samą instytucję szkolącą w Rumunii jest dość naturalne, o tyle w Czechach i Polsce już mniej, a bardziej oczywiste jest to na Litwie. Z drugiej jednak strony Czechy i Rumunię, w których są wspólne instytucje szkolące sędziów i prokuratorów, wymienia się – obok Austrii, Hiszpanii czy Holandii – jako przykłady klasycznego, francuskiego modelu prokuratury podporządkowanej Ministrowi Sprawiedliwości, akcentując, że jest to zerwanie z komunistycznym modelem prokuratury, a zarazem nawiązanie do rozwiązań przedkomunistycznych i zachodnioeuropejskich¹²⁰.

Ustrój podmiotów szkolących w państwach, w których kształcenie zawodowe prokuratorów odbywa się w ośrodku szkolącym (Akademii Sędziowskiej w Czechach oraz Krajowego Instytutu Sądownictwa w Rumunii), jest klasyczny. Zarządza zatem nimi dyrektor przy pomocy dwóch wicedyrektorów, natomiast czynności o większej doniosłości wykonuje Rada tego podmiotu. Taki sam model przyjęty jest w Polsce (art. 5 i 6 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury¹²¹).

Wszystkie analizowane porządki prawne zawierają także przepisy umożliwiające dojście do zawodu prokuratora przez przedstawicieli innych zawodów prawniczych. Oczywiście skoro organizacja wymiaru sprawiedliwości należy do kompetencji suwerennych państw i jest różnorodna, nawet w państwach położonych blisko geograficznie, to różne są zawody prawnicze, z czego wynika odmienny model dojścia do zawodu prokuratora ich przedstawicieli. Zakres zawodów, których przedstawiciele mogą korzystać z uproszczonej ścieżki dojścia do zawodu prokuratora, co do zasady obejmuje przede wszystkim sędziów i profesjonalnych pełnomocników (np. adwokatów). W tym zakresie dostrzec trzeba, że choć przepisy rumuń-

¹¹⁶ M. Podolak, *Wybrane...*, op. cit., s. 5 i 7.

¹¹⁷ M. Dorochowicz, *Ewolucja konstytucyjnego uregulowania prokuratury w Polsce w latach 1989–1997*, [w:] *Konstytucja rzeczywista a konstytucja pisana w Polsce*, H. Suchocka (red.), TNOiK, Toruń 2022, s. 236–239.

¹¹⁸ L. Mazowiecka, *Prokuratura w Polsce 1918–2014*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015, s. 91–202.

¹¹⁹ H. Zięba-Załużka, *Prokuratura a Rada Ministrów (na marginesie oceny sprawozdania Prokuratora Generalnego przez Prezesa Rady Ministrów)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 3 (2019), s. 195–211.

¹²⁰ J. Szymanek, *Modele...*, op. cit., s. 8. A. Ważny, *Usytuowanie...*, op. cit., s. 230 i 239.

¹²¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 217.

skie już w pierwszym artykule ustawy normują tę materię, że kariera sędziego jest odrębna od kariery prokuratora, to jednak wszystkie analizowane porządki prawne przewidują możliwość dojścia do zawodu prokuratora przez sędziego. Odejście od tego jest jedną ze zmian prodemokratycznych i proeuropejskich. Europejskie organy standardotwórcze wskazują bowiem, że przenikanie się tych zawodów nie sprzyja prawom człowieka. Jest to natomiast typowe dla wzorca radzieckiego – w Federacji Rosyjskiej co trzeci sędzia to były prokurator lub śledczy, co jest wskazywane jako jedna z głównych przyczyn niedemokratycznego modelu rosyjskiej prokuratury¹²². Rozwiązania polskie – podobnie jak te poddane analizie porównawczej – tworzą dla sędziów szczególne drogi przechodzenia z zawodu sędziego do prokuratora, w tym dostępu do wyższych stanowisk prokuratorskich (art. 76 § 1–3, art. 77 § 4, art. 83 § 2, art. 86 § 1, art. 87, art. 124 § 4, art. 126 § 5, art. 132 § 3 i 7 oraz art. 174 § 1a pkt 1 Prawa o prokuraturze). Polska stoi zatem w tym zakresie – podobnie jak Czechy, Litwa i Węgry – przed wyzwaniem definitywnego rozdzielenia tych karier, tak jak podjęła się tego Rumunia w celu europeizacji.

Katalog zawodów objętych możliwością przejścia do zawodu prokuratora może być uregulowany aktem rządowym (jak w Republice Litewskiej). Szczególnie godne uwagi jest rozwiązanie czeskie, które umożliwia resortowi sprawiedliwości podejmowanie decyzji indywidualnej co do uznania danego rodzaju działalności prawniczej kandydata za umożliwiającą uzyskanie doświadczenia niezbędnego do wykonywania obowiązków prokuratora. Jednak jest to jedyny analizowany porządek, który nie przewiduje uproszczenia dojścia do zawodu prokuratora przedstawiciele nauki prawa. Uproszczenie dojścia do zawodu prokuratora może obejmować skrócenie aplikacji poprzez wliczenie w jej okres wykonywania poprzedniego zawodu prawniczego (tak w Republice Czeskiej), jej pominięcie (tak na Węgrzech i w Rumunii) czy zwolnienie z egzaminu zawodowego (jak w Republice Litewskiej) albo powołanie po raz pierwszy na czas nieokreślony (na Węgrzech, gdzie w zwykłym trybie pierwsze powołanie następuje na czas określony).

Zasady awansu zawodowego też są różne i nie w pełni publiczne. We wszystkich analizowanych porządkach bardzo istotne znaczenie mają staż pracy, co do którego wymagania formalne są liczbowo wyrażone w ustawach ustrojowych, a także wiedza teoretyczna i doświadczenie zawodowe (umiejętności praktyczne). Obszerne arkusze oceny pracy obejmują dane statystyczne (czas trwania śledztw, liczbę przedawnień, zwrotów itp. – tak w Republice Litewskiej), zawsze też zawierają dane opisowe (jakościowe). Oceniane są m.in.: stopień naukowy, działalność naukowa, ocena przełożonego, znajomość języka obcego, motywacja, doskonalenie zawodowe czy cechy osobowości kandydata, dotrzymywanie terminów, zasady kultury, odporność na stres, zdolności komunikacyjne i zespołowe, decyzyjność, wreszcie wiedza teoretyczna o prawie materialnym, procesowym, a nawet przepisach kancelaryjnych.

¹²² P. Turek, *Prokuratura...*, op. cit., s. 313.

Bibliografia

Akty prawne

Rumunia

Konstytucja Rumunii z dnia 21 listopada 1991 r. (Monitorul Oficial al României, Partea I 2007-11-13, nr. 767).

Ustawa nr 303 z dnia 28 czerwca 2004 r. o statusie sędziów i prokuratorów (Monitorul Oficial nr. 826 din 13 septembrie 2005).

Ustawa nr 304 z dnia 28 czerwca 2004 r. o organizacji i funkcjonowaniu sądownictwa (Monitorul Oficial nr. 827 din 13 septembrie 2005).

Republika Litewska

Konstytucja Litwy przyjęta w referendum przeprowadzonym w dniu 25 października 1992 r. (Lietuvos aidas, 1992-11-10, Nr. 220-0).

Ustawa o prokuraturze Republiki Litewskiej z 13 października 1994 r. (Lietuvos aidas 81-1514).

Uchwała Rządu Republiki Litewskiej z dnia 7 lipca 1998 r. w sprawie zatwierdzenia wykazu stanowisk prawniczych (I-841).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 10 grudnia 2011 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Atestacji Prokuratorów (I-311).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 17 kwietnia 2012 r. w sprawie zatwierdzenia przepisów kompetencyjnych prokuratury Republiki Litewskiej i prokuratorów (I-141).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 10 września 2015 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów (I-238).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 26 września 2018 r. w sprawie zatwierdzenia Programu Egzaminacyjnego dla Kandydatów na Prokuratorów (I-310).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 4 marca 2020 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Wyboru Prokuratorów i Regulaminu Wyboru Prokuratorów Naczelnych (I-63).

Zarządzenie Prokuratora Generalnego z dnia 4 marca 2020 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Komisji Selekcji Prokuratorów i Komisji Selekcji Prokuratorów Naczelnych (I-63).

Republika Czeska

Konstytucja Republiki Czeskiej z dnia 16 grudnia 1992 r. (Sbírka Zákonů České Republiky 1993, nr 1, 28 grudnia 1992 r.).

Ustawa z dnia 9 listopada 1993 r. o prokuraturze (Zákon č. 283/1993 Sb.).

Ustawa z dnia 30 listopada 2001 r. o sędziach, ławnikach i państwowej administracji sądowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Zákon č. 6/2002 Sb.).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 marca 2011 r. w sprawie nadania Statutu Akademii Sędziowskiej (274/2008-OJ/ORGV).

Zasady awansu zawodowego prokuratorów, zasady postępowania w sprawie ogłoszenia postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego, zasady postępowania w sprawie postępowania kwalifikacyjnego na stanowisko prokuratora lub prokuratora naczelnego oraz zasady postępowania Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 4 lipca 2024 r. (1 SL 1006/2024-23).

Węgry

Ustawa XXVII z 2008 r. o przysiędze i ślubowaniu urzędników publicznych (Magyar Közlöny 2008/50. szám. 2008. április 24).

Ustawa CLXIV z 2011 r. o statusie Prokuratora Generalnego, prokuratorów i innych pracowników prokuratury oraz o karierze prokuratorskiej (Magyar Közlöny 2011/162. szám. 2011. december 29).

Zarządzenie 24/2018 Prokuratora Generalnego w sprawie oceny pracy podprokuratorów, aplikantów, urzędników i pracowników fizycznych (XI.30).

Rzeczpospolita Polska

Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2022 r. poz. 217).

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2024 r. poz. 390).

Orzecznictwo

Rumunia

Decyzja Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 lipca 2005 r., CCR nr 375.

Decyzja Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 stycznia 2018 r., CCR nr 45.

Decyzja Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 maja 2018 r., CCR nr 358.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 5 maja 2020 r. w sprawie Kövesi przeciwko Rumunii, sprawa nr 3594/19.

Dokumenty urzędowe UE

European Commission for Democracy through Law, Regulatory Concept of the Constitution of the Hungarian Republic, Strasbourg, 10 November 1995, CDL(1995)073e-restr.

European Commission for Democracy through Law, Opinion on Act CLXIII of 2011 on the prosecution service and Act CLXIV of 2011 on the Status of the Prosecutor General, Prosecutors and Other Prosecution Employees and the Prosecution Career of Hungary, CDL-AD(2012)008.

European Commission for Democracy through Law, Role of Law Checklist, CDL-AD(2016)007.

European Commission for Democracy through Law, Opinion on Amendments to Law No. 303/2004 on the Statute of Judges and Prosecutors, Law No. 304/2004 on Judicial Organization, and Law No. 317/2004 on the Superior Council for Magistracy, (2018)017.

European Commission for Democracy through Law, Opinion on Emergency Ordinances Geo No. 7 and Geo No. 12 amending the Law of Justice, (2019)014.

Monografie i artykuły w periodykach

Banaszak P., Buczkowski K., Burdziak K., Jankowski M., Szymczykiwicz R., *Struktura organizacyjna i zakres zadań podmiotów uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w wybranych systemach sądownictwa państw europejskich – raport z badania*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2019.

Bystrík Š., *Possibilities of Strengthening the Independence of the Public Prosecutor's Office of the Slovak Republic: A System of Appointment of the Prosecutor General to the Office as a Key Element?*, „Social Sciences” 2022, vol. 11(8).

- Dorochołowicz M., *Ewolucja konstytucyjnego uregulowania prokuratury w Polsce w latach 1989–1997*, [w:] *Konstytucja rzeczywista a konstytucja pisana w Polsce*, Suchocka H. (red.), TNOiK, Toruń 2022.
- Dragan A., Korzeniowska D.M., Kranowolski A., *Organy ochrony prawnej w wybranych krajach Unii Europejskiej*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011.
- Hlavathy A., *Status konstytucyjny i wewnętrzna struktura prokuratury w państwach Europy Środkowo-Wschodniej*, tłum. Szymański J., „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 3.
- Klima K., *Ústavní právo srovnávací*, Wolters Kluwer, Praha 2020.
- Kosior W., Żarna K., *Prokuratura w państwach Grupy Wyszehradzkiej – historia, uwagi prawno-porównawcze, współpraca*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2020, nr 6.
- Koudelka Z., *Changes in the position of the Public Prosecutor’s Office in the Czech Republic*, „Journal of Criminal Law and Public Prosecution” 2010, no. 1.
- Lata J., Pavlik J., Zezulova J., *Zákon o Státním Zastupitelství. Komentar*, Wolters Kluwer, Praha 2024.
- Mališka M., Csudai E., *Vybrané aspekty ustanovenia a odvolávania generálnych prokurátorov*, „Porovnávacie analýzy” 2020, nr 11.
- Marguery T.P., *Unity and Diversity of the Public Prosecution Services in Europe. A study of the Czech, Dutch, French and Polish systems*, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2008.
- Mazowiecka L., *Prokuratura w Polsce 1918–2014*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Moldovan X., *The Status of Judges and Prosecutors in Romania, according to the Law No. 303.2022. The Admission to Magistracy*, „Curentul Juridic” 2024, no. 93.
- Pașca V., *The Prosecutor: Magistrate or Government Agent. The Romanian Dilemma*, „Journal of Eastern-European Criminal Law” 2017, no. 2.
- Plagakis S., *Europe: Fact Sheet on Parliamentary and Presidential Elections*, Congressional Research Service, 2022.
- Podolak M., *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Rumunii*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022.
- Rakhmonov T., *Features of Determining the Legal Status of the Prosecutor’s Office: Foreign and National Experiences*, „Издательский центр” 2022, Nr 6(97)-2.
- Serowaniec M., Dorochołowicz M., *Independence of judges and prosecutors in Poland in light of international standards*, [w:] *Poland in good Constitution? Contemporary issues of constitutional law in Poland in the European context*, Lohnig M. (ed.), Bohlau Verlag, Wien–Köln 2023.
- Schelle K., *The Origins of Public Prosecution in Territory of the Czech Republic*, „Journal of Criminal Law and Public Prosecution” 2010, no. 1.
- Suchocka H., *W poszukiwaniu modelu ustrojowego prokuratury (w świetle prac Komisji Rady Europy „Demokracja przez Prawo”)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, vol. LXXXVI.

- Szymanek J., *Modele ustrojowego usytuowania prokuratury*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022.
- Šramel B., *Czech Public Prosecution Service (Statni zastupitelstvi) and Its Constitutional Status*, „Krytyka prawa” 2022, nr 3.
- Toman J., *Konstytucyjna i ustawowa pozycja prokuratury w państwach – członkach Rady Europy*, tłum. Gajewski A., „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 5.
- Turek P., *Prokuratura w standardach prawnych Rady Europy*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Ważny A., *Usytuowanie prokuratury w niektórych państwach europejskich*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8.
- Zięba-Załucka H., *Instytucja prokuratury w Polsce*, LexisNexis, Warszawa 2003.
- Zięba-Załucka H., *Prokuratura a Rada Ministrów (na marginesie oceny sprawozdania Prokuratora Generalnego przez Prezesa Rady Ministrów)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2019, nr 3.
- Żaba M., *Wybrane zagadnienia wymiaru sprawiedliwości i statusu sędziów w Republice Czeskiej*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2022.